

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA RESTAUROVÁNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Hedvika Herbsová

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování

Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita

**Restaurování nástěnné malby
na jižní straně západní stěny
tzv. Dětského pokoje tvrze v Křepenicích**

Hedvika Herbsová

Bakalářská práce
2013

Vedoucí práce: Mgr. art. Jan Vojtěchovský
Odborný garant: Mgr. Vladislava Říhová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Hedvika Herbsová
Osobní číslo: R08016
Studijní program: B8206 Výtvarná umění
Studijní obor: Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita
Název tématu: Restaurování nástěnné malby na jižní straně západní stěny tzv. Dětského pokoje tvrze v Křepenicích
Zadávací katedra: Ateliér restaurování malby a sgrafita

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

První část bakalářské práce se zabývá restaurováním nástěnné malby v místnosti zvané Dětský pokoj, nacházející se v 1. patře hlavní budovy tvrze v Křepenicích. Dokumentuje průzkum a restaurátorský zásah, který byl proveden na jižní části západní stěny. Malířské téma úseku představuje dětskou chlapeckou postavu sedící na jabloni. Tento výjev byl součástí většího celku, který se bohužel na severní zrušené stěně nedochoval. Malby spadají do období kolem roku 1588. Autor malířské výzdoby není znám. Majitelem tvrze byl Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan, a to v letech 1580-1604. Druhá část bakalářské práce je zaměřena na téma nástěnné malby v Novém Hrádku Krčínov nad Křepenicí, později známém jako tvrz v Křepenicích. Jedná se o renesanční nástěnné malby v přízemí a zvláště v 1. patře tvrze. Cílem bylo objasnění výtvarných námětů, které byly inspirovány antickou mytologií. V úvodu práce je představena historie areálu posledního sídla Jakuba Krčina. Další část se věnuje jednotlivým místnostem 1. patra a popisu fragmentárně zachovalých částí maleb. V závěrečné části je porovnán výběr nástěnných maleb v Křepenicích s ukázkou maleb na zámku Kratochvíle.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HALL, James. Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Mladá fronta, Praha 1991, s. 46-48, 62, 71, 114-115, 196, 318, 368 HAUBELT, Josef. Jakub Krčín z Jelčan. Rodiče, Praha 2003, s. 28-32, 41, 146-154, 157, 163-164 HEBER, Franz Alexander. Böhmens Búrgen, Vesten und Bergschlösser, Fünfter Band, Druck und Verlag des Artish-typographischen Institutes von C. W. Medau und Comp., Prag 1847, s. 171 obrazová příloha vyobrazení Křepenic MARTIN, René a kol. Slovník řecko-římské mytologie a kultury. EWA Edition, Praha 1993, s. 112, 114, 121, 146, 251, 252, 319 KRČÁLOVÁ, Jarmila. Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě. Academia. Praha, 1986, s. 30-40, 43-46, 48-49 KUTHAN, Jan. Sedlčanskem po stopách Jakuba Krčina, Městské muzeum Sedlčany, RETIP Červený Kostelec 2004, s. 30, 45, 61, 71, 73 KUTHAN, Rudolf. Ezopovi bajky. Z řeckého originálu přeložil Kuthan Rudolf. Mladá fronta, přemě knihovny Máj, Praha 1975, druhé vydání, s. 61 MYSLIVEČEK, Milan. Erbovník 2 aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě. Praha 1997, Horizont, s. 147 PILNÁČEK, Josef. Českomoravští rodové. Brno 1996, Moravský zemský archiv v Brně, 3. vydání, s. 147-148 PODLAHA, Antonín - ŠITTLER, Eduard. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sedlčanském. Archeologická komise při české akademii císařské Fr. Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Praha 1898, s. 45 POLÁK Stanislav. Středočeský sborník historický, svazek 9, Státní archiv Praha, 1974, Rožmberská kapitola z dějin Sedlčan, s. 136-146 SEDLÁČEK, August. Českomoravská heraldika II. Akademie věd a umění, Argo, Praha 1997, 2. vydání, s. 685 TRÍSKA, Karel a kol. Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku - západní Čechy. Svoboda, 1985, s. 172

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. art. Jan Vojtěchovský

Ateliér restaurování malby a sgrafita

Datum zadání bakalářské práce:

30. října 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

16. srpna 2013

L.S.

Ing. Karol Bayer
děkan

Mgr. art. Jan Vojtěchovský
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 10. května 2013

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/200 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a dále s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Praze dne 2013

Hedvika Herbová

Poděkování

Ráda bych poděkovala touto cestou paní Mgr. Marii Kuldové za poskytnutí části obrazové přílohy týkající se tvrze Křepenice. Velké poděkování patří mojí rodině za nezměrnou trpělivost a podporu, kterou mi projevovali v průběhu studia a během mé práce v Křepenicích.

Anotace

První část bakalářské práce se zabývá restaurováním nástěnné malby v místnosti zvané Dětský pokoj, nacházející se v 1. patře hlavní budovy tvrze v Křepenicích. Dokumentuje průzkum a restaurátorský zásah, který byl proveden na jižní části západní stěny. Malířské téma úseku představuje dětskou chlapeckou postavu sedící na jabloni. Tento výjev byl součástí většího celku, který se bohužel na severní zrušené stěně nedochoval. Malby spadají do období kolem roku 1588. Autor malířské výzdoby není znám. Majitelem tvrze byl Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan, a to v letech 1580–1604.

Druhá část bakalářské práce je zaměřena na téma nástěnné malby v Novém Hrádku Krčínov nad Křepenicí, později známém jako tvrz v Křepenicích. Jedná se o renesanční nástěnné malby v přízemí a zvláště v 1. patře tvrze. Malířské téma bylo inspirováno antickou mytologií.

Klíčová slova

průzkum, restaurování, nástěnné malby, renesance, Jakub Krčín, Křepenice, antická mytologie

Title

Restoration of the Mural Painting on the South Side of the West Wall in the So-Called Children's Room at the Křepenice Manor.

Anotation

The first part of bachelor's thesis deals with restoration of wall painting on the south side of the west wall in the so-called Children's room at the Křepenice manor. It evidences survey and restoration treatment taken on the part of wall paintings, which are created in Renaissance style and located on the 1st floor of the main building. Theme of painting of this section introduces a figure of little boy, who is sitting on the apple tree. Paintings are dated after the year 1588. The author of paintings is unknown. The owner of this manor was Jakub Krčín from Jelčany and Sedlčany, in the years 1580–1604.

The second part of the thesis is focused on theme of wall paintings on the ground floor and especially on the 1st floor at this Křepenice manor. The theme of wall paintings was inspired by classical mythology.

Keywords

survey, restoration, wall paintings, Renaissance, Jakub Krčín, Křepenice, classical mythology

Obsah

Úvod.....	8
1. Základní údaje o památce	11
1.1. Lokace památky	11
1.2. Údaje o památce	11
1.3. Údaje o akci.....	12
1.4. Stručná historie objektu.....	13
1.5. Popis díla.....	14
2. Restaurátorský průzkum	15
2.1. Nedestruktivní vizuální průzkum.....	15
2.1.1. Průzkum v rozptýleném denním světle	15
2.1.2. Průzkum v bočním nasvícení	17
2.1.3. Průzkum v UV světle	17
2.2. Destruktivní průzkum.....	18
2.2.1. Sondážní průzkum zdiva a omítky	18
2.2.2. Chemicko-technologický průzkum barevné vrstvy	18
2.2.3. Zkoušky čištění	20
2.3. Vyhodnocení restaurátorského průzkumu.....	22
2.4. Návrh na restaurování jižní části západní stěny v místnosti zvané Dětský pokoj v 1. patře tvrze v Křepevicích	24
3. Dokumentace restaurátorského zásahu	25
3.1. Postup prací.....	25
3.1.1. Předzpevnění barevné vrstvy	25
3.1.2. Povrchové čištění nástěnné malby	25
3.1.3. Odstranění černého druhotného dehtového nátěru v soklové části	25
3.1.4. Celoplošná fixáž barevné vrstvy	26
3.1.5. Hloubková konsolidace prasklin a dutin	26
3.1.6. Tmelení prasklin a defektů.....	26
3.1.7. Povrchová úprava tmelů.....	27
3.1.8. Retuš defektů barevné vrstvy	27
3.2. Použité materiály.....	29
3.3. Doporučený režim památky	30
3.4. Závěr	30
4. Nástěnné malby v Novém Hrádku Krčínov nad Křepevicí	31
4.1. Historie obce a objektu.....	31
4.1.1. Obec Křepevice.....	31
4.1.2. Nový Hrádek Krčínov nad Křepevicí	33
4.2. Popis Nového Hrádku Krčínov	37
4.2.1. Krčínovo sídlo a okolí.....	37
4.2.2. Interiér hlavní budovy	39
4.3. Popis nástěnných maleb v interiéru hlavní budovy.....	42
4.4. Historie rodu a popis erbů	48
4.4.1. Krčínův rod	48
4.4.2. Erb Jakuba Krčina	49
4.4.3. Erb Jana Zelendera z Prošovic	50
4.4.4. Erb rodu Koněhvězdských z Koněhvězd	50
4.5. Srovnání nástěnných maleb v tvrzi Jakuba Krčina v Křepevicích s malbami na zámku Kratochvíle	51

5. Závěr	52
6. Literatura a prameny	53
6.1. Literatura	53
6.2. Prameny.....	54
7. Seznam vyobrazení	55
7.1. Obrazová příloha 1	55
7.2. Obrazová příloha 2	59
7.3. Obrazová příloha 3	63
8. Obrazová příloha 1	65
9. Obrazová příloha 2	115
10. Obrazová příloha 3	138
11. Textová příloha	146

Počet stran textu:	54
Počet stran příloh:	103
Počet fotografií:	151

Úvod

První část bakalářské práce představuje dokumentaci průběhu průzkumu a restaurátorského zásahu v úseku nástěnných maleb na jižní části západní stěny v místnosti zvané Dětský pokoj, situované v 1. patře hlavní budovy tvrze v Křepenicích. Toto sídlo si nechal vybudovat v roce 1584 Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan. Renesanční nástěnné malby spadají do období po roce 1588.

Druhá část bakalářské práce se věnuje popisu nástěnných maleb ve stejném objektu hlavní budovy, zvláště v 1. patře, pojmenované Jakubem Krčínem Nový Hrádek Krčínov nad Křepenicí. Cílem bylo objasnění výtvarných námětů, které byly inspirovány antickou mytologií. V úvodu práce je představena historie areálu posledního sídla Jakuba Krčina. Další část se věnuje jednotlivým místnostem 1. patra a popisu fragmentárně zachovalých částí maleb.

Obě části práce jsou doplněny obrazovou přílohou. První část dokumentuje průzkum a průběh restaurování (Obrazová příloha 1), druhá nástěnné malby v hlavní budově tvrze v Křepenicích (Obrazová příloha 2). V závěrečné části (Obrazová příloha 3) je porovnán výběr nástěnných maleb v Křepenicích s ukázkou maleb na zámku Kratochvíle.

1. Základní údaje o památce

1.1. Lokace památky

Kraj

Středočeský

Okres

Příbram

Obec

Křepenice

Adresa

Křepenice 4, 264 01 Sedlčany

Název díla

Nástěnné malby v místnosti zvané Dětský pokoj v 1. patře hlavní budovy
tvrze v Křepenicích

Rejstříkové číslo objektu v ÚSKP

31618/2 – 2459

1.2. Údaje o památce

Autor

neznámý

Sloh, datace

Renesance, po roce 1588

Materiál, technika

Nástěnná malba, secco, pravděpodobně kasein

Celkové rozměry výmalby určené k restaurování

cca 21,5 m²

Předchozí restaurátorské zásahy

nejsou známy

1.3. Údaje o akci

Vlastník

Pavel Chudárek, Křepeňice 4, 26401 Sedlčany

Zadavatel

NPÚ, Územní odborné pracoviště středních Čech v Praze

Závazné stanovisko

Městský úřad Sedlčany, Odbor školství a kultury,
oddělení památkové péče ze dne 11. 1. 2012¹

Restaurátorský záměr

Hedvika Herbsová, doc. Jaroslav J. Alt, ak. malíř

Návrh na restaurování

Hedvika Herbsová

Termín započetí a ukončení akce

6. 3. 2012 – 7. 11. 2012

Zhotovitelé chemicko-technologického průzkumu

Ing. Jakub Havlín, FR UPCE

Restaurátor

Hedvika Herbsová, studentka 4. ročníku Ateliéru restaurování a konzervace
nástěnné malby a sgrafita, FR UPCE

Památkový dozor

Mgr. Marie Kuldová, Národní památkový ústav, ÚOP středních Čech v Praze

¹ Viz kap. 11. Textová příloha – Textová příloha č. 1.

1.4. Stručná historie objektu

Obec Křepenice se nachází nedaleko města Sedlčany. Po roce 1352 byla vesnice připojena k rožmberským Sedlčanům. V roce 1580 Jakub Krčín z Jelčan odkoupil a směnil s Vilémem z Rožmberka sedlčanský statek v Křepenicích. Jakub Krčín si nechal v roce 1584 vybudovat renesanční vodní tvrz a pojmenoval ji Nový Hrádek Krčínov nad Křepenicí. Tento významný rybníkář Jakub Krčín se začal psát z Jelčan a Sedlčan.²

Jednopatrová budova tvrže je čtvercového půdorysu. Fragменты nástěnných maleb s figurálními výjevy na mytologická témata a dekorativní výzdoby se dochovaly v místnosti v přízemí, na schodišti a ve třech místnostech 1. patra. Dispozice této budovy byla pravděpodobně ovlivněna renesančním architektem Baldassarem Maggiem z Arognu.³

Smlouva o koupi Křepenic mezi Jakubem Krčínem a Vilémem z Rožmberka byla dne 31. srpna 1580 doplněna výhradou, že toto panství získává Krčín dědičně jenom v případě, pokud bude mít mužské potomky. Což se následně nestalo. V roce 1588 se Jakub Krčín oženil s Kateřinou Zelendarovou, dcerou Jana Zelendara z Prošovic a Anny Zelendarové z Koněhvězd.⁴ Období působení Jakuba Krčina na Sedlčansku bylo v letech 1580–1604.

Po Krčínově smrti v roce 1604 byly Sedlčany i s Křepenicemi a příslušenstvím prodány Zdeňku Vojtěchu Popelovi z Lobkovic, který je koupil od Petra Voka z Rožmberka, dědice Viléma z Rožmberka. Později byl statek připojen k panství Vysoký Chlumeč. Horní část obytné budovy byla upravena jako sýpka.⁵

V roce 1992 byla tvrz i s přilehlými hospodářskými budovami vrácena původním majitelům, manželům Pavlu a Heleně Chodounským. V současné době je majitelem jejich vnuk Pavel Chudárek.

² POLÁK Stanislav. *Středočeský sborník historický, svazek 9*, Praha: Státní archiv Praha, 1974, Rožmberská kapitola z dějin Sedlčan, s. 136–144.

³ KRČÁLOVÁ, Jarmila. *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*. Praha: Academia, Praha, 1986, s. 39–40.

⁴ HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan, List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 151–152.

⁵ Tamtéž, s. 151

1.5. Popis díla

Úsek nástěnné malby určený k provedení restaurátorského průzkumu a restaurování v rámci bakalářské práce studentky se nachází v 1. patře tvrze v místnosti zvané Dětský pokoj na jižní straně západní stěny o rozměrech 4,1 m x 5,2 m. Místnost byla původně rozdělena na dva obdélníkové pokoje o rozměrech 5,86 m x 7,96 m.

Západní stěna celé místnosti je ve svém středu přerušena půdorysným odskočením. Jižní část této stěny je o 55–56 cm hlubší a svůj pravý kout tvoří s fragmentem severní původní stěny, která byla v minulosti ubouraná.

Malířské téma úseku, jehož významově nejdůležitější část je situována v severozápadním koutu místnosti, představuje dětskou chlapeckou postavu sedící na listnatém stromě. Tento výjev byl součástí většího celku, který se nedochoval na severní, zrušené stěně. Pravděpodobně by se mohlo jednat o strom s jablky ze zahrad Hesperidek, který souvisí s postavou bohyně Héry v severní části západní stěny.⁶ Součástí malířské výzdoby této části západní stěny je i malovaný erb nalevo od dětské sedící postavy. Erb patří rodu Koněhvězdských z Koněhvězd a tudíž doba vzniku nástěnných maleb se váže do doby po roce 1588.⁷

Erb se skládá z polceného štítu. V levé polovině štítu se nalézá černý kůň ve skoku s červenou uzdou na okrovém poli a napravo jsou tři okrové hvězdy o šesti cípech na černém poli. Poloviční černý kůň s červenou uzdou se nalézá v klenotu mezi rohy.

V horní části stěny cca 34 cm pod stropem je malovaný dvojitý červený a šedomodrý pruh (šíře cca 7 cm), který lemuje horizontálně celou místnost. Podle rozdílného zdobení této horní části stěny je patrné, oproti druhé původní místnosti, že zde byly dva samostatné pokoje.

Zazděný dveřní otvor se segmentovým ukončením je lemován po obvodu dekorativním pásem bílého pletence s červenočerným podkladem a černým středem. Prostor dveřní špalety tvoří hloubku cca 30–31 cm a výšku 2,24 m.

⁶ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. KRČÁLOVÁ Jarmila. Křepenice – nástěnné malby. In LÍBAL D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 45.

⁷ TALIÁN, Martin. *Majitelé domů na jindřichohradeckém náměstí v raném novověku (1500–1700)*. České Budějovice, 2007, s. 101–102. Diplomová práce na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Historický ústav. Vedoucí práce PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

2. Restaurátorský průzkum

2.1. Nedestruktivní vizuální průzkum

2.1.1. Průzkum v rozptýleném denním světle

Povrch renesanční omítky je kletován dohladka s použitím kovového hladítka nebo špachtle. Barva vápenného intonaka je světle krémového odstínu. Nanášení denních dílů intonaka na stěnách není patrné, pouze je viditelný přechod hranice patra lešení v místech mírného zvlnění povrchu omítky uprostřed stěny. Tento zvlněný povrch malby je silně znečištěn prachovými depozity a mapami po dešťové vodě způsobenými v minulosti zatékáním neopravenou střešní krytinou (viz obr. č. 16 – Obrazová příloha 1, dále jen OP1).

Nejvíce postiženým místem po zatékání je levý horní kout jižní části západní stěny. Zde je nad červeným horizontálním pruhem v části povrchu intonaka vyplavené pojivo malby. Povrch omítky je narušen a také došlo k vydrolení intonaka (viz obr. č. 34 – OP1).

Na omítkách se lokálně vyskytují původní jemné a síťovité praskliny, které vznikly po vysychání omítky. Barevná vrstva nástěnné malby se lokálně sraňuje a šupinkovitě odlupuje. Povrch celé výzdoby překrývají nestejněměrné nánosy prachu, cementových stříkanců, nátěrů a místy se vyskytují sádrové vysprávkky. Od horního levého koutu stěny k zelenému soklu vede hlubší vertikální prasklina. Ve třetině stěny pokračuje prasklina dolů v další oddělené části nalevo od erbu a prochází svisle dolů k soklovému úseku. V hraně pravého horního koutu probíhá vertikálně další prasklina, která končí v polovině koutu místnosti.

Hlubší praskliny jsou druhotně přetřeny cementovým nátěrem různé šíře (viz Grafická příloha, obrázek č. 6). V místech zazděného dveřního otvoru se nacházejí sádrové vysprávkky. Povrch zadržky je hrubě přetřen mladším vápenným nátěrem a pod ním je hladší vápenné intonako. V partii vertikální praskliny cca 30 cm nad zeleným soklem byl nanesen z důvodu pozorování statických poruch stavby sádrový můstek, který neprokazuje aktivnost praskliny. Na povrchu středové části soklu došlo ke ztrátě barevné zelené vrstvy s ornamentem a s částí intonaka.

Malba je poškozena několika menšími mechanickými zásahy, jakými jsou například otvory po hřebících, skobách, defekty pravděpodobně způsobené projektily ze střelné zbraně, škrábance a vrypy.

Novodobý černý pruh byl druhotně natřen na malířskou výzdobu a nachází se i na některých sousedních stěnách místnosti. Tento černý dehtový nátěr je horizontálně natřen v soklové části a lemuje celou místnost. Jeho šíře je cca 15–20 cm a je natřen v nestejně vysoké výši cca 70–79 cm od úrovně současné podlahy. Pochází z 20. století a patrně určoval maximální výšku nasypaného zrna z důvodu možného statického zatížení patra⁸. (Viz graf. č. 6 – Grafická příloha, OP1).

Šíře cihlové příčky původní severní stěny je 55–56 cm. Druhotné přeštukování na ubourané a zarovnané cihlové části příčky víceméně překrývá nárožní část s malířskou výzdobou na fragmentu severní stěny. Přes středovou část tohoto mladšího přeštukování příčky vede hlubší vertikální prasklina cca 60 cm nad současnou podlahou (viz graf. č. 6 – Grafická příloha, OP1). Vápenný otisk malty na dřevěných trámech stropu v místě vystavěné severní příčky dokládá, že většina trámů pochází z původní renesanční fáze. Oba krajní trámy jsou z mladší doby a byly v roce 1868 vyměněny (viz obr. č. 3 – OP1). Na stropě mezi prvním trámem a horní částí stěny se nachází řada cihel z pozdějších oprav, která nahrazovala prkna. Uprostřed chybí jedna cihla (viz obr. č. 4 – OP1). V dolní části ubourané příčky došlo ke ztrátě omítky a ve výšce cca 30–40 cm nad zemí je odhalené zdivo (viz obr. č. 41 – OP1). V celém patře se objevují historické graffiti psané v několika jazycích (čeština, němčina, ruština). V této místnosti se vyskytují graffiti zaznamenané do výšky cca 1,5–2 m nad podlahou, které jsou vyryté nebo napsané zřejmě olůvkem, inkoustem nebo tužkou ve formě různých nápisů, jako například podpisy konkrétních jmen, rozverná lidová básničky, čárkový záznam počtu pytlů zrna. Na severní příčce se objevují graffiti v dolní části pod stromem nad zelenou vegetací (viz obr. č. 32 – OP1).

⁸ Hlavní budova byla v minulosti využívána jako sýpka.

2.1.2. Průzkum v bočním nasvícení

V bočním nasvícení došlo ke zvýraznění struktury, nerovnosti a prasklin s hlubšími defekty historické omítky (viz obr. č. 6 – OP1). Zvlněný povrch v přechodu patra lešení byl lépe čitelný. Reliéfní struktura barevné vrstvy se zvýraznila, hlavně v oblasti malovaného stromu. Mírně vystouplý obrys pod erbem nenaznačuje existenci zazděného středového dveřního otvoru, který byl dodatečně posunut do pravé části stěny, patrně z důvodu změny architektonických plánů (viz obr. č. 5 – OP1).

2.1.3. Průzkum v UV světle

Průzkum v UV luminiscenci neprokázal žádné velké malířské úpravy nebo patrné pozdější zásahy. Upozornil pouze na přítomnost dnes již nedochované malované zelené vegetace v místě severní příčky v dolní části pod stromem (viz obr. č. 32, 33 – OP1). V levém horním koutě pod stropem se v UV světle objevila bělavá luminiscence na okraji degradovaného místa defektu způsobené v minulosti zateklinami. V denním světle je povrch tohoto koutu degradovaný s vyplaveným pojivem (viz obr. č. 34, 35 – OP1).

2.2. Destruktivní průzkum

2.2.1. Sondážní průzkum zdiva a omítky

Veškeré zdi objektu Jakuba Krčína byly postaveny ze smíšeného zdiva (žula a cihly). Pojivem omítky je bílé vzdušné vápno s plnivem křemičitého písku. Omítka v místnosti Dětského pokoje byla nanesena na zdivo v jedné vrstvě, v síle cca 1,5–2 cm. Povrchová úprava omítky zazděného dveřního otvoru je hrubě filcovaná. Na jejím povrchu je natřený silnější vápenný nátěr, který je z mladšího období a nedbale překrývá úseky s malířskou výzdobou v prostoru dveřní špalety.

Sonda **S1** – v místě již staršího destruktivního zásahu po kovové skobě – prokazuje tedy jednovrstvou omítku na cihlovém zdivu (viz graf. č. 5 – Grafická příloha a také viz obr. č. 13 – OP1).

Sonda **S2** – v místě nároží ubourané severní příčky s malovanou vegetací pod stromem, prokazuje šírku intonaka a jednovrstvou omítku (viz graf. č. 5 – Grafická příloha a také viz obr. č. 7 – OP1).

2.2.2. Chemicko-technologický průzkum barevné vrstvy

V rámci chemicko-technologického průzkumu bylo odebráno 6 vzorků z již degradované části malby z různých míst jižní poloviny západní stěny (viz graf. č. 5 – Grafická příloha, OP1). Cílem bylo vyhodnotit stratigrafii barevného souvrství, identifikovat použité pigmenty, určit techniku malby a její pojivo.

Lokace vzorků odebraných z části malby, ke které se vztahuje tato dokumentace:

Č. 1 – zelená, spodní část malby v soklu (45 cm od podlahy pod černým pruhem, 20 cm od pásového dekoru)

Č. 2 – černá, novodobá vrstva s originálním podkladem (82 cm od podlahy, 92 cm od pásového dekoru)

Č. 3 – okrová, roh rámování ve spodní části malby napravo od dveřní špalety (54 cm od podlahy)

Č. 4 – červenočerná, pásové rámování nalevo od dveřní špalety (187 cm od podlahy, 10 cm od levé hrany dveřní špalety)

Č. 5 – zelená, listy na stromě z vrchní části malby (2,40 cm od podlahy, 37 cm od pravého koutu stěny)

Č. 6 – červenočerná, inkarnát z tváře chlapecké postavy na stromě (2,95 cm od podlahy, 25 cm od rohu severní příčky).

Byly zjištěny dva druhy zelených pigmentů a to u vzorku č. 1, zelená ve spodní části malby soklu, byl identifikovaný jemný umělý bazický chlorid mědi a u vzorku č. 5, zelená z listů stromu ve vrchní části malby, byl identifikován malachit s příměsí chrizocolly. Na výjevu malovaného stromu se nalézají pod zeleným pigmentem tmavošedá až černá vrstva uhlíkaté černě, která se používala jako podklad malachitové vrstvy a nazývá se Veneda (viz obr. č. 15 – OP1). V soklových partiích malíř použil levnější variantu zeleného pigmentu a v horní části malby v listnatém stromě použil dražší pigment malachit, nejspíše z ekonomických důvodů. Dalším vysvětlením by mohlo být, že v době vzniku výzdoby místností zde mohli tvořit dva různí autoři nástěnných maleb. Žlutý pigment u vzorku č. 3, okrové orámování spodní části malby, byl identifikován jako zemitý žlutý okr (viz obr. č. 8 – OP1).

Vzorek č. 4, rámování kolem výklenku, a vzorek č. 6, inkarnát z tváře, prokazují použití červeného odstínu tvořeného směsí minia a rumělky; zatímco minium zčernalo, tak rumělka zůstala červená. (Viz obr. č. 30, 31 – OP1).⁹

V rámci průzkumu bylo zkoumáno i pojivo malby. Mikrochemická zkouška určená pro detekci bílkovin nebyla průkazná, ale v několika z analyzovaných vzorků se technikou EDS prokázalo menší množství fosforu (projev přítomnosti bílkovin). Další přírodní organická pojiva nebyla nalezena. Z historicky užívaných bílkovin je přítomnost kaseinu ve spojení s vápnem nejpravděpodobnější, pojivem je tedy zřejmě kaseinát vápenatý.

Vzorek č. 2, černého novodobého nátěru, byl identifikován jako dehtová hmota na bázi bitumenu.

Laboratorní analýzy v rámci chemicko-technologického průzkumu byly zpracovány Ing. Jakubem Havlínem v laboratoři Fakulty restaurování Univerzity Pardubice.¹⁰

⁹ Minium (suřík) je olovnatý pigment (olovičitan olovnatý). Tmavnutí suříku je vyvoláváno světlem, kyslíkem a vlhkostí a spočívá v tvorbě hnědého oxidu olovičitého. Další nevýhodou je jeho nesnášenlivost s pigmenty obsahující síru, s kterými tvoří černý sulfid olovnatý. V historii se používal v nástěnné malbě ve směsi s rumělkou (sulfid rtuťnatý). BAYEROVÁ, Tatjana – ŠIMUNKOVÁ, Eva. *Pigmenty*. Praha: Společnost pro technologie ochrany památek – STOP, 1999, s. 62–65.

¹⁰ Viz kap. 11. Textová příloha č. 2: Chemicko-technologický průzkum.

2.2.3. Zkoušky čištění

Provedeny byly dva typy zkoušek čištění nástěnné malby a to mechanickým a chemickým způsobem. U zkoušky č. 1 v levé horní části erbu byly odstraněny prachové depozity širokým měkkým štětcem a jemně dočištěny žíhovými štětičkami (viz obr. č. 10 – OP1). Povrch barevné vrstvy byl lokálně nesoudržný, a proto bylo dobré v průběhu čištění předzpevnit barevnou vrstvu fixáčním prostředkem. Zkouška č. 2 v místě vertikální praskliny nalevo od erbu prokazuje úspěšné čištění intonaka od cementových nánosů pomocí skalpelu, restaurátorského kladívka a dočištění žíhovými štětičkami (viz obr. č. 11 – OP1). Zkouška č. 3 v místě soklové části s dehtovým černým nátěrem, v oblasti kolem prasklin, prokazuje úspěšné mechanické čištění černého pruhu a cementových vysprávek s použitím restaurátorského kladívka, skalpelu, žíhových štětiček, zubního kartáčku a skelného vlákna (viz obr. č. 12 – OP1).

V těchto místech byl černý pruh nanesen na již hrubší a narušený povrch malby, nepřilnul kompaktně k intonaku a také byl natřen přes cementové nánosy. V takovém stavu se docela dobře dal tento černý nátěr odstranit pouze mechanicky suchou cestou bez chemického čištění.

Série chemických zkoušek probíhala v místě dveřního zazděného otvoru a na levé stěně dveřní špalety a soustředila se na odstranění černého dehtového pruhu na bázi bitumenu. Chemické zkoušky byly prováděny s použitím čistícího gelu Carbopol EZ2 + rozpouštědlo + detergent (Výrobce: Frosch). Zkouška č. 3BI – Carbopol EZ2 + diacetonalkohol + detergent, nanesený gel byl po 15–20 min odstraněn buničitou vatou a skalpelem pomocí acetonu (viz obr. č. 26, 27 – OP1). Čištění šlo velice pomalu a na povrchu omítky zůstávaly bitumenové hnědé zatekliny a skvrny, které bylo možné částečně odmyt jádrovým mýdlem a zubním kartáčkem. Zkouška č. 4BI – Carbopol EZ2 + dimethylformamin + toluen (1:3) + detergent. Čištění bylo poměrně efektivní, za použití stejné metody odstraňování jako u předchozí zkoušky, ale s použitím toluenu. V tomto případě byly zatekliny po černém bitumenu regulovány na minimum a naměkčení černého nátěru bylo rychlejší (viz obr. č. 26, 27 – OP1). Zkouška č. 4BII – Carbopol EZ2 + dimethyl formamin + toluen (1:3) + 1 kapka čpavkové vody. Způsob odstranění se shodoval jako u předchozího vzorku, čistící schopnost s čpavkovou vodou se nezlepšila, pouze se zahustil gel. V tomto případě byl jako separační vrstva navíc použit japonský papír, přes který byl nanesen gel na povrch černého nátěru. Naměkčení bylo intenzivnější

a část černého dehtu se při odstraňování vsákla a odstranila spolu s japonským papírem (viz obr. č. 23, 24 – OP1). Zkouška č. 9B – použití směsi rozpouštědel P05 – odstraňovač starých nátěrů. Čištění dehtového nátěru bylo po 10 minutách odstraňováno stejným způsobem jako u předchozích zkoušek, ale po odstranění bitumenu zůstalo na povrchu větší množství zateklin, které nešly dobře odmyt rozpouštědlem a poté ani jádrovým mýdlem (viz obr. č. 25 – OP1). Zkouška č. 10B – byla provedena jinou metodou a to mechanickým odstraněním pomocí zahřátí povrchu černého nátěru horkovzdušnou pistolí na teplotu 60 °C. Po zahřátí byl z povrchu malby odstraněn dehtový nátěr špachtlí a skalpelem. Na některých místech byl bitumen příliš nalepen k povrchu omítky, a tak došlo při jeho odstraňování ke ztrátě vápenného nátěru. Při tomto čištění však nedocházelo k hnědým zateklinám, které se vpíjely do povrchu malby nebo omítky (viz obr. č. 25 – OP1).

Další zkoušky čištění provedené s použitím gelu Carbopol EZ2 + dané rozpouštědlo + detergent (Frosch) byly neúspěšné a uvádím jejich složení:

Zk. č. 1B – Carbopol EZ2 + technický benzín + detergent

Zk. č. 2B – Carbopol EZ2 + white spirit + detergent

Zk. č. 5B – Carbopol EZ2 + aceton + detergent

Zk. č. 6B – Carbopol EZ2 + toluen + detergent

Zk. č. 7B – Carbopol EZ2 + toluen + technický líh (1:1) + detergent

Zk. č. 8B – KMC + čpavková voda (25%), viz obr. č. 23 – OP1

2.3. Vyhodnocení restaurátorského průzkumu

Restaurátorským průzkumem byl zjištěn aktuální stav maleb a příčiny poškození. Nástěnná malba byla v minulosti vystavena teplotním a vlhkostním výkyvům, a proto došlo k degradování povrchu omítky a zpráškovatění barevné vrstvy.

Cílem chemicko-technologického průzkumu bylo vyhodnotit techniku malby – její vrstvení, pojivo a použité pigmenty. Výsledky analýz pojiva není možné zcela jednoznačně vyhodnotit, neboť spektra oleje a kaseinu (měřená metodou FTIR) jsou si velice podobná. Vyloučeno je však použití klišu a vajíčka. Jiný typ mikrochemické zkoušky poukazuje spíše na kasein než na olej. V několika z analyzovaných vzorků technikou EDS se prokázalo menší množství fosforu (typický projev bílkovin). Malba je tedy zřejmě pojená kaseinátém vápenatým.

Na povrchu omítky je vytvořena vrstvička uhličitanu vápenatého, což znamená, že barevné vrstvy byly nanášeny až po zavadnutí omítky, technikou secco. Byly identifikovány dva druhy zelených pigmentů, které poukazují na možnost účasti dvou autorů na malířské tvorbě, či na odlišný přístup k tvorbě soklové a hlavní části výmalby. Ve výjevu malovaného listnatého stromu u vzorku č. 5 pod malachitovou vrstvou byla použita uhlíkatá čern, jako podkladová vrstva – tzv. *Veneda* (viz obr. č. 15 – OP1). Při zkoumání stratigrafie barevných vrstev a identifikace použitých pigmentů byla prokázána přítomnost uhličitanu vápenatého v barevných vrstvách i ve spodních podkladových nátěrech. Uhličitan vápenatý zde zastupoval funkci běloby, jako například u vzorku č. 4 v místě dekorativního rámování s pásovým pletencem kolem zazděného dveřního otvoru. V místě okraje bílého pásového pletence byla použita v několika valérech červená, která degradací minia zčernala (viz obr. č. 9 – OP1). V barevných vrstvách byly prokázány tyto pigmenty: zemité žlutý a hnědý okr, uhlíkatá čern, umělý bazický chlorid mědi, malachit s chrizocollou a minium s příměsí rumělky.

Určité partie nástěnné malby na jižní straně západní stěny vykazují různá poškození. Nanášení denních dílů intonaka na stěnách není patrné, pouze je viditelný přechod hranice patra lešení v místech mírného zvlnění povrchu omítky uprostřed stěny. Tento zvlněný povrch malby je silně znečištěn prachovými depozity a mapami po dešťové vodě způsobenými v minulosti zatékáním neopravenou střešní krytinou. Nejvíce postiženým místem po zatékání je levý horní kout jižní části západní stěny.

Povrch omítky je narušen a došlo k vydrolení intonaka. Na omítkách se lokálně vyskytují původní, jemné a síťovité praskliny, které vznikly při vysychání omítky. Barevná vrstva nástěnné malby se lokálně sraňuje a místy šupinkovitě odlupuje. Povrch celé výzdoby překrývají nestejněměrné nánosy prachu, cementových stříkanců, nátěrů a místy se vyskytují sádrové vysprávkky. Svislé hlubší a menší praskliny nejsou statické a nenarušují stabilitu stěn. Menší praskliny byly způsobené při vyžrání historické omítky. Průzkum v UV luminiscenci prokázal pouze zaniklou část malby zelených listů na severní stěně fragmentu ubourané příčky (viz obr. č. 32, 33 – OP1). Druhotně natřený černý pruh ve středové části soklu je dehtový nátěr na bázi bitumenu a na povrchu nástěnné malby způsobil značné estetické poškození. Jeho odstranění bude vyžadovat kombinaci technik chemického a mechanického šetrného čištění a není možné beze ztrát originálu.

2.4. Návrh na restaurování jižní části západní stěny v místnosti zvané Dětský pokoj v 1. patře tvrze v Křepenicích

Na základě vyhodnocení průzkumu a zjištění stavu poškození byl určen následující postup restaurování:

1. Šetrné odstranění prachových depozitů z celého povrchu malby
2. Předzpevnění barevné vrstvy malby 2% akrylátovou disperzí
 - *Medium für Konsolidierung* (Lascaux) nebo vápennou nanosuspenzí
3. Odstranění cementových, vápenných a sádrových výsprávek z prasklin, povrchu omítky a na stěnách dveřní špalety kolem zazděného otvoru
4. Odstranění černého druhotného dehtového nátěru v soklové části
 - kombinace chemického a mechanického čištění:
Carbopol EZ2 + dimethylformamin + toluen (1:3), použití skalpelu a buničité vaty
5. Celoplošné dočištění povrchu barevné vrstvy a omítky
 - Wishab houba, žíňové štětičky
6. Celoplošná fixáž barevné vrstvy 1,5–2% akrylátová disperze
 - *Medium für Konsolidierung* (Lascaux) nebo vápenná nanosuspenze
7. Hloubková konsolidace prasklin a dutin injektážní směsí na vápenné bázi
 - *Ledan TAI* (Tecno Edile Toscana), *Vapo Injekt* (Aqua Bárta)
8. Tmelení prasklin a defektů vápennou maltou
 - bílé vzdušné hašené vápno (9 let), plavený písek
9. Povrchová úprava tmelů
 - vápenný pačok (bílé vzdušné hašené vápno, mramorová moučka)
10. Retuš defektů barevné vrstvy a scelující barevná úprava tmelů
 - neutrální retuše s použitím lokálních tónů
(práškové minerální pigmenty pojené 1–1,5% arabskou gumou)
11. Průběžná fotodokumentace během celého restaurování a vyhotovení restaurátorské zprávy

3. Dokumentace restaurátorského zásahu

3.1. Postup prací

3.1.1. Předzpevnění barevné vrstvy

Po šetrném ometení štětci s jemným vláknem prachových usazenin a pavučin byla provedena první lokální povrchová fixáž 1,5% akrylátovou disperzí *Medium für Konsolidierung* (Lascaux). Prekonsolidace byla provedena na místech, kde byla zpráškovatělá barevná vrstva. To se týkalo zejména míst červených, okrových, hnědých a šedých pigmentů.

3.1.2. Povrchové čištění nástěnné malby

Povrch celé malby byl nejprve očištěn jemným širokým štětcem. Všechny tmely překrývaly zeširoka nedbale okraje prasklin a defektů vápenné nebo cementové vysprávky z mladšího období, které byly následně mechanicky odstraněny pomocí skalpelu a restaurátorských kladívek. Povrch intonaka a hlavně místa okrajů prasklin byly mechanicky jemně dočištěny od vápenných, cementových nánosů skalpelem, svazkem žíňových štětiček a houbou Wishab (viz obr. č. 44 – OP1).

3.1.3. Odstranění černého druhotného dehtového nátěru v soklové části

Pro odstranění černého pruhu na bázi bitumenu byla zvolena metoda kombinovaného mechanického a chemického čištění. Úsek v soklové části malby, kde bylo intonako s barevnou vrstvou kompaktnější byl černý pruh odstraněn čistící směsí Carbopol EZ2 + dimethylformamin + toluen (1:3) + detergent (Frosch). S použitím skalpelu a buničité vaty byly snímány nánosy černého pruhu. Případné hnědé zatekliny po černém bitumenu byly odmyvány jádrovým mýdlem s vodou s použitím vaty, zubního kartáčku a navlhčené houby. Na některých místech, kde byl černý nátěr tvrdší a natřen v silnější vrstvě na kompaktním povrchu omítky, se ukázalo, že je lepší ho zcela mechanicky odstranit skalpelem bez použití metody chemického čištění. Tento úsek soklové části malby byl bohužel v minulosti nedbale znečištěn černým pruhem během několika minut, avšak doba pro jeho náročné odstranění zabrala 7 dní (viz obr. č. 37, 39, 43, 44 – OP1).

3.1.4. Celoplošná fixáž barevné vrstvy

Barevná vrstva byla místy zpráškovatělá, a proto byla provedena celoplošná fixáž 1,5–2% akrylátovou disperzí *Medium für Konsolidierung* (Lascaux) pomocí mechanického rozprašovače. V průběhu fixáže byla upevňována barevná vrstva vatovými tampóny a z povrchu odsáván houbou přebytečný konsolidační prostředek.

3.1.5. Hloubková konsolidace prasklin a dutin

V místě prasklin a v oblastech, kde došlo ke ztrátě adheze omítkových vrstev, byla použita pro hloubkovou injektáž směs na vápenné bázi *Ledan TAI* a *Vapo Injekt* (Aqua Bárta). Před aplikací směsi jsem dutiny nejprve předvlhčila vodou a následně byla směs vpravena do dutiny pomocí injekční stříkačky (viz graf. č. 8 – Grafická příloha – lokace zpevněných míst lokace zpevněných míst; viz také obr. č. 49 – OP1). Hluboké a rozsáhlé praskliny v místech ubourané severní příčky byly propojené se spodními prasklinami, které vedly až do podhledu dalšího dveřního otvoru na severní části západní stěny (viz obr. č. 62, 63 – OP1). Po následném hrubém vytmelení hluboké praskliny v podhledu tak bylo zamezeno případnému protékání injektážní směsi z horních partií stěny.

3.1.6. Tmelení prasklin a defektů

Tmelení všech defektů bylo provedeno vápennou maltou ve dvou vrstvách (hrubá a jemná). V hlubších defektech byla malta doplněna cihlovými úlomky nebo kusy pálených tašek. Hrubá malta se skládala z bílého vzdušného vápna (9 let) a přesátého plaveného písku hrubší zrnitosti (1:3). V průběhu tmelení byly drodivé okraje defektů omítky zpevněny nátěrem 2% roztokem *Medium für Konsolidierung* (Lascaux). Jemná malta byla složena z bílého vzdušného vápna (9 let), přesátého plaveného písku jemnější zrnitosti a mramorové moučky (1:2:1). Nejjemnější defekty, jako například vlasové trhliny a vrypy, byly tmeleny pouze mramorovou moučkou s vápnem (1:1). Na větších úsecích tmelů, kde bylo nutné povrch kletovat byl nanášen vápenný pačok ještě do zavadlého povrchu, aby došlo k lepšímu propojení vrstev při vyzrání. Vápenný pačok se skládal z bílého vzdušného vápna, mramorové moučky (1:1), viz obr. č. 66–79 – OP1.

V horní části stěny pod stropem byla odstraněna řada cihel, která kolmo přečnívala a vyplňovala prostor k prvnímu trámu. Následně byl prostor pod stropem vyzděn a omítnut. Povrch štuky pod stropem byl taktéž přetřen vápenným pačokem.

V místech ubourané severní příčky byl povrch mladší hrubé vápenné omítky upraven a přeštukován jemnou vápennou maltou. Povrch tohoto nového štku byl přizpůsoben charakteru originalní kletované omítky po celé délce a zarovnán k původní omítce s malbou na severní přičce u pravého koutu (viz obr. č. 64, 65 – OP1).

V rámci ucelené zednické úpravy povrchu na této ubourané přičce došlo k rozšíření restaurovaného úseku a dotmelení po celé délce levého nároží ubourané příčky až k původní omítce ve dveřní špaletě. Tento dveřní otvor je uprostřed jižní a severní části západní stěny a propojuje Dětský pokoj s velkým sálem.

3.1.7. Povrchová úprava tmelů

Na všechny tmely byl nakonec nanesen štětci vápenný pačok ve složení: bílé vzdušné vápno, mramorová moučka (1:1) a 1% roztok *Medium für Konsolidierung* (Lascaux). Povrch tmelů byl po vyžrání odizolován 2% roztokem *Medium für Konsolidierung* (Lascaux), aby se docílilo upravení jejich savosti. Po předešlé konzultaci bylo rozhodnuto, že povrch zazděného dveřního prostoru bude přetřen vápenným pačokem. Tato část stěny byla z mladšího období bez malířské výzdoby a pouze se na ní vyskytovaly historické graffiti. Povrch dveřní zadržky byl zřejmě již od počátku natřen ve dvou vrstvách vápenným pačokem (viz obr. č. 76, 77 – OP1).

3.1.8. Retuš defektů barevné vrstvy

K retušování byly použity čisté minerální pigmenty pojené 1–1,5% arabskou gumou, která je ve vodě snadno rozpustná a tím jako prostředek lehko reverzibilní. Nejprve bylo přistoupeno k barevné úpravě větších a menších tmelů, prostoru zazděného dveřního otvoru a úsek po ubourané přičce. Pačokový nátěr byl barevně upraven tónovaným nátěrem do odstínu slonové kosti s pomocí tupovacích štětců a houby. Po sjednocení barevného podkladu intonaka následovala neutrální retuš metodou *aqua sporca* ve výjevu chlapecké figury. V místech malovaného stromu byl retušován pouze podkladový šedočerný odstín. Záměrem bylo potlačit, co nejvíce rušivé defekty. V horní části stěny byl vyretušován dvoubarevný pruh, který procházel fragmentárně po celé šířce stěny. Celkový dojem byl tímto v horní části stěny ucelen. V erbu bylo retušováno minimálně, jako například v liniích koně a rohů v klenotu a v místě polceného štítu v šedé a hnědé barevné vrstvě (viz obr. č. 81, 85).

V soklové části stěny, kde byla pouze velmi fragmentárně dochovaná rostlinná výzdoba, byla věnována pozornost sjednocení podkladu v neutrálních šedých teplých a studených odstínech. Sclující retuš laděná do šedozeleňých studených odstínů byla užita hlavně v partiích, kde původně procházel černý dehtový pruh, aby došlo k potlačení nejvíce rušivé plochy.

Dekoratívni pás s pletencem, který lemuje dveřní špaletu, byl retušován minimálně a bez rekonstrukce dekoru. Pouze v partiích nezachovaného dekoru byl potlačen přechod tmelu k originální malbě. Ve dveřní špaletě byl napodobivě retušován jednoduchý hnědý pás, který lemuje po obvodu vnitřní část dveřní špalety směrem k zadržce. Toto řešení mělo opticky sjednotit architektonický dojem (viz obr. č. 80–87 – OP1). Barevná vrstva nebyla po restaurování fixována.

Pigmenty použité na retuše: čern železitá, okr světlý, okr tmavý, siena pálená, umbra přírodní, umbra pálená, umbra zelenavá, zem zelená ve dvou odstínech, chromoxid ohnivý, titanová běloba.

3.2. Použité materiály

- houba Wishab (polyuretanová houba, výrobce: Akapad)
- Medium für Konsolidierung (akrylátová disperze, výrobce: Lascaux)
- Carbopol EZ2 (gel kyseliny akrylové, distributor: Kremer Pigmente)
- Dimethylformamid
- toluen
- detergent Frosch (ph neutral, výrobce: Frosch)
- Ledan TA1 (injektažní směs na vápenné bázi, výrobce: Tecno Edile Toscana)
- Vapo Injekt (injektažní směs na vápenné bázi, distributor: Aqua Bárta)
- mramorová moučka (distributor: Aqua Bárta)
- přesátý plavený písek
- bílé vzdušné vápno (9 let)
- arabská guma (distributor: Kremer Pigmente)
- práškové minerální pigmenty (distributor: Deffner a Johann)
- svazek žíňových štětiček

3.3. Doporučený režim památky

Pro zachování díla, zabránění jeho dalšího poškození je nutné udržovat stabilní teplotu a relativní vzdušnou vlhkost v objektu. Teplota by neměla klesnout pod 0 °C a hodnoty relativní vzdušné vlhkosti by se měly pohybovat okolo 60 %. Vzhledem k tomu, že prostory patra tvrže nejsou temperovány a nedochází k žádné vztlínající vlhkosti, je nutné pouze zamezit případnému zatékání dešťové vody. V průběhu návštěvního provozu je třeba zamezit poškození maleb na stěnách otěrem, jiným mechanickým poškozením nebo popsáním graffiti. V případě dalších restaurátorských etap v této místnosti je vhodné zakrýt celou restaurovanou stěnu prodyšnou ochranou netkanou látkou (Netex).

3.4. Závěr

Cílem retušování bylo neutrálně barevně sjednotit přechody nových tmelů s původní malířskou výzdobou. Záměrně jsem nepřistoupila k rekonstrukci malířské výzdoby, aby byl zachován autentický stav dochování této cenné nástěnné malby. V celé místnosti je malířská výzdoba pouze fragmentárně dochovaná. Jelikož se jednalo o první restaurátorský zásah v celém patře budovy, bylo nutné retušovat spíše úsporněji s vědomím, že na tento zásah bude nutné v budoucnu navázat. Po konzultaci s památkovým dozorem, Mgr. Marií Kuldovou, bylo rozhodnuto ponechat restaurátorský zásah v této fázi. Další restaurátorská etapa v této místnosti by určila sjednocující intenzitu barevné retuše hlavně v oblasti soklové malířské výzdoby.

4. Nástěnné malby v Novém Hrádku Krčínov nad Křepenicí

4.1. Historie obce a objektu

4.1.1. Obec Křepenice

Ves Křepenice se nachází nedaleko města Sedlčany. Toto malé panství leželo poblíž krajiny, odkud asi vyšel Vítek z Prčice a rod Vítkovců. První historická zpráva o trhové vesnici Sedlčany jako středisku statku s několika vesnicemi a s farním kostelem sv. Martina z roku 1294 však hovoří o tom, že zboží náleželo Oldřichovi z Hradce, a nikoliv Rožmberkům.¹¹ V roce 1322 daroval obec Křepenice král Jan Lucemburský Heřmanovi z Miličina.¹²

Teprve v roce 1337 se tu objevil první Rožmberk. Byl to Petr z Rožmberka, který si od krále Jana Lucemburského pronajal na kratší dobu těžbu zlata.¹³ Po roce 1352 byly Křepenice připojeny k rožmberským Sedlčanům.¹⁴

Dlouhé nepokojné roky (1472–1474) válčení zatížily Rožmberky velkými dluhy a nutily je k zastavování mnohých statků.¹⁵

Důležitá kapitola z dějin sedlčanského kraje se začala psát s příchodem rodu Lobkowiczů na nedaleký hrad Vysoký Chlumeč, který v roce 1474 koupila Anna, rozená Švihovská z Rýzemberka, vdova po Janu Popelovi z Lobkowicz a poručnice synů Děpolda, Václava a Ladislava.¹⁶ Tato událost měla pro celý kraj a panství historický osudový význam.

Popelovská větev rodu Lobkowiczů byla v této době na začátku mocenského vzestupu. V roce 1475 došlo k uzavření míru mezi zneprátelenými rody pánů z Rožmberka a z Lobkowicz. Děpoldovi z Lobkowicz, jeho matce a bratřím, postoupili Rožmberkové v rámci urovnání majetkových sporů do zástavní držby

¹¹ Panství roku 1312 zdědil Jindřich, Oldřich a Menhart z Hradce. HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan, List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 146–147.

¹² TRÍSKA, Karel a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – Západní Čechy*. Praha: Svoboda, 1985, s. 172.

¹³ Petr z Rožmberka si pronajal těžbu zlata jen nakrátko a následně ji postoupil pražským měšťanům. Rožmberkové měli tehdy v zástavě královský hrad Kamýk, v roce 1346 získali statek Miličín a konečně 24. května 1352 koupili od pánů z Hradce Sedlčany i s příslušenstvím v nedělu Petr, Jodok, Oldřich a Jan z Rožmberka. V majetku Rožmberků setrvalo pak sedlčanské panství velmi dlouho. POLÁK, Stanislav. *Středočeský sborník historický, svazek 9*. Praha: Státní archiv Praha, 1974, Rožmberská kapitola z dějin Sedlčan, s. 136–137.

¹⁴ Tamtéž, s. 136–137

¹⁵ POLÁK, Stanislav. *Středočeský sborník historický*, s. 138.

¹⁶ Na nedalekém hradu Vysoký Chlumeč, ze 14. století, sídlili Pánové z Janovic. Jetřichem však tento rod kolem roku 1469 vymřel po meči. Tamtéž, s. 138–140

město Sedlčany. Následné šestnácté století bylo pro sedlčanské panství klidným a vzkvétajícím obdobím.¹⁷ Sedlčany prosperovaly v řemeslné výrobě a staly se střediskem Vltavského kraje.¹⁸

Jakub Krčín z Jelčan se na Sedlčansku poprvé objevuje na konci osmdesátých let 16. století, kdy žádá na Vilému z Rožmberka výměnu a odkoupení sedlčanského statku Křepenice.¹⁹ Sedlčany i s Křepenicemi smlouvou z 20. ledna roku 1580 směnil Jakub Krčín s Vilémem z Rožmberka za Nový Leptáč. Rozdíl v ceně obou statků se zavázal splatit přímo Ladislavu Vojtěchu z Lobkowicz.²⁰

V letech 1475–1579 zůstávali dědičnými pány Sedlčan Rožmberkové, ale zástavními držiteli, tedy skutečnou vrchností, která vykonávala bezprostřední správu, se stali Popelové z Lobkowicz.²¹

Období působení Jakuba Krčina na Sedlčansku bylo v letech 1580–1604. Listinou z 29. května 1580 poskytuje jisté finanční úlevy poddaným, ale byla to jen malá náhrada za radikální okleštění městské samosprávy.

Situace, do níž se město Sedlčany a okolní vesnice dostaly roku 1580, byla podobná degradaci královského města na poddanské.²² Jakub Krčín se následně mohl psát z Jelčan a Sedlčan.

¹⁷ POLÁK, Stanislav. *Středočeský sborník historický, svazek 9*. Praha: Státní archiv Praha, 1974, Rožmberská kapitola z dějin Sedlčan, s. 138–140.

¹⁸ V roce 1503 dostali Rožmberkové do zástavy městečko Sedlčany i přilehlé vesnice a smlouva o majetkovém převodu na vyšehradskou kapitolu byla v roce 1553 opět vložena do obnovených desek zemských.

Tamtéž, s. 136–144

¹⁹ Roku 1579 využil mocný Vilém z Rožmberka dluh 5500 grošů českých, které měl u něho císař Rudolf II., a vymohl na císaři, aby Sedlčany odebral kapitule a jako splátku svého dluhu je postoupil Vilémovi z Rožmberka do dědičného vlastnictví. Tento zápis byl vložena 26. října 1579 do desek zemských. Problém byl v tom, že Vilém z Rožmberka neměl k prodeji právo. Jeho předkové dostali toto zboží do zástavy od Lobkowiczů a podle smlouvy o majetkovém převodu na vyšehradskou kapitolu nesměl ani žádný z potomků prodej uskutečnit. Probošt Zbyněk Berka z Dubé a Lipé vyslovil protest u komorního soudu, ale u Rudolfa II. nepochodil. Císař si ho předvolal k sobě a nabídl mu náhradu 2000 kop grošů míšenských, pokud ustoupí od stížnosti.

POLÁK Stanislav. *Středočeský sborník historický, svazek 9*. Praha: Státní archiv Praha, 1974, Rožmberská kapitola z dějin Sedlčan, s. 136–144.

²⁰ Tamtéž, s. 136–144

²¹ POLÁK Stanislav. *Středočeský sborník historický*, s. 136–144.

²² Tamtéž, s. 145–146

Stal se tedy majitelem Sedlčan, Křepenic a dalších vesnic.²³ Tento významný rybníkář a bývalý rožmberský regent byl na svém panství pro poddané velice přísný pán, ale svým obratným podnikáním přispěl nejen k ekonomickému, ale i ke kulturnímu rozvoji sedlčanského panství.

4.1.2. Nový Hrádek Krčínov nad Křepenicí

Jakub Krčín si v Křepenicích vybudoval honosnou renesanční vodní tvrz, kterou pojmenoval Nový Hrádek Krčínov nad Křepenicí. Do určité míry byla stavba inspirována zámek Nový Leptáč (Kratochvíle). Dispozice budovy byla pravděpodobně ovlivněna architektem Baldassarem Maggim z Arogna. Jakub Krčín měl zkušenosti s výstavbou sídla Nový Leptáč, na kterém několik let působil. Zřejmě si tento rožmberský regent vyžádal od B. Maggiho plán celku a hlavní budovy. Provedení křepenicke stavby poté svěřil do rukou místních řemeslníků.²⁴

Nový Hrádek Krčínov se stavěl od roku 1580. Stavbu prováděl podle Krčínových pokynů pravděpodobně regentův bratr Jindřich Krčín z Jelčan. Hlavní budova tvrze byla vystavěna na okraji obce v obdélníkovém prostoru, který byl vymezen zdí se čtyřmi nárožními baštami. Letopočet dokončení stavby 1584 je vytesán frakturou v kamenném portálu spolu se stavebníkovým heslem a jménem: „*FESTINA. Jakub Krzin z Gelczan A Na Selcianech A Krzepenicych.*“ Krčínovo životní heslo bylo: „Festina lente“, což znamená latinsky „spěchej pomalu“. Toto heslo používali již páni rodu z Rožmberka, a tak si jej Jakub Krčín upravil. Důvodem mohl být nejen jeho vyšší věk, ale i fakt, že na pomalé jednání již nebyl čas. Rok dokončení stavby byl kryptogramem skryt v latinské veršované skladbě humanistického básníka Štěpána Lounského.²⁵

Smlouva o koupi Křepenic mezi Jakubem Krčínem a Vilémem z Rožmberka byla dne 31. srpna 1580 doplněna výhradou, že toto panství získává Krčín dědičně jenom v případě, bude-li mít mužské potomky. Pokud by po sobě zanechal jenom dcery, mělo jim být vyplaceno 6 000 kop grošů českých a Sedlčany se měly vrátit Rožmberkům. Což se také posléze stalo.

²³ HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan, List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 149–151.

²⁴ KRČÁLOVÁ, Jarmila. *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*. Praha: Academia, 1986, s. 23–26, 39–40.

²⁵ HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan, List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 163–164.

Veselejší událost v životě rybníkáře Jakuba Krčina nastává v roce 1588, kdy se oženil s Kateřinou Zelendarovou, která byla dcerou Jana Zelendara z Prošovic.²⁶ Stalo se to rok po smrti jeho první manželky Doroty Slepíčkové z Radkovic.

V manželském svazku Jakuba s Kateřinou se jim narodilo 6 dcer. Kateřina Krčínová umírá v roce 1601 a tímto je osud Křepeň uzavřen. Po Krčínově smrti v roce 1604 byly Sedlčany i s Křepeňemi a příslušenstvím prodány Zdeňku Vojtěchu Popelovi z Lobkowicz. Ten je koupil od Petra Voka z Rožmberka, dědice Viléma z Rožmberka.²⁷ Novým pánem Křepeň se tedy stal Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkowicz. Ujal se správy Sedlčanského panství, které připojil k Vysokému Chlumci. Po čtyřech letech prodal Křepeňické panství své choti Polyxeně rozené z Pernštejna.

Lobkowiczská vrchnost dala na začátku 17. století přeměnit vrchní patro Krčínova sídla na špýchar. V souvislosti s touto okolností došlo v 1. patře ke zmenšení oken na menší obdélníkové otvory.²⁸

V následujícím dlouhém období nebyly zaznamenány žádné zprávy o osudu Krčínovy tvrze. Lobkowiczský archiv zachoval pouze materiál, který se zaměřil na hospodářskou činnost dvora, z něhož lze soudit, že budova byla užívána zaměstnanci statku k bydlení a jako sýpka.

V roce 1862 se objevuje zmínka o opravě střechy hlavní budovy.²⁹ O šest let později bylo přikročeno ke stavbě nového krovu podle plánu tesařského mistra Jana Nováka. Současně byla opravena a začištěna římsa na celé budově.

V této době byl statek Křepeňice již pronajímán. Od roku 1891 na něm hospodařil jistý pan Pisinger a v roce 1911 se stal pokračovatelem jeho syn Karel.³⁰

V roce 1923 byl dvůr na základě pozemkové reformy rozparcelován.³¹ Roku 1932 prodal Karel Pissinger toto sídlo se statkem obvodnímu lékaři MUDr. Rudolfu

²⁶ Otec Kateřiny Zelendarové, Jan Zelendar z Prošovic, byl skvělým rybníkářem, hejtmanem a později regentem na dominiu nejdříve Adama z Hradce a potom Jáchyma z Hradce. Postavil si tvrz v Lodhěřově. Nad vrata si nechal vytesat znak svůj a své první manželky Anny rodem z Koněhvězd. HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan, List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 151–152.

²⁷ Tamtéž, s. 151

²⁸ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. KRČÁLOVÁ, Jarmila. Křepeňice – nástěnné malby. In LÍBAL, D. a kol. *Křepeňice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 43, 44.

²⁹ Došlo k výměně 4 kusů stoličných sloupů, podvlečení prahů pod uhnílé krovky a bylo provedeno laťování střechy. Hodnota materiálu a řemeslných prací nepřesáhla 12 zlatých. Tamtéž, s. 45

³⁰ KUTHAN, Jan. *Sedlčanskem po stopách Jakuba Krčina*. Červený Kostelec : RETIP, 2004, s. 71.

Chodounskému a jeho příteli MVDr. Stanislavu Pišvejcovi. Jejich majetek spravoval šafář Antonín Sůva. Během druhé světové války byla část Sedlčanska vystěhovaná, což postihlo také Křepenice. Statek zabrali příslušníci německé armády a vytvořili zde tak zvaný SS-Hof.³²

Po válce se rodina Chodounských vrátila do Křepevic na poničený statek. Hospodaření se ujal syn pana Rudolfa, Pavel Chodounský, spolu se svojí ženou Helenou. Další pohromou pro rodinu a statek se stala pozemková reforma, která znamenala zabavení majetku a nucené vystěhování. Rodina Chodounských nejprve odešla na nedaleký Cholín, na statek pana Záruby, a potom se odstěhovala do Štěchovic. Na začátku komunistického režimu v roce 1949 byly historické sídlo i hospodářské budovy přilehlého statku přiděleny ministerstvem zemědělství do správy Jednotného zemědělského družstva a do užívání Místního národního výboru Křepenice.

Prostory 1. patra hlavní budovy stále sloužily jako sýpka. V přízemí objektu byly zřízeny kanceláře MNV, a to ve dvou místnostech, a v dalších se nacházela místní lidová knihovna.³³

V roce 1992 získala v restituci celé křepenické sídlo zpět původní rodina Chodounských. Pavel Chodounský převzal dědictví spolu s manželkou a vnukem Pavlem Chudárkem. Společně se pustili do nelehkého úkolu – opravit historické sídlo.³⁴

³¹ Třicet sedm zemědělců z Křepevic, osm z Nalžovického Podhájí, jeden ze Zvírotic získali celkem 94 hektarů polí, luk a pastvin. Zbylých 88 hektarů, které zůstaly při statku, koupil spolu se všemi budovami křepenického sídla Karel Pisinger v roce 1922.

KUTHAN, Jan. *Sedlčanskem po stopách Jakuba Krčína*, Červený Kostelec: RETIP, 2004, s. 71.

³² V květnu 1944 byl v obci ubytován SS útvar označovaný jako „Wiking“ a na podzim jej vystřídalo další německé vojsko. Větší pohromu tomuto sídlu přinesla na konci války Rudá armáda v květnu 1945. Její vojáci vyvezli velké množství střeliva z německého skladiště v kapli nalžovického zámku a nahromadili je asi půl kilometru od Křepevic. Po odpálení výbušného materiálu vznikla obrovská detonace, která byla slyšet v okruhu několika kilometrů. Výbuch velice poničil všechna obytná i hospodářská stavení v okolí. Tlaková vlna sebrala a poškodila střechy, krytiny a vysypala i zbylá okna, která přečkala působení německých vojáků. V několika domech v obci a na Krčínově tvrzi se objevily statické trhliny ve stěnách.

Tamtéž, s. 71

³³ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 5.

³⁴ V této době Pavel Chudárek odkoupil od dědiců Stanislava Pišvejce (Jiřího a Jaroslava) některé podíly Krčínova sídla. V současnosti je majitelem celého statku Pavel Chodounský i majoritním vlastníkem tří čtvrtin Nového Hrádku Krčínov. Zbylou čtvrtinu vlastní rodina Jaroslava Pišvejce ze Sedlčan.

KUTHAN, Jan: *Sedlčanskem po stopách Jakuba Krčína*, Červený Kostelec: RETIP, 2004, s. 73.

V průběhu dalších let se majitelům dařilo postupně opravovat křepenickou tvrz.³⁵

Hlavní budovu obývá v rekonstruovaném přízemí rodina Chudárkova. V mázhauzu jsou zrestaurované fragmenty nástěnných maleb. V ostatních místnostech nebyl proveden orientační restaurátorský průzkum na stěnách a lze jen předpokládat, že výskyt nástěnných maleb je pravděpodobný pod vrstvami vápenných a hlinkových nátěrů. V 1. patře se ve třech místnostech nacházejí, bohužel jen fragmentárně, dochované nástěnné, figurální a dekorativní malby. V bývalé jihozápadní baště v současnosti žije stále optimistický pán, Pavel Chodounský.

³⁵ Do dnešní doby byly opraveny střechy a další historické fasády. Průčelí hlavní budovy, které je na východní stěně se sgrafitovou výzdobou, bylo restaurováno v letech 1998–1999. Ostatní strany fasády budovy byly rekonstruovány v roce 2001. Fasáda jihozápadního bastionu se sgrafitovou výzdobou byla restaurována v roce 2004. Další části přilehlých historických budov byly rekonstruovány v následujících letech.

4.2. Popis Nového Hrádku Krčínov

4.2.1. Krčínovo sídlo a okolí

Nový Hrádek Krčínov byl vodním hrádkem. Stavěl se na nízkém pahorku u Křepeňic uprostřed úvalu, který Jakub Krčín přehradil dlouhou a vysokou hrází. Vznikl tak rybník Návesník a na něm poloostrov s Krčínovým sídlem.³⁶ Areál tvrze obepínala rozsáhlá plocha uměle vybudovaného rybníka. Vodní dílo, z něhož je zachovaná dnes pouze menší část, poukazuje rovněž k osobě stavebníka, kterým byl tento rožmberský regent a skvělý rybníkář.³⁷ Přístupová cesta do tvrze vedla po dlouhém kamenném mostě s dvěma oblouky, měřícím 56 m, pod kterým se v té době rozlévala voda z přilehlého rybníka, až k bráně u levé bašty. V dnešní době je prostor pod mostem vysušen a zatravněn. Současnou romantickou podobu krajiny doplňují stáda pasoucích se ovcí, která doprovázejí malebnou atmosféru kraje, stejně jako na rytině Křepeňic s Krčínovou tvrzí (viz obr. č. 2).

Vstupní bránu s dřevěnými vraty korunuje renesanční štít s oválným oknem. V průjezdu brány se nalézá valená klenba se styčnými trojbokými lunetovými výsečemi, na hranách s hřebínky. Uvnitř klenebních polí se vyskytují nečitelné fragmenty nástěnných maleb a hřebínky dekorují ozdobné pásy vavřínu v zelenošedém odstínu.³⁸

Sídlo Jakuba Krčina s hospodářským dvorem je vymezen ohradní zdí, která měla původně čtyři bašty. Do dnešní doby se čtvrtá, severozápadní, nezachovala. Bašty měly renesanční štíty a fasády se sgrafitovou výzdobou. Tvrz je situována na hraně terasy, podél které vede cesta spojující obě brány na severní straně.

Hlavní jednopatrovou stavbu zakrývá stanová střecha s nepatrnými námětky. Jedna strana čtvercové základny měří 18,72 m. Šířka zdi stavby je 1,11 m a výška je 10,60 m. Obvodové zdivo v celé budově má jednotnou šířku zdi a také i střední stěnu dělicí přízemí.

³⁶ HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan, List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 163.

³⁷ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. HLAVÁČEK, Ludvík. *Křepeňice – zámek, Uměleckohistorická analýza a průzkum*, Praha, 1970, s. 2.

³⁸ Uvnitř klenebních polí jsou patrné fragmenty nástěnné malby restaurované v 80. letech 20. století. Vlevo u brány se nalézají kamenné schody, které vedou do 1. patra jihovýchodní bašty. NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. LÍBAL, D. a kol. *Křepeňice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 4–5.

V roce 1902 byl v přízemí hlavní budovy, v bytě nájemce, zřízen pokoj a spíž, a to z bývalých komor. Druhotně osazená okna v přízemí jsou dvoukřídlá, šestitabulková a umístěná v líci průčelí.

Následně ve stejném roce zde byly probourány dveřní otvory a osazeny nové dveře. Přibližně v této době proběhlo v hlavní budově vyspravení trhlín ve zdivu, oprava omítek a v některých místnostech byla vyměněna dlažba.³⁹ Nová historizující dvoukřídlá okna z tvrdého dřeva byla v 1. patře osazena na začátku devadesátých let minulého století.⁴⁰ V souvislosti se změnou využití budovy na špýchar byla v 1. patře zmenšena okna na malé obdélníkové otvory s druhotně osazenými mřížemi nebo došlo k úplnému zazdění oken.

V 90. letech 20. století se východní stěna tvrže nacházela v nejvíce havarijním stavu a hrozilo její zřícení. Následně byly provedené stavební práce zaměřené na zajištění statiky budovy. V letech 1998–1999 zde proběhly restaurátorské práce na východní stěně budovy a rekonstrukce sgrafitové výzdoby na fasádě. V roce 2001 byly opraveny zbývající tři strany fasády.⁴¹

Vstup do Krčínova sídla je obdélníkového tvaru, s kamenným portálem s drážkou na hraně. Po stranách žulového ostění zdobí fasádu malovaná bosáž, kterou tvoří tmavé linky na cihlovém červeném vápenném nátěru. Vstupní dveře do přízemí jsou dvoukřídlé a mají diagonálně členěná pole. Na lícové straně pravé části se nachází profilovaná klapačka s ozdobnou hlavou. Na rubové straně svlakových dveří je železný krabicový zámek s litinovou klikou a po stranách jsou železné závěsy z 19. století.

Vstupní místnost, zvanou mázhauz, zdobí nástěnné malby a dřevěný záklopový strop s malovanými dekory. Nástěnné malby v místnosti se dochovaly pouze fragmentárně a hlavně v portálových partiích nade dveřmi. Malířská výzdoba na stěnách byla restaurována v roce 2009.

Další renesanční nástěnné malby se dodnes dochovaly jen částečně ve třech místnostech horního patra.

³⁹ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrže*. Praha, 1973, s. 4–5.

⁴⁰ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. HLAVÁČEK, Ludvík. *Křepenice – zámek : Uměleckohistorická analýza a průzkum*. Praha, 1970, s. 15.

⁴¹ Podle projektu Státního památkového ústavu středních Čech bylo dále vyměněno všech 29 oken, neboť tehdejší druhotně osazená okna byla rozbitá. Opraveno bylo i schodiště vedoucí na půdu, které čítalo 17 schodů. Chybějící nášlapy byly vyměněny z dubového dřeva.
KUTHAN, Jan: *Sedlčanskem po stopách Jakuba Krčína*. Červený Kostelec: RETIP, 2004, s. 71.

Nejstarší historické vyobrazení Nového Hrádku Krčínov nad Křepenicí pochází z roku 1846, které je zachyceno na kopii (ocelorytině) od J. Rychtera, vytvořené podle původní předlohy od J. Malocha (viz obr. č. 2 – Obrazová příloha 2, dále jen OP2).

4.2.2. Interiér hlavní budovy

Podle urbáře chlumeckého panství z roku 1637 měla Krčínova tvrz 24 místností. Z toho 7 sklepů suchých a 3 podzemní. Dále pak 8 pokojů, 5 malovaných komor, 1 malovaný mázhauz, 1 klenutou kuchyni se spižírnu a 1 klenutou pekárnu. V areálu byla maštal pro 30 koní. Místnosti v patře byly vyzdobeny nástěnnými malbami.⁴²

V roce 1667 bylo zaznamenáno o dochování nástěnných maleb v tvrzi to, že se nacházely ještě v dobrém stavu.⁴³

Výška stěn v mázhauzu činí 4,25 m. Nachází se zde dřevěný strop.⁴⁴ Malířská výzdoba původního záklopového stropu zahrnuje renesanční pásové dekory, jako například pletence a vavřínové věnce. Místnost osvětluje jediné okno. Dveřní otvory po stranách mají pravděpodobně renesanční původ. Lze tak soudit podle originální malířské výzdoby, která se vyskytuje v prostoru nade dveřmi, na severní a jižní stěně. Malba v portálech zahrnuje zavíjené ornamenty, které doplňují rostlinné motivy. Vstupní dveřní a okenní špalety lemují při hranách vavřínový dekor na okrovém lemu.⁴⁵ Za síní v přízemí se nacházejí čtyři místnosti, v nichž bydlí majitel.

Na západní stěně, napravo od hlavních dveří, se nachází vstup na schodiště, jež směřuje do horního patra.⁴⁶ Nástup na předložené schodiště uzavírají dodatečně vložené historizující dveře. V sousedství nalevo se nachází dveřní otvor do sklepa.

⁴² NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. KRČÁLOVÁ, Jarmila. Křepenice – nástěnné malby. In LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 4, 43. Státní archiv Litoměřice, pobočka Žitenice. Registra Urburní a Správa Panství Chlumeckého, na čem celé Panství v své podstatě záleží. Obnovená Letha 1637. Sign. 017/13 C Lobkowiczové Roudničtí, Rodinný archiv. In LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973.

⁴³ KRČÁLOVÁ, Jarmila. *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*. Praha: Academia, 1986, s. 39.

⁴⁴ PODLAHA, Antonín – ŠITTLER, Eduard. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sedlčanském*. Praha: Archeologická komise při české akademii císařské Fr. Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1898, s. 45.

⁴⁵ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. KRČÁLOVÁ, Jarmila. Křepenice – nástěnné malby. In LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 43.

⁴⁶ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 37.

Dvouramenné schodiště, jež vede do patra, má půdorys tvaru L. V pohledu nástupní mezipatrové podesty si můžeme všimnout křížové klenby s hřebínky, na kterou potom navazuje stoupající valená klenba.

Nástěnné malby na schodišti zahrnují dekorativní výzdobu s pásovým šedým dekorem, který horizontálně zdobí stěny. Opakují se tu okrové pruhy s vavřínovým věncem lemující po obvodu okenní špalety. Klenební hřebínky zdobí stejný okrový pruh, ale s šedým perlovcem.

V celém 1. patře převažují stropní trámy z 19. století pocházející z mladší fáze oprav budovy. V menší míře se zde nacházejí i originální trámy, například v místnosti zvané Dětský pokoj.⁴⁷ Výška stěn ke spodnímu okraji trámu činí 4,94 m.

Patro je možno rozdělit na dvoutrakt. Pravý trakt zaujímá jednotný prostor síně se schodištěm z přízemí na půdu. Levý trakt zahrnuje zbývající menší jihovýchodní místnost a Velký sál.

Vstupní síň měla původně stejné rozměry jako mázhauz v přízemí, ale v minulosti zde byly zbourány dvě příčky. Stopy po nich se zachovaly na severní a jižní zdi. Na severní stěně se vyskytují dva dveřní otvory. Levý vstup vede na schodiště z přízemí a pravý vstup na půdu. Nad levým dveřním otvorem vystupuje rameno schodiště na půdu na předložené dřevěné konstrukci. Stěna je také prolomena původním renesančním menším okénkem. Tyto historické úpravy narušily stěnu a zničily část nástěnné malby.⁴⁸

V celém patře se vyskytují zazděné původní vestavěné skříňky. Na jižní stěně se nacházejí tři dveřní otvory a také dva komínové otvory, přičemž levý je zazděný. Otvory sloužily jako topeniště. Tvořily součást důmyslného vytápěcího systému pro celé patro.

Východní dveřní otvor s původními zárubněmi vede do místnosti zvané Dětský pokoj, kterou v minulosti dělila příčka.⁴⁹ Na jižní části západní stěny je zazděný dveřní otvor, který spojoval pokoj s vedlejším sálem. Silnější severní část západní stěny je součástí komínového průduchu. Nalézají se zde zazděné prostory, jež měly původně sloužit jako vestavěné skříňky. Uvnitř zazděného výklenku

⁴⁷ Viz Obrazová příloha 1, obr. 3.

⁴⁸ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. LÍBAL, D. a kol. *Křepence – stavebně historický průzkum tvrže*. Praha, 1973, s. 40, 41.

⁴⁹ Viz kap. 10. Obrazová příloha 1, obr. č. 3.

na severní stěně se zachovaly otisky dřevěného obložení na vnitřních stěnách původní jádrové omítky.⁵⁰

Na západní stěně se vstupuje dveřním otvorem bez zárubní do Velkého sálu, který se zachoval v původní rozloze. Prosvětluje ho pět oken. Celý sál zdobí nástěnné malby. Na východní stěně se vyskytuje zazděný otvor pro vestavěnou skříňku (viz obr. č. 27, 28 – OP2).

⁵⁰ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 41.

4.3. Popis nástěnných maleb v interiéru hlavní budovy

První patro bylo původně rozděleno na pět místností. Nejrozsáhlejší z nich je Velký sál nacházející se v původní rozloze v jihozápadní části patra. Dekory s ozdobnými pásy pletenců nebo vavřínů lemují po obou stranách okraje segmentově zakončených výklenků dveří a oken. Výzdobu v portálech tvoří volutové a zavíjené nástavce různých tvarů. Mezi ozdobné prvky patří například ovocné a vavřínové festony nebo rozevláté pentle.

Na severní stěně vstupní místnosti se nalézá částečně zachovalá postava stojícího muže v krátké sukničce. Je umístěn nad vstupy, přibližně uprostřed. V levé svalnaté ruce drží na dlouhé žerdi praporec s rožmberskou růží. Malířské téma zřejmě představuje antického hrdinu Hérakla (viz obr. č. 8 – OP2).

Nejlépe zachovalá nástěnná malba se vyskytuje v místnosti na jižní straně. Představuje dvojici mužů namalovanou v nadživotní velikosti. Postavy jsou oblečeny do kratších spodních rouch a jejich oděv doplňuje dlouhý plášť. Nacházejí se přibližně 1 m nad zemí, mezi levým a prostředním dveřním otvorem. Figura nalevo, s kudrnatými dlouhými vlasy a plnovousem, má na hlavě korunu a drží levou ruku v bok. U těla jí spočívá zavěšený dlouhý meč. Jeho pravá ruka vyjadřuje vztyčeným ukazováčkem neurčité gesto. Jedná se nejspíš o postavu krále, u kterého vynikají dobře zachovalé svalnaté nohy (viz obr. č. 10, 11 – OP2).

Druhý muž, s výrazným profilem tváře, má kratší upravené vousy a na hlavě posazenou kuklovitou čapku, jež mu splývá přes šíji na záda. Jeho ruka významně položená na hrudi zřejmě vyjadřuje oddanost a úctu k postavě s korunou.⁵¹ Tito muži tvoří dvojici propojenou vzájemným dialogem. Výjev však není zcela srozumitelný (viz obr. č. 10, 11 – OP2).

Na východní části stěny se nalézá malované torzo muže s tmavými svalnatými pažemi. Pravou rukou ukazuje na dvojici postav na téže stěně a levou ruku má na břiše zařatou v pěst (viz obr. č. 10 – OP2).

Jižní stěnu sálu zdobí portálové ornamenty s různými zavíjenými dekory, které doplňují vegetativní prvky a pentle, převážně vytvořené v zelených a okrových odstínech. V prostoru nad levým vstupem do Dětského pokoje, se objevuje malba

⁵¹ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. KRČÁLOVÁ, Jarmila. Křepenice – nástěnné malby. In LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrže*. Praha, 1973, s. 44.

se zeleným dekorem, v jehož středu se nachází portrét vousatého muže s kloboukem, který je otočen v profilu směrem na východ (viz obr. č. 13 – OP2).

Kromě dvou zmíněných postav je na jižní stěně namalována postava personifikace Famy, situována napravo vedle západního vstupu. V horní části stěny, nalevo od ní, se na zeleném praporu nachází dvouřádkový černý latinský nápis. Bohužel není dobře čitelný, ale pravděpodobně jde o latinskou větu: „POST MORTEM FAMA TRIVMPHAT“. Postava mladé ženy je otočena od pravého koutu směrem nalevo k nápisu a drží hudební dechový nástroj, který se podobá trumpetě. Na dívčím oděvu zvláště vyniká řasená hnědá drapérie, jež obepíná její boky.⁵² (Viz obr. č. 14, 15 – OP2).

Na severní stěně se vedle západního koutu směrem nalevo od okna nalézá částečně zachovalá malba ženské postavy. V levé ruce drží zářící kopí nebo oštěp. Její hlavu zdobí srpek měsíce a za zády jí vlaje plášť. Pravděpodobně se jedná o Artemis, která byla bohyně lovu, opatrnosti a cudnosti.⁵³ (Viz obr. č. 16 – OP2).

Na téže stěně, blíže k západnímu koutu, se objevuje špatně čitelná figura mezi levým a prostředním oknem. V levé ruce drží oštěp nebo hůl. Nalevo od ní se nachází osel, který vzhlíží směrem k postavě.⁵⁴ (Viz obr. č. 17 – OP2).

Dětský pokoj se nalézá v jihovýchodní části patra. Západní stěna celé místnosti je ve svém středu přerušena půdorysným odskočením, přičemž zde byla odstraněna historická příčka. Hlavní část malířského vyobrazení je situována v severozápadním koutě původní místnosti a představuje chlapeckou postavu sedící na listnatém stromě (viz obr. č. 18–20 – OP2). Malířský výjev byl součástí většího celku, který se bohužel nedochoval.

Na severní části západní stěny je dobře zachovalá ženská postava sedící na nebesích, která v jedné ruce přidržuje vlající pruhovanou roušku a prstem druhé ruky ukazuje vzhůru. Pod postavou je namalován dlouhonohý pták, pravděpodobně jeřáb.

⁵² Podle názoru Mgr. Vladislavy Říhové, která identifikovala špatně zachovalé slovo *fama* v latinském nápisu, by se mohlo jednat postavu personifikace Famy.

⁵³ HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 46–48, 114–115.

MARTIN, René a kol. *Slovník řecko-římské mytologie a kultury*. Praha: EWA Edition, 1993, s. 319.

⁵⁴ HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 318, 368

Stojí na jedné noze a ve druhé drží v pařátu kámen. Ve spojení s atributem jeřába se jedná asi o motiv s postavou Bdělosti.⁵⁵ (Viz obr. č. 23, 24 – OP2).

V souvislosti s výjevem chlapce na jabloni je možné, že se jedná o bohyni Héro, jež vlastnila zahradu Hesperidek a byla ochránkyní manželství.⁵⁶ Strom s jablky by mohl být součástí většího nedochovaného celku zahrady Hesperidek, který přecházel na severní zbouranou příčku.⁵⁷

Zlatá jablka byla zřejmě ve skutečnosti ovocem nesmrtelnosti (viz obr. č. 18, 20 – OP2). Na východní stěně se v malém rozsahu zachoval kmen stromu s korunou, jenž souvisel s tímto výjevem.

Erb rodu Koněhvězdských z Koněhvězd je umístěný přibližně ve středu stěny, nalevo od chlapecké postavy.⁵⁸ (Viz obr. č. 19 – OP2). Je možné, že umístění erbu zesnulé matky Kateřiny Krčínové na jižní části západní stěny mělo hlubší vzpomínkový význam. Malovaný erb tvoří polcený štít, na jehož pravé straně je černý kůň ve skoku. Na levé straně, na černém podkladu, se nacházejí tři šesticípé žluté hvězdy řazené pod sebou. V klenotu je mezi rohy situován poloviční černý kůň. Erb doplňují na bocích příkrývadla.

Malba byla tedy vytvořena až po roce 1588, kdy se konala svatba Kateřiny Zelendarové z Prošovic s Jakubem Krčínem.⁵⁹ V celé místnosti je nesouvisle dochovaný zelený sokl s fragmenty rostlinného dekoru.

Na jižní stěně, napravo od okna, se nachází zazděný otvor, jenž byl určený pro vestavěnou skříňku. Nalevo od okna se vyskytuje zazděný větší otvor sloužící

⁵⁵ HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 71, 196.

⁵⁶ Héra byla manželkou boha Dia, která mimo jiné ochraňovala rodinu a vdané ženy. Ze zvířat jí byli zasvěceni páv a kráva.

MARTIN, René a kol. *Slovník řecko-římské mytologie a kultury*. Praha: EWA Edition, 1993, s. 112.

⁵⁷ Zahradu Hesperidek se zlatými jablky dostala Héra jako svatební dar od Gáie. Zahradu hlídaly tři nymfy s drakem Laudónem, do které mohl vstoupit pouze obr Atlás. Jeden z posledních úkolů Hérakleových, které mu uložil Eurystheus, bylo přinést tato jablka. Zlatá jablka byla ve skutečnosti ovocem nesmrtelnosti a Héraklovo vítězství v této zkoušce předjímá jeho konečné vítězství nad smrtí. Tamtéž, s. 114, 121

⁵⁸ Rod Koněhvězdských je spojený s Annou Zelendarovou z Koněhvězd (zemřela roku 1584), která byla první ženou Jana Zelendara z Prošovic a matkou Kateřiny Zelendarové. Kateřina se v roce 1588 provdala za Jakuba Krčina, který se konečně mohl podruhé oženit.

TALIÁN, Martin. *Majitelé domů na jindřichohradeckém náměstí v raném novověku (1500–1700)*. České Budějovice, 2007, s. 101–102. Diplomová práce na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, Filosofická fakulta, Historický ústav. Vedoucí práce PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

⁵⁹ Jan Zelendar z Prošovic byl skvětlý rybníkář, hejtman a pak regent na dominiu nejdříve Adama z Hradce a pak Jáchyma z Hradce. Měl stejně velkou cenu pro tyto pány z Hradce, jako Jakub Krčín pro Viléma z Rožmberka. Jakub Krčín spolupracoval s Janem Zelendarem.

HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan, List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 153.

v minulosti jako latrína. Nad ní se objevuje fragment malovaného erbu Jakuba Krčína.

V horní části erbu jsou viditelná tři křídla v klenotu. Pětিলistá rožmberská růže se objevuje po obou stranách v horním úseku stěny (viz obr. č. 21 – OP2).

V severní části východní stěny je dvojice oken situovaná do společné mělčí špalety. Okenní špaletu zdobí obdobný pásový dekor tmavě zeleného vavřínu na okrovém pásku, stejně jako na schodišti.

Na severní stěně se částečně dochovala malba sedící ženy nad původní zazděnou vestavěnou skříňkou, která drží za ruku postavu menší dívky. Větší žena v zeleném rouchu drží v ruce dlouhý stvol rostliny. Pravděpodobně se jedná o bohyni Démétér, která podává své dceři Persefoně obilí jako zelenou plodinu.⁶⁰ Vedle postav nalevo je částečně zachovalý koš hojnosti v okrových odstínech, na jehož vrcholu se nalézala ryba. Symbol ryby je příznačný pro činnost Jakuba Krčína (viz obr. č. 7, 25 – OP2).

Pod figurou Démétér se nad zazděným původním výklenkem nachází částečně zachovalý erb Viléma z Rožmberka.

Všechna okna v místnosti jsou vsazena ve špaletách se segmentovým záklenkem. Jejich vnější a vnitřní hrany dekoruje po obvodu pásový pletenec na podkladu ztmavlého červeného lemu. V menším špaletovém prostoru nad okny se pravidelně vyskytuje svazek rostlinného dekoru s ovocem. V celé místnosti převažuje odstín zelené barvy, která symbolizuje plodnost, úrodu a život.

Západním vstupem se vchází do Velkého sálu. Jeho stěny zdobí jedenáct malovaných sloupů, které jsou vytvořené přes celou výšku zdi a zakončené volutovou hlavicí.

V dolním úseku malby se nalézala sokl, který zdobí ve středové části lví masky (maskaroni). Sokl korunuje horizontální pásový dekor.

Zavěšené vavřínové festony s ovocem se vyskytují ve středové části sloupů. Objevují se na všech kanelovaných dřících v různých variantách (viz obr. č. 28, 30, 32 – OP2). Působivé ovocné girlandy představují hojnost i dobovou přehlídku cizokrajného ovoce a zeleniny.

Celou místnost v horní části stěny pod stropem horizontálně lemují čabrákový dekor se střípačky (viz obr. č. 41 – OP2).

⁶⁰ MARTIN, René a kol. *Slovník řecko-římské mytologie a kultury*. Praha: EWA Edition, 1993, s. 112, 146.

Jižní část severní stěny zdobí dvojice postav v nadživotní velikosti. Pravá figura představuje římského vojáka oděného do kratších kalhot s mečem zavěšeným u pasu. V natažené pravé ruce s prstenem drží neurčitou tkaninu nebo kůži. Muž je natočený v důležitém gestu směrem k sousední figuře. Figura pravděpodobně znázorňuje historickou postavu Gyga, jenž vlastnil prsten neviditelnosti.⁶¹ (Viz obr. č. 37, 38 – OP2).

Pán nalevo s turbanovitou čapkou na hlavě drží v levé natažené ruce jelení hlavu, na které sedí orel. Postavu zahaluje delší plášť, který mu obepíná pravou ruku. Pravděpodobně by to mohla být postava boha Dia.⁶² Orel patří mezi krále ptáků, a proto byl spojován s Diem. Mezi chráněnce orla patřili králové a velcí dobyvatelé. Malířský výjev není zcela čitelný, neboť se nachází ve špatném stavu.

Hlava Turka, která se objevuje v soklové části pod nohama Gyga, představuje zajímavý detail celé stěny, který svědčí o dobovém smyslu pro humor. Hlava s turbanem se dívá v profilu směrem na západ. Je umístěná v nejspodnější části stěny, jakoby na potupném místě ve společnosti (viz obr. č. 40 – OP2).

Na severní stěně je v portálové části pravého vstupu namalován alianční erb manželů Jakuba Krčina a Kateřiny Zelendarové. Erb není dobře čitelný, ale lze v klenotu rozeznat hlavní znaky obou rodů.⁶³ (Viz obr. č. 39 – OP2).

V tomto sále i v předchozí místnosti v jižní části patra pokrývají jednu podokenní, podruhé dolní část stěn v soklové části malované verdurové tapety v zelených odstínech doplněné černou a hnědou okrovou malbou.

Na jižní stěně jsou v soklových partiích okenních špalet zachovalé malované inkrustace v zelenošedých odstínech (viz obr. č. 34, 36 – OP2). V soklovém pásu se po celé místnosti objevují různé hlavy mužů a žen s historickými pokrývkami hlav, které se střídají v určitém rytmu.

V soklové části se nacházejí zvířecí motivy, které jsou doplněné rostlinnými dekory a často používanými dýněmi (viz obr. č. 34, 35, 36, 37 – OP2). Obliba tematiky zvířecích a rostlinných motivů nasvědčuje tomu, že se autor inspiroval příběhy z Ezopových bajek.⁶⁴ Například bajkou O lišce a čápu nebo O vlku (viz obr.

⁶¹ MARTIN, René a kol. *Slovník řecko-římské mythologie a kultury*. Praha: EWA Edition, 1993, s. 102.

⁶² Tamtéž, s. 63, 251, 252

⁶³ Viz 4.4. Historie rodů a popis erbů.

⁶⁴ KUTHAN, Rudolf. *Ezopovy bajky*. 2. vyd. Z řeckého originálu přeložil Rudolf Kuthan. Praha: Mladá fronta, 1975, s. 61.

č. 33, 34, 36 – OP2). V 16. století byly tyto knihy velmi oblíbené a v Čechách často vydávané.

Na nástěnné výzdobě se zřejmě podílelo více autorů. Pravděpodobně tu spolupracoval hlavní malíř s pomocníkem, který měl za úkol vytvořit soklové nástavce, jejichž podobná tematika se často objevovala v posledním dvacetiletí 16. století v celé oblasti jižních Čech. V této době bylo populární vyobrazovat cizokrajné ovoce nebo zeleninu, například citrusy nebo dýně.⁶⁵

Objevuje se tu určitá spojitost malířské výzdoby s dalšími rožmberskými stavbami. Například z Jindřichova Hradce, Kratochvíle nebo Třeboně se mohli malíř nebo Jakub Krčín inspirovat pásovými pletencovými a vavřínovými dekory lemujícími okraje špalet.⁶⁶ (Viz obr. č. 4–8 – OP3).

V každé místnosti patra tvrze Jakuba Krčina byla použita různá barevnost pásového dekoru, který lemoval jak vnější, tak i vnitřní okraje dveřních a okenních špalet. Pásový dekor se objevuje v několika variantách. Například jako černobílý pletenec na podkladovém lemu v červeném, zeleném, okrovém nebo šedomodrém odstínu. Supraporty byly zdobeny rollwerky v různých obměnách s rostlinnými motivy. Horní části stěn korunují výzdobu různé variace pásového čabrákového dekoru nebo barevná linka.

⁶⁵ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. KRČÁLOVÁ, Jarmila. Křepeňice – nástěnné malby. In LÍBAL, D. a kol. *Křepeňice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 45–46.

⁶⁶ Tamtéž, s. 45–46

4.4. Historie rodu a popis erbů

4.4.1. Krčínův rod

První Jakub Krčín se objevil v Kolíně roku 1494. Jako vážený měšťan zde vlastnil dům, který zdědil po svém tchánovi, jímž byl měšťan Jan Rorýc. Významná událost se stala 8. května 1509, kdy nejstarší Jakub Krčín dostal od českého krále Vladislava II. erb a povolení psát se z Jelčan.⁶⁷

V roce 1519 se stal konšelem, ale z významného postavení se těšil jen krátkou dobu, protože o rok později zemřel na mor.⁶⁸ Synové Jan a Jiřík Krčínové z Jelčan a také jejich strýc Jakub druhý Krčín z Jelčan (zvaný Novodvorský) dostali v roce 1541 od Ferdinanda I. tentýž erb jako nejstarší Jakub Krčín z Jelčan s tím, že se všichni tři mohli psát z Jelčan. Tito Krčínové z Jelčan pak byli roku 1556 přijati českým sněmem do rytířského stavu a zapsáni do zemských desek.⁶⁹

Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan se narodil 18. července 1535 v Kolíně. Dokládá to jeho životopis, který vložil k roku 1572 třeboňský archivář Václav Březan do svého díla *Život Viléma z Rožmberka*. Březanův spis byl dokončen 13. července 1611.

Jakubovým otcem byl Jiřík Krčín z Jelčan, matkou Kateřina Čejková z Olbramovic. Ti spolu měli pět dětí: Jana, Jakuba, Jindřicha, Markétu a Alžbětu. Nejstarší syn Jan zemřel ještě dříve než otec a dvůr v Polepech přešel na mladší Jiříkovy syny, Jakuba a Jindřicha.⁷⁰

⁶⁷ Jelčany je vesnice u Zásbuk, kde byli vladykové Jelčanští z Jelčan doloženi už v roce 1295.

HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan, List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 28–30.

⁶⁸ Jeho druhou chotí byla Alžběta, dcera pekaře Jiřího Plačka, která roku 1495 věnem přinesla dvůr se sladovnou na kolínském Pražském předměstí. Byl tedy zámožným sousedem, v roce 1499 byl připomínán mezi staršími obce, stále jako vlastník domu, který měl z prvního manželství. Jeho žena, vdova Alžběta, hospodařila na rodovém majetku v nedělu s třemi svými dětmi, Janem, Jiříkem a Mandelenou. Vedla si v hospodaření velice šikovně, neboť v roce 1536 koupila hořejší dvůr v Polepech od Jana Nebozízka z Hradiště za 600 kop grošů českých.

Tamtéž, s. 28–30

⁶⁹ Nejstarší z dětí Jan Krčín z Jelčan hospodařil dobře, ale zlé časy nastaly po jeho smrti v roce 1564. Jeho syn Jakub starší Krčín z Jelčan se velice zadlužil, a proto musel rozprodat mnoho gruntů. Bohužel následkem špatného hospodaření tohoto třetího Jakuba Krčina rod zchudl.

HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan : List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 28–30.

⁷⁰ Tamtéž, s. 30–32

4.4.2. Erb Jakuba Krčina

Původní erb, který první Jakub Krčín získal v roce 1509, se skládal ze zeleného papouška na modrém štítě s červeným přikryvadlem a bílým, červeným a zlatým pštrosím perem.⁷¹

Polepšení Krčínova rodového erbu bylo uděleno majestátem 20. března 1586, jež vydal císař Rudolf II. Štít nového erbu byl rozdělen na čtyři pole. V prvním a čtvrtém štítovém poli při pohledu z erbu ven zůstalo staré znamení. Byl to zelený papoušek, polepšený, ale s pyskem a zlatýma nohama. V levé části štítu, a to ve druhém svrchním poli, byla nově umístěna zlatá štika ohnutá od pravé strany ke straně levé. Ve třetím, pravém, spodním poli byl nově umístěn zlatý kapr, rovněž ve vodním způsobu, obrácený od levé strany k pravé a směrem vzhůru. Erb dostal bílá, červená, modrá a zlatá přikryvadla, taktéž dvě helmy. Nad pravým helmem byla umístěna koruna a dvě křídla, jedno na druhém. První křídlo mělo polovici pospodu šikmo červenou, svrchní polovici bílou. Druhé křídlo mělo naopak polovici ze spodu šikmo bílou a svrchní červenou. Přes obě křídla byl pošikem umístěn pruh vodního způsobu. Na druhém helmě byla přidaná točenice všech pěti erbovních barev a tři pštrosí pera (žluté, bílé a červené).

Krčín se mohl psát nejenom z Jelčan, ale z Jelčan a Sedlčan. Polepšení erbu bylo hlavně také výsledkem úsilí Viléma z Rožmberka, což nebylo zadarmo. Přiměřené zásluhy nejznámějšího českého rybníkáře v rozvoji panského hospodaření byly tímto oceněny a Jakub Krčín se ocitl na vrcholu své životní dráhy.⁷² (Viz obr. č. 4 – OP2).

⁷¹ HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan : List z historie Jižních Čech*. Praha: Rodiče, 2003, s. 29.

⁷² Tamtéž, s. 157.

4.4.3. Erb Jana Zelendera z Prošovic

Zelendárové z Prošovic byli dalším významným rodem, jenž se osudově propojil s Krčínovým životem. Nejstarší zmínka o jejich heraldickém znaku se váže k osobě Václava z Prošovic. Ten přijal k erbu Kašpara Zelendara, Jana Jíšu a Martina Divišovského, aby se psali jako on. Bylo to potvrzeno Majestátem z 18. dubna 1537. Erb se skládá ze štítu s červeným polem, ve kterém z oblaku vyniká celá ruka, od ramena oděná, a v hrsti držící tři bílá pštrosí pera. Přikrývadla mají červenou, bílou a modrou barvu. V klenotu je též ruka s pery, jako se nalézá ve štítě.⁷³

4.4.4. Erb rodu Koněhvězdských z Koněhvězd

Tento rod je spojený s Annou Zelendarovou z Prošovic, rozenou z Koněhvězd, která byla maminkou Kateřiny Krčínové, druhé manželky Jakuba Krčina.

Erb patří moravskému novoštitnému rodu, který založil znojemský měšťan Reiszahn v roce 1545 a byl nobilitovaný dne 11. července 1562. Znak byl polepšen Františku Reiszahn ze Znojma, kterému bylo přidáno z Koněhvězd.⁷⁴ (Viz obr. č. 19 – OP2). Tento erb je v heraldické literatuře někdy spojován s rodem psaným též jako Raysenzahm z Koněhvězd. Není zcela jasné, jakým způsobem jsou rody spřízněné.

Původní znak rodu Reiszahn z Koněhvězd pochází z roku 1545. Tvoří jej štípený štít a v jeho pravé žluté polovici se nalézá černý kůň, vzepjatý s červenou uzdou. V levé polovici je žlutý pařez se čtyřmi kořeny a u něho je přivázaný stejný kůň na černé otěži. Klenot se skládal ze žlutých a modrých přikrývadel, též se tam objevuje stehlík.⁷⁵

⁷³ SEDLÁČEK, August. *Českomoravská heraldika II.* 2. vyd. Praha: Argo, 1997, s. 685.

⁷⁴ MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník 2 aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě.* Praha: Horizont, 1997, s. 147.

⁷⁵ PILNÁČEK, Josef. *Českomoravští rodové.* 3. vyd. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, 1996, s. 147–148.

4.5. Srovnání nástěnných maleb v tvrzi Jakuba Krčína v Křepeňicích s malbami na zámku Kratochvíle

Stručná historie a popis zámku Kratochvíle

Zámek Kratochvíle se nalézá u obce Netolice v okrese Prachatice. Architektem se stal Baldassare Maggi z Arogna, který zde v letech 1583–1590 vybudoval vodní letohrádek pro Viléma z Rožmberka.⁷⁶ Areál rozvrhl do velkého obdélníku s ohradní zdí prostoupenou na třech stranách izolovanými domky. Vilu umístil po manýristickém způsobu do přední části zahrady, kolmo k hlavní hloubkové ose. Kolem vily je vyhrazený pravoúhlý vodní příkop, který obklopuje stavbu. Celkově se zámek Kratochvíle spolu se štukovou a malířskou výzdobou řadí do období pozdní renesance s prvky manýrismu. Nástěnná malířská výzdoba je připisována dílně Georga Widmana 1589–1590. Po smrti Viléma z Rožmberka v roce 1592 převzal tento lovecký letohrádek jeho bratr Petr Vok z Rožmberka.

V roce 1602 postoupil Petr Vok zámek Kratochvíle spolu s Českým Krumlovem císaři Rudolfovi II. Během 17. a 18. století se vystřídali další vlastníci, jako například šlechtický rod Eggenbergů a následně rod Schwarzenbergů.⁷⁷

Rožmberský regent Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan se nechal inspirovat malbami tohoto zámku při výzdobě interiéru tvrze v Křepeňicích. Výtvarné náměty čerpal z antické mytologie, stejně jako Vilém z Rožmberka. Určitou podobnost nástěnných maleb na zámku Kratochvíle a tvrze v Křepeňicích lze vysledovat například na samostatných figurách v komnatě Viléma z Rožmberka nebo v nadživotních postavách na ohradní zdi v areálu zámku. Taktéž se zde opakují pletencové a vavřínové dekory na okrovém lemu jako například v Lovecké jídelně (viz kap. 5. Závěr; viz také Obrazová příloha 3).

⁷⁶ Roku 1579 směnil Vilém z Rožmberka s Jakubem Krčínem z Jelčan Sedlčanské panství za tvrz Leptáč u Netolic, kterou mu daroval před deseti lety. Mezitím však J. Krčín tuto tvrz zvelebil. V roce 1581 požádal Vilém z Rožmberka císaře Rudolfa II. o přejmenování této tvrze na zámek Kratochvíle. KRČÁLOVÁ, Jarmila. *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*. Praha: Academia, 1986, s. 30–31.

⁷⁷ Tamtéž, s. 30–38

5. Závěr

Ve druhé části bakalářské práce (kap. 4.) se autorka zabývala popisem historie tvrze v Křepenicích. V hlavní části byly představeny fragmentárně dochované nástěnné malby v přízemí a v 1. patře Nového Hrádku Krčínov nad Křepenicí. Stručně byly popsány zobrazené výtvarné náměty ve třech místnostech horního patra.

Hlavní téma výmalby bylo zaměřené na antickou mytologii. Přibližnou dataci maleb lze určit podle erbu rodu Koněhvězdských z Koněhvězd nebo podle aliančního erbu. Doba vzniku se váže k roku 1588, tedy ke sňatku Jakuba Krčina s Kateřinou Zelendarovou z Prošovic.

Křepenicke nástěnné malby nejsou v Čechách ojedinělé. Místnosti s obdobnou mytologickou tematikou se vyskytují na zámku Kratochvíle. Například samostatné figury v komnatě Viléma z Rožmberka nebo pletencové a vavřínové dekory na okrovém lemu v Lovecké jídelně a také nadživotní postavy na ohradní zdi v areálu (viz Obrazová příloha 3). Na zámku v Bechyni se objevují malby mohutných mužských postav v antikizujících zbrojích na severní straně Velkého sálu.⁷⁸ Malířská výzdoba patrně nemá společného autora ani s jednou rožmberskou stavbou.

Ikonografie nástěnných maleb není zcela jasná. Vzájemnou souvislost malířských témat narušují chybějící zděné příčky. Malířské téma v místnosti zvané Dětský pokoj nasvědčuje tomu, že tyto komnaty zřejmě obývala Krčínova žena Kateřina s dětmi.⁷⁹ Postavy mohly představovat antické bohyně, jako například Héru, ochránkyni manželství, nebo Démétér s dcerou Persefonou. Tato bohyně byla matkou země, a tudíž jí lidé vděčili za rostliny a plody. Objevuje se zde jeřáb – symbol Bdělosti.

Figurální malby v Novém Hrádku Krčínov patří k výrazným projevům nástěnného malířství v Čechách. Mimo jiné si zaslouží pozornost i jako historický doklad toho, jak dokázala výzdoba zámecké architektury předních šlechtických rodů ovlivnit umělecký vkus majitelů a výběr malířských témat v sídlech nižší šlechty.

⁷⁸ NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze. KRČÁLOVÁ, Jarmila. Křepenice – nástěnné malby. In LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha, 1973, s. 48–49.

⁷⁹ Tamtéž, s. 48–49

6. Literatura a prameny

6.1. Literatura

HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 46–48, 62, 71, 114–115, 196, 318, 368.

HAUBELT, Josef. *Jakub Krčín z Jelčan*. Praha: Rodiče, 2003, s. 28–32, 41, 146–154, 157, 163–164.

HEBER, Franz Alexander. *Böhmens Bürgen : Vesten und Bergschlösser*, Fünfter Band, Prag: Artish-typographischen Institutes von C. W. Medau und Comp., 1847. *Obrazová příloha grafika Křepeňic*, s. 171.

KRČÁLOVÁ, Jarmila. *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*. Praha: Academia, 1986, s. 23–26, 30–40, 43–46, 48–49.

KUTHAN, Jan. *Sedlčanskem po stopách Jakuba Krčina*. Červený Kostelec: RETIP, 2004, s. 20, 45, 71, 73.

KUTHAN, Rudolf. *Ezopovy bajky*. 2. vyd. Z řeckého originálu přeložil Rudolf Kuthan. Praha: Mladá fronta, 1975, s. 61.

MARTIN, René a kol. *Slovník řecko-římské mytologie a kultury*. Praha: EWA Edition, 1993, s. 63, 102, 112, 114, 121, 146, 251, 252, 319.

MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník 2 aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě*. Praha: Horizont, 1997, s. 147.

PILNÁČEK, Josef. *Českomoravští rodové*. 3. vyd. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, 1996, s. 147–148.

PODLAHA, Antonín – ŠITTLER, Eduard. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sedlčanském*. Praha: Archeologická komise při české akademii císařské Fr. Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1898, s. 45.

POLÁK Stanislav. *Středočeský sborník historický, svazek 9*, Praha: Státní archiv Praha, 1974, Rožmberská kapitola z dějin Sedlčan, s. 136–146.

SEDLÁČEK, August. *Českomoravská heraldika II*. 2. vyd. Praha: Argo, 1997, s. 685.

TŘÍSKA, Karel a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – západní Čechy*. Svoboda, 1985, s. 172.

6.2. Prameny

BOCKSBERGER, Johann – AMMAN, Jost a kol. *Jagdbuch und Thierbuch (1569–1617)*. Grafické listy – předlohy.

HLAVÁČEK, Ludvík. *Křepenice – zámek : Uměleckohistorická analýza a průzkum*. Archiv Národního památkového ústavu – územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 1970, s. 2, 15.

KRHÁNKOVÁ, Kateřina. *Restaurování části nástěnných maleb v tzv. Lovecké jídelně na Státním zámku Kratochvíle*. Restaurátorský průzkum a restaurátorská dokumentace. Praha, 2010, s. 13. Praktická bakalářská práce, Fakulta restaurování Univerzity Pardubice. Vedoucí práce Jiří Čech, ak. mal.

LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze, 1973, s. 4–5, 37, 40, 41. Archiv Národního památkového ústavu – územní odborné pracoviště středních Čech v Praze.

KRČÁLOVÁ, Jarmila. *Křepenice – nástěnné malby*. In LÍBAL, D. a kol. *Křepenice – stavebně historický průzkum tvrze*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze, 1973, s. 43–49. Archiv Národního památkového ústavu – územní odborné pracoviště středních Čech v Praze.

Registra Urburní a Správa Panství Chlumeckého, na čem celé Panství v své podstatě záleží. Obnovená Letha 1637. Sign. 017/13 C Lobkowiczové Roudničtí, Rodinný archiv. Státní archiv Litoměřice, pobočka Žitenice.

TALIÁN, Martin: *Majitelé domů na jindřichohradeckém náměstí v raném novověku (1500–1700)*. České Budějovice, 2007, s. 101–102. Diplomová práce na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, Filosofická fakulta, Historický ústav. Vedoucí práce PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

7. Seznam vyobrazení

7.1. Obrazová příloha 1

Grafická dokumentace

Seznam grafických nákresů

Graf. 1. Půdorys přízemí tvrze Jakuba Krčína v Křepenicích.

Graf. 2. Půdorys 1. patra hlavní budovy tvrze v Křepenicích. Vyznačení místnosti zvané Dětský pokoj s nástěnnou malbou na jižní části západní stěny.

Graf. 3. Průčelí východní strany sídla Jakuba Krčína s vyznačením umístění dětského pokoje v 1. patře.

Graf. 4. Grafické vyznačení úseku vymezeného k restaurování na jižní straně západní stěny v místnosti zvané Dětský pokoj v 1. patře hlavní budovy.

Graf. 5. Grafické znázornění míst odběru vzorků a lokace sond S1, S2.

Graf. 6. Grafické znázornění poškození, lokace prasklin.

Graf. 7. Grafické znázornění poškození, lokace prasklin.

Graf. 8. Lokace zpevněných míst (hloubková konsolidace).

Obrazová dokumentace

Fotografie dokumentující průběh restaurování nástěnné malby byly pořízeny digitálním fotoaparátem Sony DSC-W170, Canon D60 ve formátu JPG.

Seznam vyobrazení

Obr. 1: Celkový pohled na jižní část západní stěny – úsek určený k restaurování.

Obr. 2: Celkový pohled na fragment severní stěny v pravém koutu jižní části západní stěny s malbou chlapce, který sedí na listnatém stromě.

Obr. 3: Na trámovém stropě, v místě uprostřed, jsou viditelné stopy po zbourané severní příčce.

Obr. 4: V horní části stěny je vyzděná část stropu řadou pálených cihel. Uprostřed jedna chybí.

Obr. 5: Obrys zazděného středového dveřního otvoru – nasvícení v bočním světle.

Obr. 6: Soklová středová část s defekty v omítce – nasvícení v bočním světle.

Obr. 7: Spodní část fragmentu severní stěny se sondou S2 v dolní části pod stromem prokazuje jednovrstvou omítku na cihlovém zdivu.

Obr. 8: Pravá část dveřní špalety v místě odběru vzorku č. 3 z nároží, žlutého rámování soklu.

- Obr. 9: Odběr vzorku č. 4 z pásového pletence nalevo vedle dveřního zazděného otvoru.
- Obr. 10: Zkouška čištění č. 1 v místě levé horní části erbu – po mechanickém odstranění prachových depozitů.
- Obr. 11: Zkouška čištění č. 2 v místě nalevo od erbu po mechanickém odstranění cementových vysprávek a prachových depozitů.
- Obr. 12: Zkouška č. 3 v levé části soklu, po mechanickém odstranění černého dehtového pruhu a cementových nánosů. Napravo od prasklin je viditelný úsek s defekty po projektilích ze střelné zbraně.
- Obr. 13: Sonda S1 ve spodní části soklu prokazuje jednovrstvou omítku na cihlovém zdivu. Spodní část soklu v okolí sondy – barevný povrch malby místy překrývají cementové a vápenné nánosy.
- Obr. 14: Vertikální prasklina v levé spodní části západní stěny s vápennými, cementovými vysprávkami a sádrovým můstkem.
- Obr. 15: Středová část malby nalevo od stromu s nánosy prachových depozitů na zvlněném povrchu. V místě malovaných listů je namalovaná uhlíkatá čern pod zelenou (malachitovou) a použitá jako podkladová vrstva zvaná Veneda.
- Obr. 16: Horní část malby před odstraněním prachových nánosů na zvlněném povrchu intonaka.
- Obr. 17: Stav v průběhu čištění od prachových nánosů a vápenných vysprávek.
- Obr. 18: Horní část malby v severozápadním koutu stěny s prasklinou přetřenou vápenným nátěrem. Povrch malby je poškozen vrypy, škrábanci a vápennými nánosy.
- Obr. 19: Detail úseku stěny v místě ubourané příčky napravo od spodní části stromu.
- Obr. 20: Spodní část malby před odstraněním vápenných, cementových nánosů a černého pruhu na bázi bitumenu ze soklové části.
- Obr. 21: Detail levého koutu soklové části s vápennými a cementovými nánosy.
- Obr. 22: Spodní část soklu v pravém koutu vedle severní stěny. Úsek poškození s cementovými a vápennými nátěry v úrovni bývalé druhotně zvýšené podlahy.
- Obr. 23: Zazděný dveřní otvor, zkoušky chemického čištění černého dehtového nátěru.

- Obr. 24: Zk. č. 4BI – Carbopol EZ2 + dimethylformamin + toluen 1:3, chemické odstranění s kombinací mechanického dočištění dehtového nátěru.
- Obr. 25: Zkouška chemického čištění zk. č. 9B – odstraňovač starých nátěrů P05, zk. č. 10B – mechanické čištění pomocí horkovzdušné pistole.
- Obr. 26, 27: Zk. č. 3BI (Carbopol EZ2 + diacetonalkohol) a zk. č. 4BI (Carbopol EZ2 + dimethylformamin + toluen 1:3) chemického čištění.
- Obr. 28, 29: Chlapecká postava na severní stěně v denním světle a v odraženém UV světle.
- Obr. 30, 31: Detail hlavy chlapce v denním světle a v odraženém UV světle.
- Obr. 32, 33: Spodní část stromu na severní stěně v denním světle poukazuje na graffiti nad vegetací a průzkum v odraženém UV světle prokazuje část malby se zaniklými listy.
- Obr. 34, 35: Horní část stěny v jihozápadním koutu místnosti v denním světle. Průzkum v UV světle prokazuje bělavou luminiscenci na okraji degradovaného místa defektu. Důvodem této luminiscence nebyl prokázán ani laboratorní analýzou.
- Obr. 36: Soklová část před odstraněním černého pruhu.
- Obr. 37: Soklová část po odstranění černého pruhu, vápenných a cementových vysprávek.
- Obr. 38: Dveřní zazděný otvor před odstraněním černého pruhu.
- Obr. 39: Po odstranění černého pruhu, vápenných a cementových vysprávek.
- Obr. 40: Spodní část malby na severní stěně a ve dveřní špaletě s vápennými nátěry.
- Obr. 41: Spodní část ubourané příčky s odhaleným cihlovým zdívkem a železnou skobou.
- Obr. 42: Soklová část v průběhu odstraňování černého pruhu.
- Obr. 43: Soklová část – stav po odstranění černého pruhu.
- Obr. 44: Celkový pohled na restaurovaný úsek – stav po čištění.
- Obr. 45: Spodní část jihozápadního koutu místnosti – stav po čištění.
- Obr. 46: Detail praskliny v soklové části po očištění.
- Obr. 47: Detail spodní části malby na severní příčce.
- Obr. 48: Detail chlapecké postavy, stav po očištění fragmentu severní příčky.
- Obr. 49: Detail nohou chlapecké postavy v průběhu hloubkové konsolidace.
- Obr. 50: Detail ruky chlapecké postavy před odstraněním nepůvodních tmelů.

- Obr. 51: Detail ruky postavy chlapce po odstranění nepůvodních tmelů. Originální barevná vrstva se dochovala i v hloubce původních defektů – bylo malováno na stěnu s lokálními defekty.
- Obr. 52, 53: Stav během čištění a v průběhu hloubkové konsolidace.
- Obr. 54, 55: Severozápadní kout původní místnosti – horní část stěny, stav po čištění.
- Obr. 56, 57: Jihozápadní kout místnosti – horní části stěny, stav po čištění.
- Obr. 58, 59: Jižní část stěny – místo hlubokých prasklin, stav po čištění.
- Obr. 60, 61: Jižní a severní část dveřní špalety, stav po čištění.
- Obr. 62, 63: Středová část ubourané severní příčky v průběhu hloubkové konsolidace a tmelení rozsáhlých prasklin.
- Obr. 64, 65: Přeštukovaná část severní příčky, stav v průběhu úpravy povrchu vápenným pačokem.
- Obr. 66, 67: Jihozápadní kout místnosti – horní část, stav v průběhu a po tmelení.
- Obr. 68, 69: Stav po tmelení a pačokování.
- Obr. 70, 71: Jihozápadní kout místnosti – stav po tmelení a pačokování.
- Obr. 72, 73: Jižní polovina restaurovaného úseku – stav po tmelení a pačokování.
- Obr. 74, 75: Jižní špaleta zazděného dveřního otvoru – stav před a po tmelení a pačokování.
- Obr. 76, 77: Boční špalety zazděného dveřního otvoru – stav po tmelení, úprava povrchu melu a dveřní zadržky vápenným pačokem.
- Obr. 78, 79: Výjev s chlapeckou postavou – stav po tmelení a pačokování.
- Obr. 80: Celkový pohled na restaurovaný úsek – stav po restaurování.
- Obr. 81, 82: Celkový pohled na restaurovaný úsek – stav po restaurování.
- Obr. 83, 84: Spodní část výjevu s chlapeckou postavou – stav před a po retušování.
- Obr. 85: Stav po restaurování.
- Obr. 86, 87: Výjev s chlapeckou postavou – stav po restaurování.
- Obr. 88: Detail výjevu s chlapeckou postavou – stav po restaurování.
- Obr. 89, 90: Boční špalety zazděného dveřního otvoru – stav po restaurování.

7.2. Obrazová příloha 2

Obrazová dokumentace

Seznam vyobrazení

- Obr. 1: Současný pohled na tvrz Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan v Křepenicích z příjezdové cesty.
- Obr. 2: Historické vyobrazení tvrze v Křepenicích na kopii (ocelorytině) J. Richtera podle grafické předlohy od J. Malocha z r. 1846.
- Obr. 3: Znak města Sedlčan s rožmberskou červenou růží.
- Obr. 4: Povýšený erb Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan vyobrazený v sedlčanském kancionálu.
- Obr. 5: Severní část západní stěny v Dětském pokoji v 1. patře, stav z roku 1963 (foto: Suchomel).
- Obr. 6: Severní část západní stěny v Dětském pokoji v 1. patře, stav z roku 1992 (foto: Bezděk).
- Obr. 7: Severní stěna vedle východního koutu se zazděným oknem v Dětském pokoji v 1. patře, stav z roku 1963 (foto: Suchomel).
- Obr. 8: Severní stěna sálu s dveřními otvory na schodiště s nástěnnou malbou mohutné postavou muže, který drží v pravé ruce prapor s rožmberskou růží. Malířská výzdoba v celém patře pochází z období po roce 1588.
- Obr. 9: Malovaný dekor nad vstupem na severní stěně. Pohled ze vstupního sálu na schodiště.
- Obr. 10: Jižní stěna vstupního sálu s fragmenty mužské figury nalevo od dveří, napravo vedle dveřního otvoru postava krále.
- Obr. 11: Prostřední část jižní stěny s dvojicí mužských postav nad komínovými otvory.
- Obr. 12: Rostlinný dekor nad prostředním dveřním otvorem na jižní stěně.
- Obr. 13: Východní část jižní stěny s portálovou výzdobou nad levým dveřním otvorem. Zavíjený dekor doplňuje ve středové části fragmentárně dochovaný portrét vousatého muže v klobouku, který je otočen k východní straně.
- Obr. 14: Pohled na západní část jižní stěny s fragmentárně zachovalou figurální malbou. Postava personifikace Famy se nachází nad pravým vstupem do Velkého sálu. Po stranách dveřního otvoru jsou zazděné výklenky.

- Obr. 15: Detail postavy Famy s dechovým hudebním nástrojem. V horní části stěny se nalézá zelený prapor s černým latinským textem: *POST MORTEM FAMA TRIVMPHAT.*
- Obr. 16: Severní stěna vedle západního koutu s postavou bohyně Artemis, která drží v levé ruce zářící kopí nebo oštěp, má vlasy ozdobené srpkem měsíce. Pásový dekor pletence zdobí okno po vnější a vnitřní straně špalety.
- Obr. 17: Středová část severní stěny s malířským výjevem fragmentárně zachovalé postavy s oštěpem. Nalevo od figury je částečně viditelná hlava osla.
- Obr. 18: Jižní část západní stěny v místnosti zvané Dětský pokoj. Prostor dělila severní zděná příčka. (Viz Obrazová příloha 1).
- Obr. 19: Detail malovaného erbu rodu Koněhvědských z Koněhvězd. Erb náleží Anně Zelendarové, rozené z Koněhvězd, která byla matkou Kateřiny Zelendarové z Prošovic.
- Obr. 20: Detail dětské postavy sedící na stromě je umístěn v severním koutu vedle fragmentu původní severní stěny. Chlapec na jabloni byl součástí, již nedochovaného, většího celku. Jedná se o strom s jablky ze zahrad Hesperidek, kterou vlastnila bohyně Héra. (Viz 4.3 Popis nástěnných maleb).
- Obr. 21: Pohled na jižní část Dětského pokoje se zazděnou historickou toaletou nalevo i zazděným výklenkem napravo od okna. Erb J. Krčina v levé horní části malby je doplněn dekorem s rožmberskou růží, která se opakuje i na pravé straně.
- Obr. 22: Jižní část východní stěny Dětského pokoje. Pohled na soklové partie s nejvíce dochovanými rostlinnými dekory v celé místnosti.
- Obr. 23: Pohled na severní část západní stěny s postavou pravděpodobně bohyně Héry, sedící na oblacích. V levé ruce drží vlající roušku.
- Obr. 24: Detail spodní části malby s atributem Bdělosti, který je namalován v podobě jeřába v soklové části. Tento pták stojí na jedné noze a ve druhé drží kámen. Spodní část malby je značně poničena graffiti.
- Obr. 25: Severní stěna s částečně dochovanou figurální výzdobou nad dveřním otvorem vlevo. Postavy představují bohyni Déméter s dcerou Persefonou.
- Obr. 26: Dveřní otvor na severní stěně. Detail podhledu hrany špalety s výzdobou pásového pletence. Ve středové části je viditelná hlava maskarona.
- Obr. 27: Pohled do Velkého sálu na východní stěnu se vstupem do Dětského pokoje.

- Obr. 28: Východní stěna s druhotně zazděným dveřním otvorem uprostřed a s výklenkem vestavěné skříňky napravo vedle jižního koutu. Dříčky iluzivních sloupů zdobí vavřínové festony s ovocem. Portálové části malby zdobí opakující se dekory zavíjeného ornamentu s volutami, které jsou doplněné rostlinnými motivy.
- Obr. 29: Celkový pohled na západní stěnu Velkého sálu.
- Obr. 30: Pohled na západní část jižní stěny.
- Obr. 31: Pohled na soklovou část jihozápadního koutu.
- Obr. 32: Pohled na první sloup napravo s vavřínovou girlandou s ovocem. Dekor pletence s okrovými pásky lemuje na jižní stěně obvod špalety.
- Obr. 33: Pohled na 1. okenní špaletu zprava na jižní stěně. V soklové části se objevuje čáp uprostřed vegetace. Motiv mohl být inspirován Ezopovými bajkami.
- Obr. 34: Pohled na 2. okenní špaletu zprava na jižní stěně. Liška pije z misky a je obklopena dýněmi. Po obou stranách okenní špalety jsou namalované zelené inkrustace v okrovém orámování.
- Obr. 35: Detail soklové části 1. sloupu zprava na jižní stěně. Přes hlavu maskarona vede novodobý černý dehtový nátěr, který měl určovat výšku naspaného zrna.
- Obr. 36: Pohled na soklovou část 3. okenní špalety zprava na jižní stěně. Ústředním motivem je dvojice neurčitých zvířat.
- Obr. 37: Pohled na severní stěnu s dvojicí mužských postav ve Velkém sále. Nad východním dveřním otvorem se vyskytuje koaliční erb manželů Kateřiny a Jakuba Krčína.
- Obr. 38: Pohled na západní část severní stěny nalevo s postavou muže, který drží lebku jelena, a na které sedí orel (Diův orel). Napravo stojí pravděpodobně hrdina Gygés v římské zbroji a ukazuje pravou ruku s prstenem neviditelnosti směrem k druhé postavě.
- Obr. 39: Východní část severní stěny s koaličním erbem Jakuba Krčína a jeho 2. manželky Kateřiny Zelendarové z Prošovic. Spolu s dalším erbem v Dětském pokoji přibližně datují nástěnné malby do doby po roce 1588.
- Obr. 40: Detailní pohled na hlavu Turka ve středové části soklové výzdoby, pod postavou Gyga, na severní stěně.

- Obr. 41: Detail malovaného iluzivního sloupu s volutovou hlavicí a čabakovým dekorem se střapci, který lemuje horní část stěn ve Velkém sále.
- Obr. 42: Pohled na schodiště s šedým pásovým dekorem. Hřebínková klenba s dekorativní výzdobou završuje podestu schodiště, kterou se vstupuje do přízemí.
- Obr. 43: Pohled na západní část jižní stěny, v místnosti zvané mázhauz, kde se nachází malovaný vlýs v horní partii pod stropem. Nad pravým vchodem je vytvořen zavíjený ornament s rostlinnými motivy.
- Obr. 44: Pohled na supraportu nad levým vchodem v západní části severní stěny se zavíjeným dekorem s rostlinnými motivy.

7.3. Obrazová příloha 3

Seznam vyobrazení

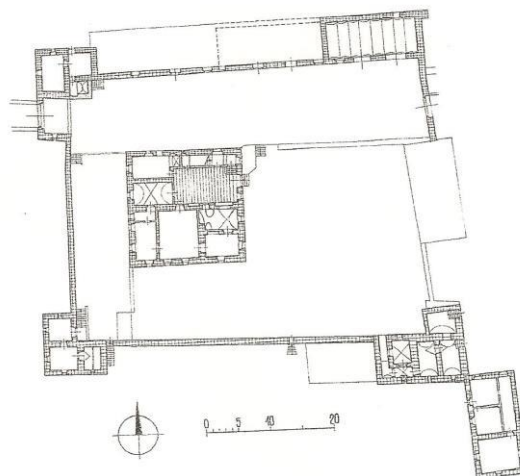
- Obr. 1, 2: Alegorické vyobrazení v grafických listech – předlohách, které byly použity k výzdobě Lovecké jídelny na zámku Kratochvíle.
- Obr. 1: Na předloze alegorie léta Vertumnus je vyobrazen v levé spodní části dlouhonohý pták, snad čáp, a podobně jako jeřáb stojí na jedné noze a v druhé drží kámen, což ukazuje na atribut Bdělosti.
- Obr. 2: Na předloze alegorie podzimu Autumnus jsou použité rostlinné motivy, které mohli sloužit jako předlohy pro nástěnnou výzdobu v 1. patře tvrze Jakuba Krčína.
- Obr. 3: Vyobrazení jeřába ze severní části západní stěny Dětského pokoje v 1. patře tvrze v Křepenicích. (Viz také obr. č. 23, 24 – Obrazová příloha 2).
- Obr. 4: Pohled do místnosti zvané Lovecká jídelna v přízemí zámku Kratochvíle. Pletencové dekory a zelené vavříny na okrových pásech lemují klenební pole. Nástěnné malby na zámku Kratochvíle vznikly v letech 1589–1590 a jsou vytvořené v podobném stylu jako v Křepenicích.
- Obr. 5: Pohled na pletenec v okenní špaletě na jižní stěně Velkého sálu v tvrzi v Křepenicích. Objevují se zde pásové dekory, které jsou obdobně řešené, jako na zámku Kratochvíle. (Viz také obr. č. 30, 32 – Obrazová příloha 2).
- Obr. 6, 7: Detail úseku mezi okny a okenní špalety v Lovecké jídelně na zámku Kratochvíle. Podobný pásový dekor s pletencem se objevuje i na tvrzi v Křepenicích.
- Obr. 8: Detail malby tmavě zeleného vavřínu na okrovém pásu lemuje tvar klenby. Šedý dekor na západní stěně je diagonálně namalován podle úhlu sklonu schodiště. Malby jsou vytvořené v podobném duchu jako na zámku Kratochvíle. (Viz také obr. 6, 7 – Obrazová příloha 3).
- Obr. 9: Západní ohradní zeď v pravé části stěny v areálu zámku Kratochvíle. Vyobrazení anděla s trubkou.
- Obr. 10: Západní část jižní stěny vstupního sálu v 1. patře tvrze v Křepenicích. Postava personifikace Famy v řaseném rouchu drží podobný hudební nástroj jako na ohradní zdi zámku Kratochvíle.

- Obr. 11: Jižní ohradní zeď v areálu zámku Kratochvíle. Postava muže s holubicí. Malované postavy korespondují svojí rozměrností s figurami z tvrze v Křepenicích.
- Obr. 12: Jižní ohradní zeď v areálu zámku Kratochvíle. Na malované okenní paspartě se objevují podobné dekory jako na malbách v Křepenicích, a to v různých variacích zavíjeného ornamentu s rostlinnými motivy.
- Obr. 13: Jižní ohradní zeď v areálu zámku Kratochvíle. Objevují se zde různé varianty zavíjeného ornamentu malovaných paspart kolem okenních ostění.
- Obr. 14: Portálová výzdoba nad vstupem na schodiště na severní stěně tvrze v Křepenicích. Některé prvky ornamentu jsou shodné s výzdobou okenních paspart na zámku Kratochvíle.
- Obr. 15, 16: Pohled do pracovny Viléma z Rožmberka na nároží severovýchodní stěny na zámku Kratochvíle. Napravo od okna je Hermés, bohyně Héra a dále napravo je neurčitá postava s praporem a přilbou. Bohyně Héra má nad hlavou páva jako svůj atribut.
- Obr. 17: Na severní části západní stěny je vyobrazena bohyně Héra, jako ochránkyně manželství a pod ní je namalován jeřáb. (Viz také obr. č. 3 – Obrazová příloha 3).

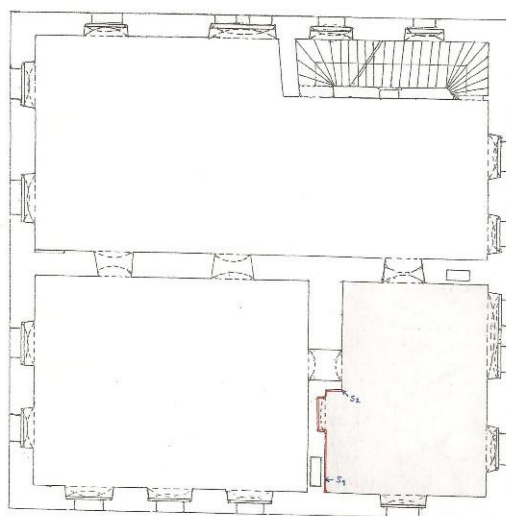
8. Obrazová příloha 1

Grafická dokumentace

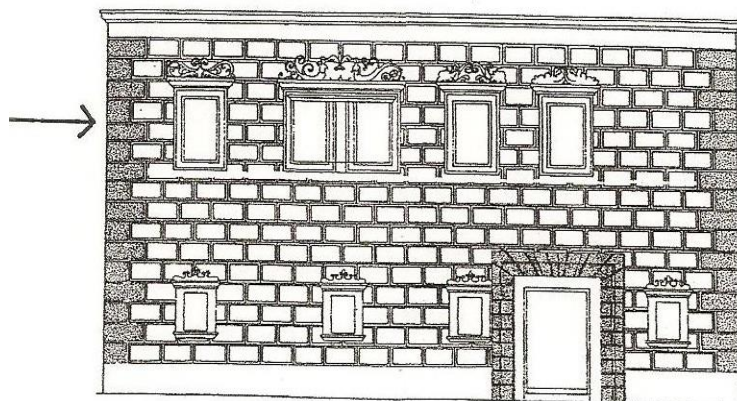
Restaurátorský průzkum nástěnné malby v místnosti zvané Dětský pokoj na jižní straně západní stěny v 1. patře budovy tvrze v Křepenicích

Graf. 1. Půdorys přízemí tvrze Jakuba Krčína v Křepenicích.

Graf. 2. Půdorys 1. patra hlavní budovy tvrze v Křepenicích.
- vyznačení místnosti zvané Dětský pokoj s nástěnnou malbou na jižní části západní stěny (označené červenou barvou)
S1, S2 – lokace provedených sond v omítkových vrstvách

Graf. 3. Průčelí východní strany sídla Jakuba Krčina s vyznačením umístění Dětského pokoje v patře.

Graf. 4. Grafické znázornění úseku vymezeného k restaurování na jižní straně západní stěny v místnosti zvané Dětský pokoj v 1. patře hlavní budovy.

Graf. 5. Grafické znázornění míst odběru vzorků a lokace sond S1, S2.

Graf. 6. Grafické znázornění poškození, lokace prasklin.

Legenda: — praskliny, — vápenné tmely, — defekty po železných skobách,
 — sádra, — cementové vysprávky, ↑ — černý dehtový nátěr,
 — úsek s defekty po projektilích způsobené zřejmě střelnou zbraní.

Graf. 7. Grafické znázornění poškození, lokace prasklin.

Legenda: — praskliny, — vápenné tmely, — defekty po železných skobách,
— sádra, — druhotně vyspravená cihlová část stropu,
— cementové vysprávkky.

Graf. 8. Lokace zpevněných míst (hloubková konsolidace).

Obrazová dokumentace

Restaurátorský průzkum nástěnné malby v místnosti zvané Dětský pokoj na jižní straně západní stěny v 1. patře tvrze v Křepenicích

Obr. 1: Celkový pohled na jižní část západní stěny – úsek určený k restaurování.

Obr. 2: Celkový pohled na fragment severní stěny v pravém koutu jižní části západní stěny s malbou chlapce, který sedí na listnatém stromě.

Obr. 3: Na trémovém stropě, v místě uprostřed, jsou viditelné stopy po zbourané severní příčce.

Obr. 4: V horní části stěny je vyzděná část stropu řadou pálených cihel, uprostřed jedna chybí.

Obr. 5: Obrys zazděného středového dveřního otvoru – nasvícení v bočním světle.

Obr. 6: Soklová středová část s defekty v omítce – nasvícení v bočním světle.

Obr. 7: Spodní část fragmentu severní stěny se sondou S2 v dolní části pod stromem prokazuje jednovrstvou omítku na cihlovém zdivu.

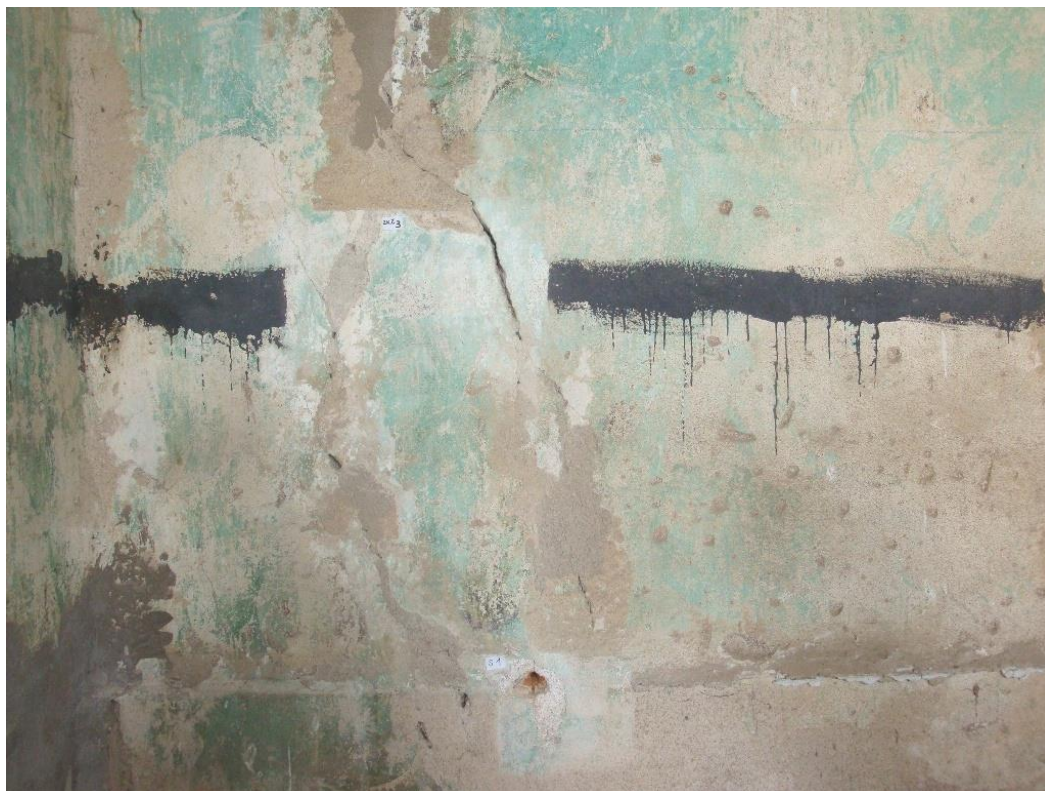
Obr. 8: Pravá část dveřní špalety v místě odběru vzorku č. 3 z nároží žlutého rámování soklu.
 Obr. 9: Odběr vzorku č. 4 z pásového pletence nalevo vedle dveřního zazděného otvoru.

Obr. 10: Zkouška čištění č. 1 v místě levé horní části erbu – po mechanickém odstranění prachových depozitů.

Obr. 11: Zkouška čištění č. 2 v místě nalevo od erbu po mechanickém odstranění cementových vysprávek a prachových depozitů.

Obr. 12: Zkouška č. 3 v levé části soklu, po mechanickém odstranění černého dehtového pruhu a cementových nánosů. Napravo od prasklin je viditelný úsek s defekty po projektilích ze střelné zbraně.

Obr. 13: Sonda S1 ve spodní části soklu prokazuje jednovrstvou omítku na cihlovém zdivu. Spodní část soklu v okolí sondy – barevný povrch malby místy překrývají cementové a vápenné nánosy.

Obr. 14: Vertikální prasklina v levé spodní části západní stěny s vápennými, cementovými vysprávkami a sádrovým můstkem.

Obr. 15: Středová část malby nalevo od stromu s nánosy prachových depozitů na zvlněném povrchu. V místě malovaných listů je namalovaná uhlíkatá čern pod zelenou (malachitovou) a použitá jako podkladová vrstva zvaná Veneda.

Obr. 16: Horní část malby před odstraněním prachových nánosů na zvlněném povrchu intonaka.

Obr. 17: Stav v průběhu čištění od prachových nánosů a vápenných vysrávek.

Obr. 18: Horní část malby v severozápadním koutu stěny s prasklinou přetřenou vápenným nátěrem. Povrch malby je poškozen vrypy, škrábanci a vápennými nánosy.

Obr. 19: Detail úseku severní stěny v místě ubourané příčky napravo od spodní části stromu. Štukové nánosy nedbale překrývají povrch malby směrem od nároží stěny.

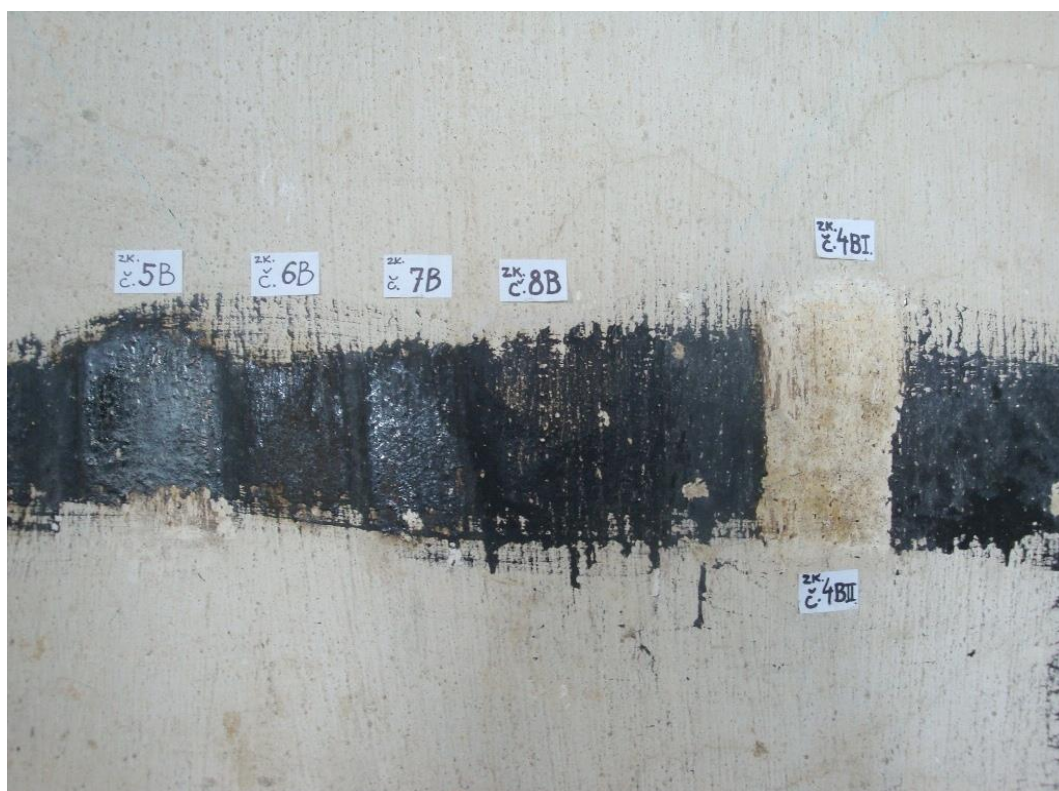
Obr. 20: Spodní část malby před odstraněním vápenných, cementových nánosů a černého pruhu na bázi bitumenu ze soklové části.

Obr. 21: Detail levého koutu soklové části s vápennými a cementovými nánosy.

Obr. 22: Spodní část soklu v pravém koutu vedle severní stěny. Úsek poškození s cementovými a vápennými nátěry v úrovni bývalé druhotně zvýšené podlahy.

Obr. 23: Zazděný dveřní otvor, zkoušky chemického čištění černého dehtového nátěru.

Obr. 24: Zk. č. 4BI – Carbopol EZ2 + dimethylformamid + toluen 1:3, chemické odstranění s kombinací mechanického dočištění dehtového nátěru.

Obr. 25: Zkouška chemického čištění zk. č. 9B – odstraňovač starých nátěrů P05, zk.č.10B – mechanické čištění pomocí horkovzdušné pistole.

Obr. 26, 27: Zk. č. 3BI (Carbopol EZ2 + diacetonalkohol) a zk. č. 4BI (Carbopol EZ2 + dimethylformamid + toluen 1:3) chemického čištění.

Obr. 28, 29: Chlapecká postava na severní stěně v denním světle a v odraženém UV světle.

Obr. 30, 31: Detail hlavy chlapce v denním světle a v odraženém UV světle.

Obr. 32, 33: Spodní část stromu na severní stěně v denním světle poukazuje na graffiti vytvořené nad vegetací a průzkum v odraženém UV světle prokazuje část malby se zaniklými zelenými listy.

Obr. 34, 35: Horní část stěny v jihozápadním koutu místnosti v denním světle. Průzkum v UV světle prokazuje bělavou luminiscenci na okraji degradovaného místa defektu. Důvod této luminiscenci nebyl prokázán ani laboratorní analýzou.

Obr. 36: Soklová část před odstraněním černého pruhu.

Obr. 37: Soklová část po odstranění černého pruhu, vápenných a cementových vysprávek.

Obr. 38: Dveřní zazděný otvor před odstraněním černého pruhu.

Obr. 39: Po odstranění černého pruhu, vápenných a cementových vysprávek.

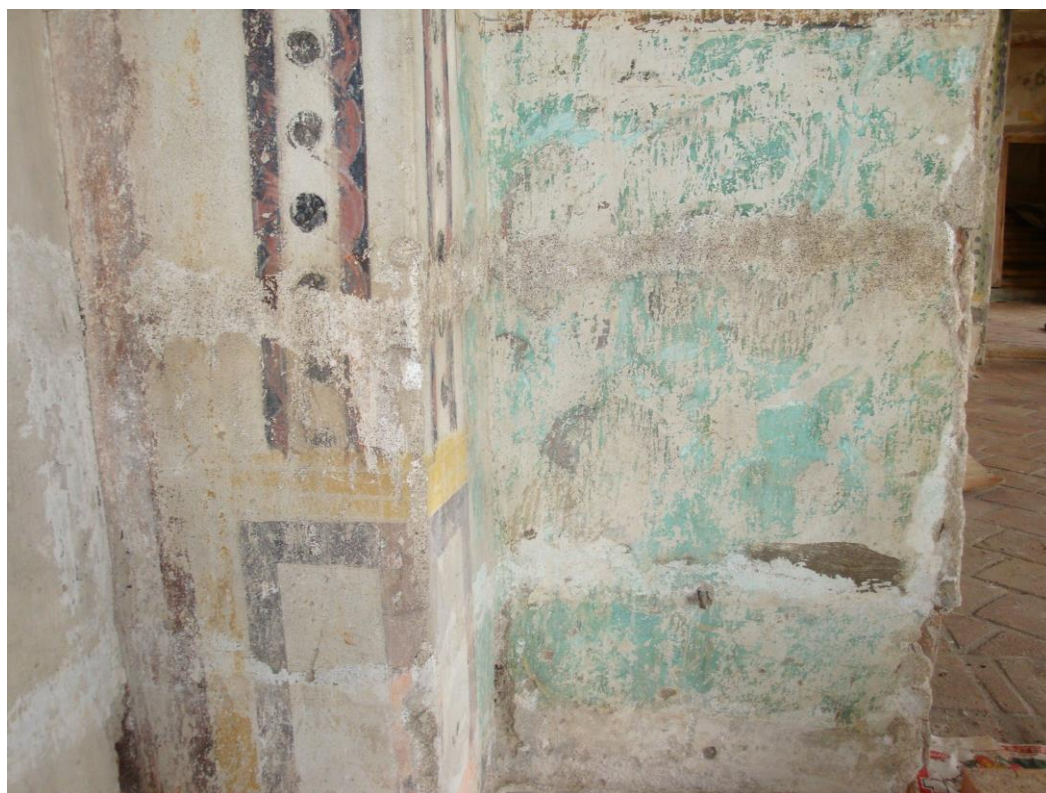
Obr. 40: Spodní část malby na severní stěně a ve dveřní špaletě s vápennými nátěry.

Obr. 41: Spodní část ubourané přičky s odhaleným cihlovým zdivem a železnou skobou.

Obr. 42: Soklová část v průběhu odstraňování černého pruhu.

Obr. 43: Soklová část – stav po odstranění černého pruhu.

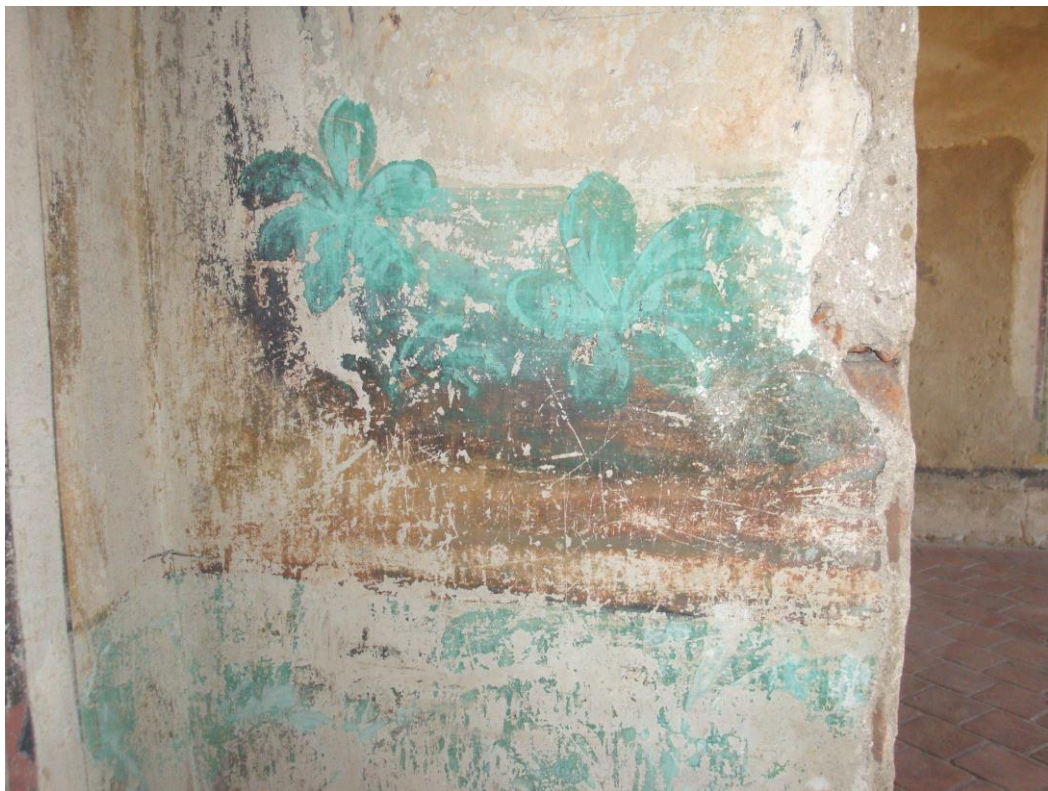
Obr. 44: Celkový pohled na restaurovaný úsek – stav po čištění.

Obr. 45: Spodní část jihozápadního koutu místnosti – stav po čištění.

Obr. 46: Detail praskliny v soklové části po očištění.

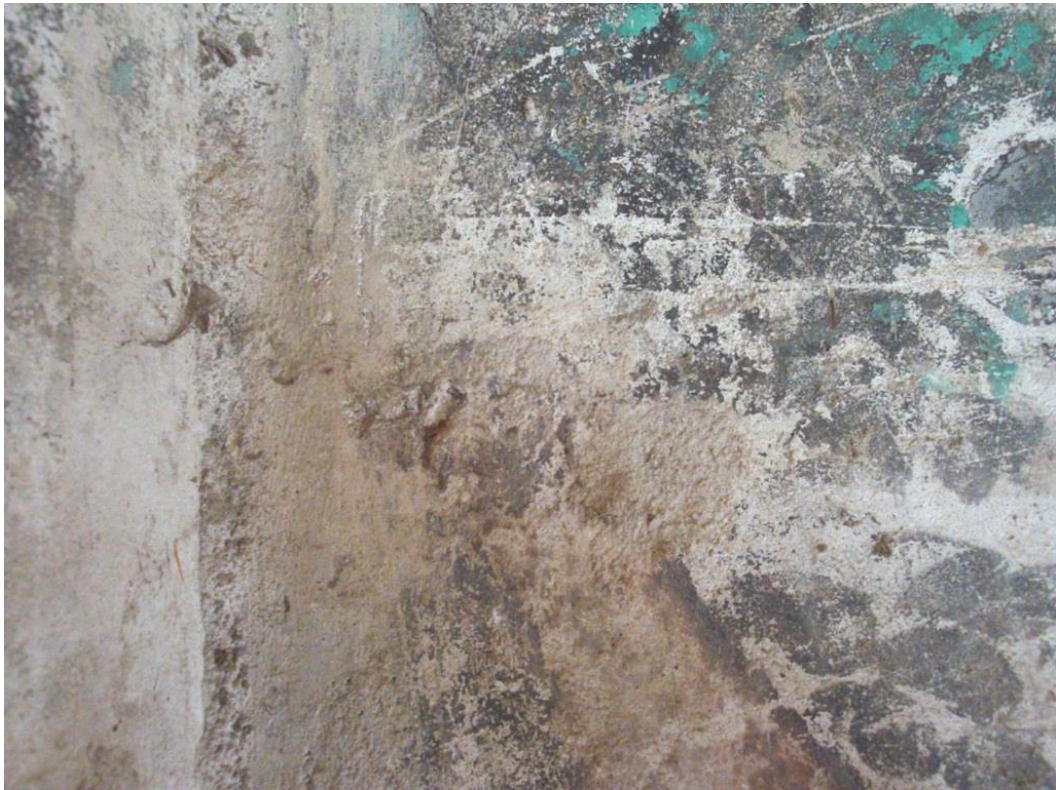
Obr. 47: Detail spodní části malby na severní příčce.

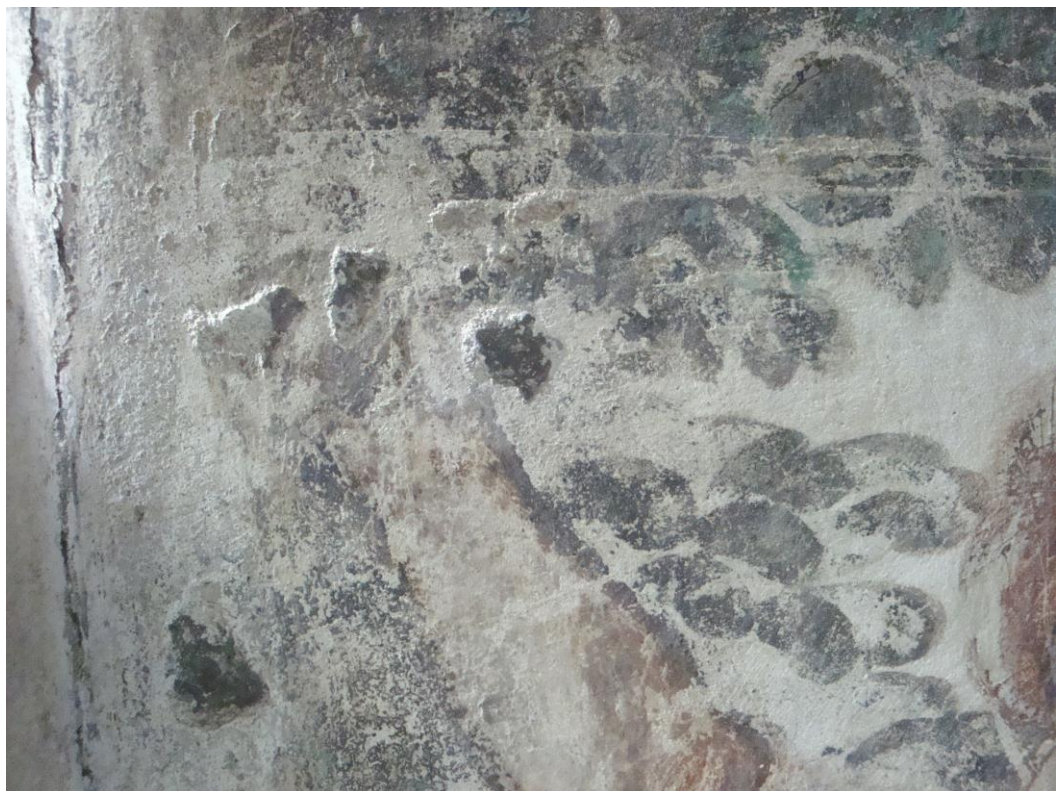
Obr. 48: Detail chlapecké postavy stav po očištění na fragmentu severní příčky.

Obr. 49: Detail nohou chlapecké postavy v průběhu hloubkové konsolidace.

Obr. 50: Detail ruky chlapecké postavy před odstraněním nepůvodních tmelů.

Obr. 51: Detail ruky postavy chlapce po odstranění nepůvodních tmelů. Originální barevná vrstva se dochovala i v hloubce původních defektů – bylo malováno na stěnu s lokálními defekty.

Obr. 52, 53: Stav během čištění a v průběhu hloubkové konsolidace.

Obr. 54, 55: Severozápadní kout původní místnosti – horní části stěny, stav po čištění.

Obr. 56, 57: Jihozápadní kout místnosti – horní části stěny, stav po čištění.

Obr. 58, 59: Jižní část stěny – místo hlubokých prasklin, stav po čištění.

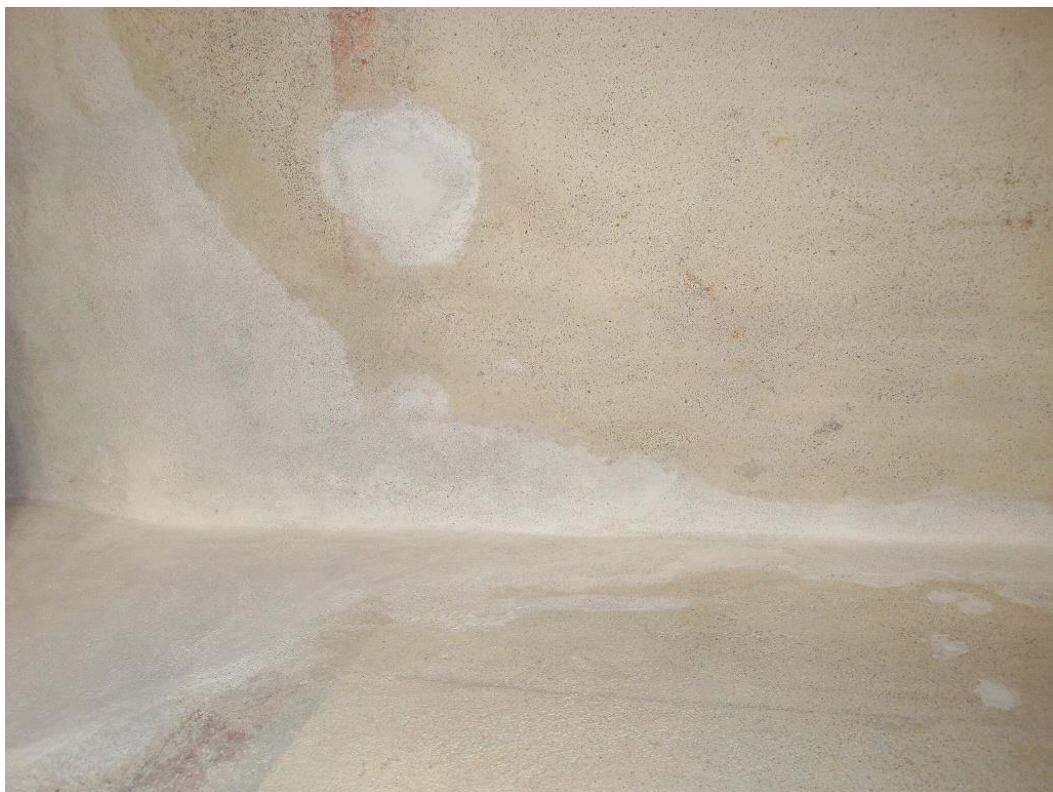
Obr. 60, 61: Jižní a severní část dveřní špalety, stav po čištění.

Obr. 62, 63: Středová část ubourané severní příčky v průběhu hloubkové konsolidace a tmelení rozsáhlých prasklin.

Obr. 64, 65: Přeštukovaná část severní příčky, stav v průběhu úpravy povrchu vápenným pačokem.

Obr. 66, 67: Jihozápadní kout místnosti – horní část, stav v průběhu a po tmelení.

Obr. 68, 69: Stav po tmelení a pačokování.

Obr. 70, 71: Jihozápadní kout místnosti – stav po tmelení a pačokování.

Obr. 72, 73: Jižní polovina restaurovaného úseku – stav po tmelení a pačokování.

Obr. 74, 75: Jižní špaleta zazděného dveřního otvoru – stav před a po tmelení a pačokování.

Obr. 76, 77: Boční špalety zazděného dveřního otvoru – stav po tmelení, úprava povrchu tmelů a dveřní zazdívký vápenným pačokem.

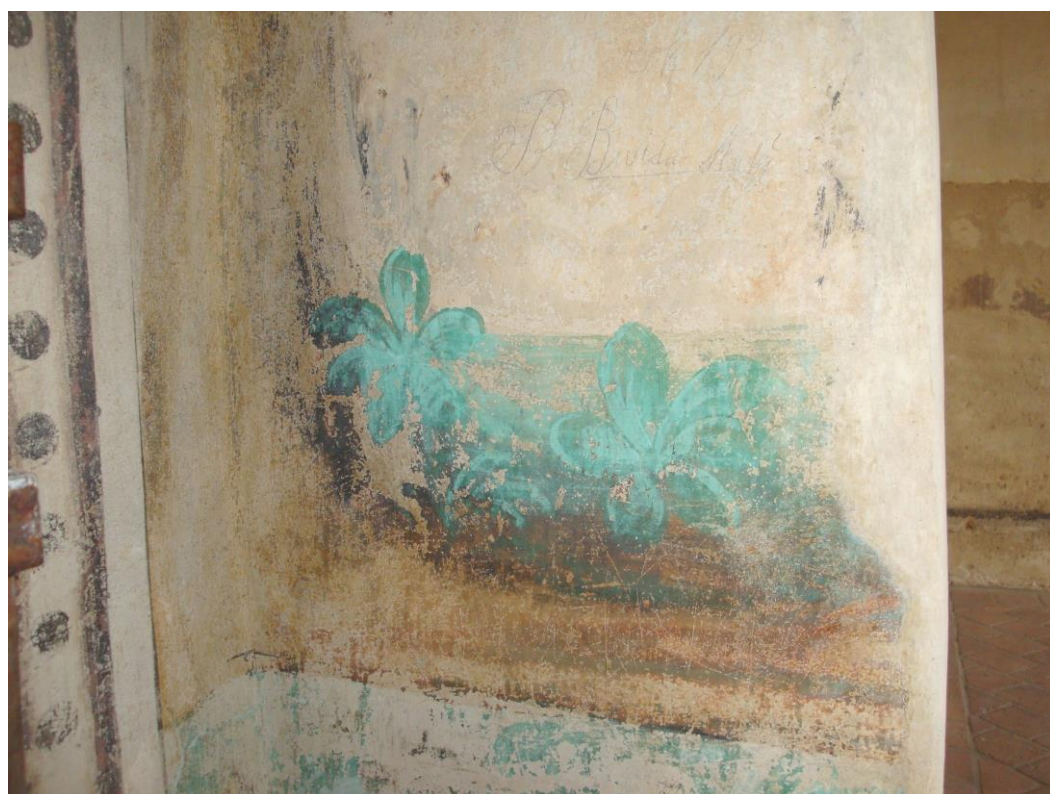
Obr. 78, 79: Výjev s chlapeckou postavou – stav po tmelení a pačokování.

Obr. 80: Celkový pohled na restaurovaný úsek – stav po restaurování.

Obr. 81, 82: Celkový pohled na restaurovaný úsek – stav po restaurování.

Obr. 83, 84: Spodní část výjevu s chlapeckou postavou – stav před a po retušování.

Obr. 85: Stav po restaurování.

Obr. 86, 87: Výjev s chlapeckou postavou – stav po restaurování.

Obr. 88: Detail výjevu s chlapeckou postavou – stav po restaurování.

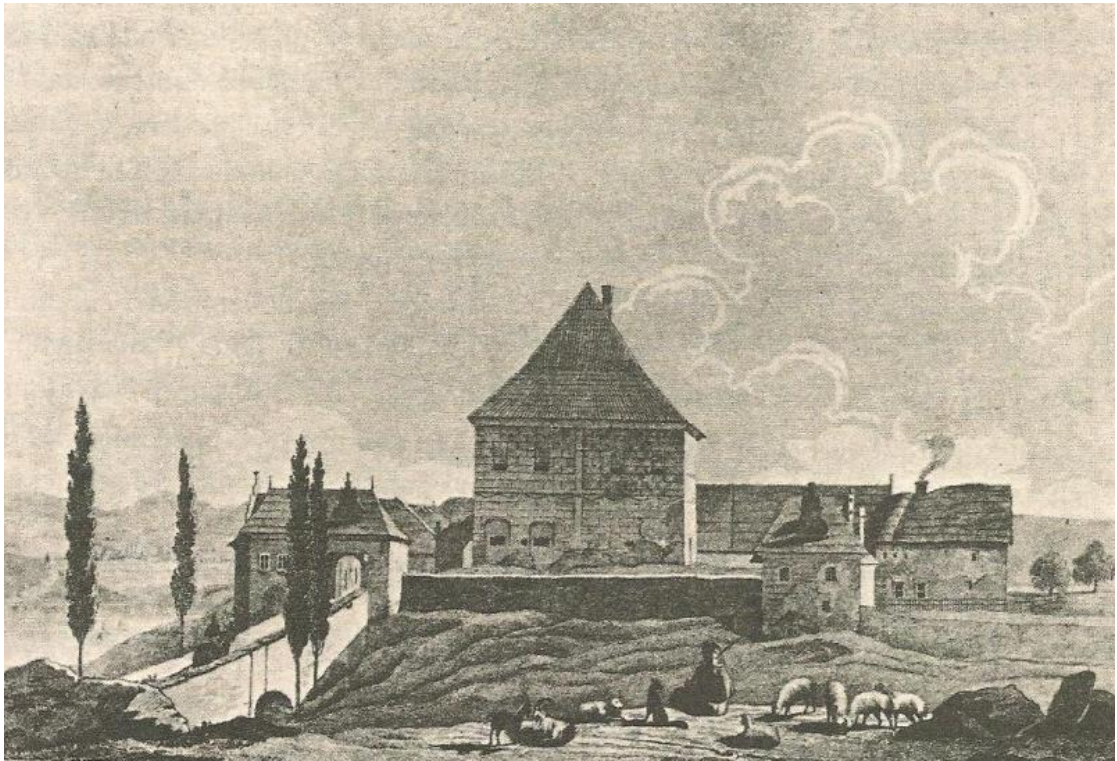
Obr. 89, 90: Boční špalety zazděného dveřního otvoru – stav po restaurování.

9. Obrazová příloha 2

Nástěnné malby v Novém Hrádku Krčínov nad Křepenicí

Obr. 1: Současný pohled na tvrz Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan v Křepenicích z příjezdové cesty.

Obr. 2: Historické vyobrazení tvrze v Křepeňích na kopii (ocelorytině) J. Rychtera podle grafické předlohy od J. Malocha z roku 1846.⁸⁰

Obr. 3: Znak města Sedlčany s rožmberskou růží.⁸¹

⁸⁰ HEBER, Franz Alexander. *Böhmens Burgen : Vesten und Bergschlösser*. Prag: Artistish-typographischen Institutes von C. W. Medeu und Comp., 1847, s. 171.

⁸¹ KUTHAN, Jan. *Sedlčanskem po stopách Jakuba Krčína*, Červený Kostelec: RETIP, 2004, s. 20.

Obr. 4: Povýšený erb Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan vyobrazený v sedlčanském kancionálu.⁸²

⁸² Sedlčanský kancionál je uložen v hudebním oddělení Národního muzea v Praze a je jeden z osmi zachovalých kancionálů, který má rozměry 26 x 37 cm. V úvodním latinském věnování je zaznamenáno jméno sedlčanského kantora Ondřeje Kopydlanského. Zajímavostí tohoto kancionálu je, že obsahuje záznamy zpěvů z let cca 1430–1630.

KUTHAN, Jan: *Sedlčanskem po stopách Jakuba Krčína*, Městské muzeum Sedlčany, RETIP, Červený Kostelec 2004, s. 45.

Obr. 5: Severní část západní stěny v Dětském pokoji v 1. patře, stav z roku 1963 (foto: Suchomel).⁸³

Obr. 6: Severní část západní stěny v Dětském pokoji v 1. patře, stav z roku 1992 (foto: Bezděk).⁸⁴

⁸³ Archiv NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze

⁸⁴ Archiv NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze

Obr. 7: Severní stěna vedle východního koutu se zazděným oknem v Dětském pokoji v 1. patře, stav z roku 1963 (foto: Suchomel).⁸⁵
(Viz také obr. 25 – OP2)

Obr. 8: Severní stěna sálu s dveřními otvory na schodiště s nástěnnou malbou mohutné postavy muže, který drží v pravé ruce prapor s rožmberskou růží. Malířská výzdoba v celém patře pochází z období po roce 1588.

⁸⁵ Archiv NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze

Obr. 9: Malovaný dekor nad vstupem na severní stěně. Pohled ze sálu na schodiště.

Obr. 10: Jižní stěna vstupního sálu s fragmenty mužské figury nalevo od dveří, napravo vedle dveřního otvoru postava krále.

Obr. 11: Prostřední část jižní stěny s dvojicí mužských postav nad komínovými otvory.

Obr. 12: Rostlinný dekor nad prostředním dveřním otvorem na jižní stěně.

Obr. 13: Východní část jižní stěny s portálovou výzdobou nad levým dveřním otvorem. Zavíjený dekor doplňuje ve středové části fragmentárně dochovaný portrét vousatého muže v klobouku, který je otočen k východní straně.

Obr. 14: Pohled na západní část jižní stěny s částečně zachovalou figurální malbou. Postava personifikace Famy se nachází nad pravým vstupem do Velkého sálu. Po obou stranách dveřního otvoru jsou zazděné výklenky.

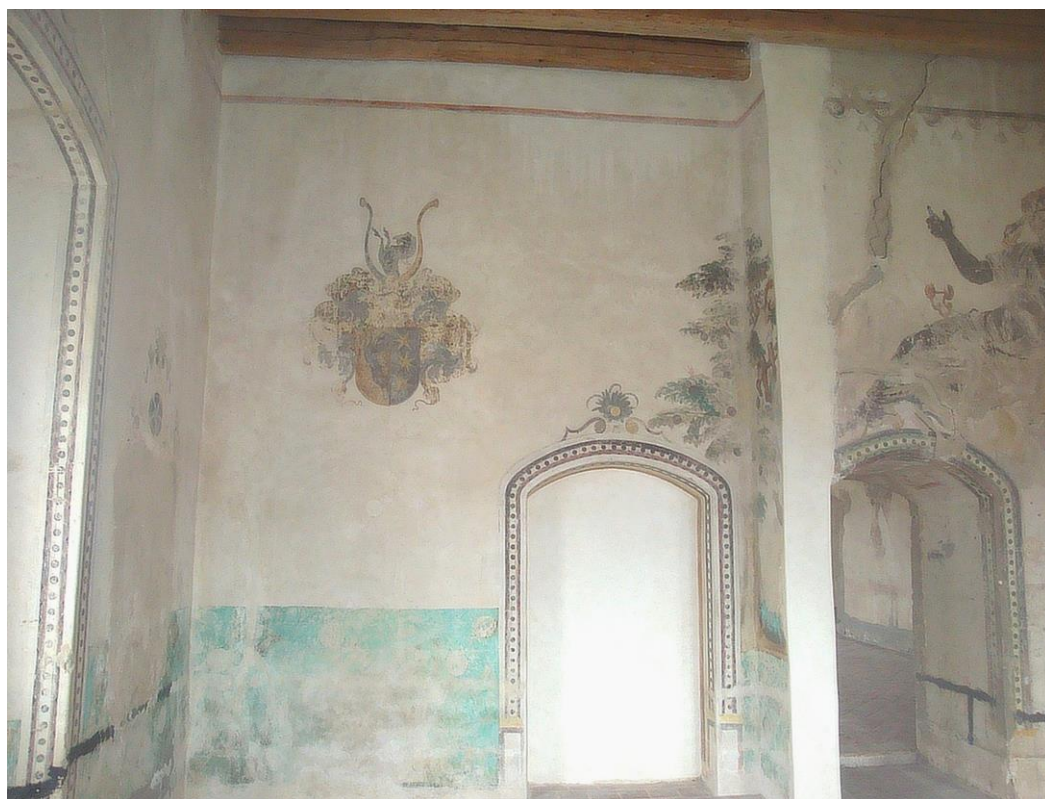
Obr. 15: Detail postavy Famy s dechovým, hudebním nástrojem. V horní části stěny se nalézá zelený prapor s černým latinským textem: *POST MORTEM FAMA TRIVMPHAT*.

Obr. 16: Severní stěna vedle západního koutu s postavou bohyně Artemis, která drží v levé ruce zářící kopí nebo oštěp a vlasy má ozdobené srpkem měsíce. Pásový dekor pletence zdobí okno po vnější a vnitřní straně špalety.

Obr. 17: Středová část severní stěny s malířským výjevem fragmentárně zachovalé postavy s oštěpem. Nalevo od figury je částečně viditelná hlava osla.

Obr. 18: Jižní část západní stěny v místnosti zvané Dětský pokoj. Prostor dělila severní zděná příčka. (Viz Obrazová příloha 1).

Obr. 19: Detail malovaného erbu rodu Koněhvědských z Koněhvězd. Erb náleží Anně Zelendarové, rozené z Koněhvězd, která byla matkou Kateřiny Zelendarové z Prošovic.

Obr. 20: Detail dětské postavy sedící na stromě je umístěn v severním koutu vedle fragmentu původní severní stěny. Chlapec na jabloni byl součástí již nedochovaného většího celku. Jedná se o strom s jablky ze zahrad Hesperidek, kterou vlastnila bohyně Héra. (Viz kap. 4.3. Popis nástěnných maleb v interiéru hlavní budovy).

Obr. 21: Pohled na jižní stěnu Dětského pokoje se zazděnou historickou toaletou nalevo i zazděným výklenkem napravo. Erb J. Krčína v levé horní části malby je doplněn dekorem s rožmberskou růží, která se opakuje i na pravé straně.

Obr. 22: Jižní část východní stěny Dětského pokoje. Pohled na soklové partie s nejvíce dochovanými rostlinnými dekory v celé místnosti.

Obr. 23: Pohled na severní část západní stěny s postavou pravděpodobně bohyně Héry, sedící na oblacích. V levé ruce drží vlající roušku.

Obr. 24: Detail spodní části malby s atributem Bdělosti, který je namalován v podobě jeřába v soklové části. Tento pták stojí na jedné noze a ve druhé drží kámen. Spodní část malby je značně poničena graffiti.

Obr. 25: Severní stěna místnosti s částečně dochovanou figurální výzdobou nad dveřním otvorem vlevo, která představuje bohyni Déméter s dcerou Persefonou.

Obr. 26: Dveřní otvor na severní stěně. Detail pohledu hrany špalety s výzdobou pásového pletence. Ve středové části je viditelná hlava maskarona.

Obr. 27: Pohled do Velkého sálu na východní stěnu se vstupem do Dětského pokoje.

Obr. 28: Východní stěna s druhotně zazděným dveřním otvorem uprostřed a s výklenkem vestavěné skřínky napravo vedle jižního koutu. Díky kanelovaným sloupům zdobí vavřínové festony s ovocem. Portálové části malby zdobí opakující se dekory zavíjeného ornamentu s volutami, které jsou doplněné rostlinnými motivy.

Obr. 29: Celkový pohled na západní stěnu Velkého sálu.

Obr. 30: Pohled na západní část jižní stěny.

Obr. 31: Pohled na soklovou část jihozápadního koutu.

Obr. 32: Pohled na první sloup napravo s vavřínovou girlandou s ovocem. Dekor s pletencem s okrovými pásky lemuje obvod okenní špalety na jižní straně.

Obr. 33: Pohled na 1. okenní špaletu zprava na jižní stěně. V soklové části se objevuje čáp uprostřed vegetace. Motiv mohl být inspirován Ezopovými bajkami.

Obr. 34: Pohled na 2. okenní špaletu zprava na jižní stěně se zvířecím motivem. Liška pije z misky a je obklopena dýněmi. Po obou stranách okenní špalety se vyskytují zelené inkrustace v okrovém orámování.

Obr. 35: Detail soklové části 1. sloupu zprava na jižní stěně. Přes hlavu maskarona vede novodobý černý dehtový nátěr, který měl určovat výšku nasypaného zrna.

Obr. 36: Pohled na soklovou část 3. okenní špalety zprava na jižní stěně. Ústředním motivem je dvojice neurčitých zvířat.

Obr. 37: Pohled na severní stěnu s dvojicí mužských postav ve Velkém sále. Nad východním dveřním otvorem se vyskytuje koaliční erb.

Obr. 38: Pohled na západní část severní stěny nalevo s postavou muže, který drží lebku jelena, a na které sedí orel (Diův orel). Napravo stojí pravděpodobně hrdina Gygés v římské zbroji a ukazuje pravou ruku s prstenem neviditelnosti směrem k druhé postavě.

Obr. 39: Východní část severní stěny s koaličním erbem Jakuba Krčina a jeho 2. manželky Kateřiny Zelendarové z Prošovic. Spolu s dalším erbem v Dětském pokoji přibližně datují nástěnné malby do doby po roce 1588.

Obr. 40: Detailní pohled na hlavu Turka ve středové části soklové výzdoby, pod postavou Gyga, na severní stěně.

Obr. 41: Detail malovaného iluzivního sloupu s volutovou hlavicí a čabrákovým dekorem se štřapci, který lemje horní část stěn ve Velkém sále.

Obr. 42: Pohled na schodiště s šedým pásovým dekorem. Hřebínková klenba s dekorativní výzdobou završuje podestu schodiště, kterou se vstupuje do přízemí.

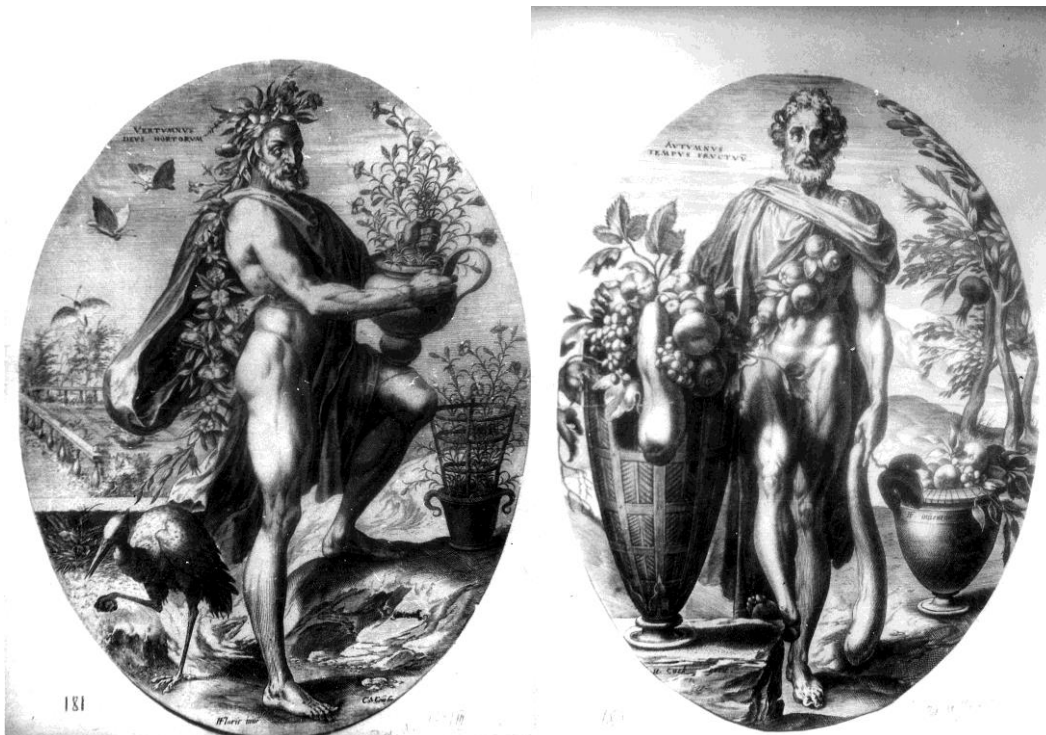
Obr. 43: Pohled na západní část jižní stěny, v místnosti zvané mázhauz, kde se nachází malovaný vlys v partii pod stropem. Nad pravým vchodem je vytvořen zavíjený ornament s rostlinnými motivy.

Obr. 44: Pohled na supraportu nad levým vchodem v západní části severní stěny se zavíjeným dekorem s rostlinnými motivy.

10. Obrazová příloha 3

Srovnání nástěnných maleb v tvrzi Jakuba Krčina v Křepeenicích s malbami na zámku Kratochvíle

Obr. 1, 2: Alegorické vyobrazení v grafických listech – předlohách, které byly použity k výzdobě Lovecké jídelny na zámku Kratochvíle.

Obr. 1: Na předloze alegorie léta Vertumnus je vyobrazen v levé spodní části dlouhonožý pták, snad čáp, a podobně jako jeřáb stojí na jedné noze a v druhé drží kámen, což ukazuje na atribut Bdělosti.

Obr. 2: Na předloze alegorie podzimu Autumnus jsou použité rostlinné motivy, které mohli sloužit jako předlohy pro nástěnnou výzdobu v 1. patře tvrze Jakuba Krčina, zejména ve Velkém sále.⁸⁶

Obr. 3: Vyobrazení jeřába ze severní části západní stěny Dětského pokoje v 1. patře tvrze v Křepeenicích. (Viz také obr. č. 17 – Obrazová příloha 3).

⁸⁶ BOCKSBERGER, Johann – AMMAN, Jost a kol. *Jagdbuch und Thierbuch*, (1569–1617). Grafické listy – předlohy.

Obr. 4: Pohled do místnosti zvané Lovecká jídelna v přízemí zámku Kratochvíle. Pletencové dekory a zelené vavříny na okrových pásech lemují klenební pole. Nástěnné malby na zámku Kratochvíle vznikly v letech 1589–1590 a jsou vytvořené v podobném stylu jako v Krčínově tvrzi v Křepenicích.

Obr. 5: Pohled na pletenec v okenní špaletě na jižní stěně Velkého sálu v tvrzi v Křepenicích. Objevují se zde pásové dekory pletenců, které jsou obdobně řešené, jako na zámku Kratochvíle. (Viz také obr. č. 30, 32 – Obrazová příloha 2)

Obr. 6, 7: Detail úseku mezi okny a okenní špalety v Lovecké jídelně na zámku Kratochvíle. Podobný pásový dekor s plotencem se objevuje i na tvrzi v Křepeňicích.⁸⁷

Obr. 8: Detail malby tmavě zeleného vavřínu na okrovém pásu lemující tvar klenby. Šedý dekor na západní stěně je diagonálně namalován podle úhlu sklonu schodiště. Malby jsou vytvořené v podobném duchu jako na zámku Kratochvíle. (Viz také obr. 6, 7 – Obrazová příloha 3).

⁸⁷ KRHÁNKOVÁ, Kateřina. *Restaurování části nástěnných maleb v tzv. Lovecké jídelně na Státním zámku Kratochvíle*. Restaurátorský průzkum a restaurátorská dokumentace. Praha, 2010, s. 13. Praktická bakalářská práce, Fakulta restaurování Univerzity Pardubice. Vedoucí práce Jiří Čech, ak. mal.

Obr. 9: Západní ohradní zeď v pravé části stěny v areálu zámku Kratochvíle. Vyobrazení anděla s trubkou.

Obr. 10: Západní část jižní stěny vstupního sálu v 1. patře tvrze v Křepenicích. Postava personifikace Famy v řaseném rouchu drží podobný hudební nástroj jako na ohradní zdi zámku Kratochvíle.

Obr. 11: Jižní ohradní zeď v areálu zámku Kratochvíle. Postava muže s holubicí. Malované postavy korespondují svojí rozměrností s figurami z tvrze v Křepenicích.

Obr. 12: Jižní ohradní zeď v areálu zámku Kratochvíle. Na malované okenní paspartě se objevují podobné dekory jako na malbách v Křepenicích, a to v různých variacích zavíjeného ornamentu s rostlinnými motivy.

Obr. 13: Jižní ohradní zeď v areálu zámku Kratochvíle. Objevují se zde různé varianty zavíjeného ornamentu malovaných paspart kolem okenních ostění.

Obr. 14: Portálová výzdoba nad vstupem na schodiště na severní stěně tvrze v Křepevicích. Některé prvky ornamentu jsou shodné s výzdobou okenních paspart na zámku Kratochvíle.

Obr. 15, 16: Pohled do pracovny Viléma z Rožmberka na nároží severovýchodní stěny na zámku Kratochvíle. Napravo od okna je Hermés, bohyně Héra a dále napravo je neurčitá postava s praporem a přilbou. Bohyně Héra má nad hlavou páva jako svůj atribut.

Obr. 17: Na severní části západní stěny je vyobrazena bohyně Héra, jako ochránkyně manželství a pod ní je namalován jeřáb. (Viz také obr. č. 3 – Obrazová příloha 3).

Obrazová příloha 1

Celkem: 98 vyobrazení

Foto: 1–27, 36–90 Hedvika Herbsová
Foto: 28–35 Jan Vojtěchovský

Obrazová příloha 2

Celkem: 44 vyobrazení

Foto: 1, 8–44 Hedvika Herbsová
Foto: 5,7 p. Suchomel, archiv NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze
Foto: 6 p. Bezděk, archiv NPÚ-ÚOP středních Čech v Praze

Obrazová příloha 3

Celkem: 17 vyobrazení

Foto: 3, 5, 8, 10, 14, 17 Hedvika Herbsová
Foto: 4, 6, 7, 9, 11–13, 15, 16 Kateřina Krhánková

11. Textová příloha

Seznam textových příloh

Textová příloha č. 1: Závazné stanovisko

Textová příloha č. 2: Chemicko-technologický průzkum

MĚSTSKÝ ÚŘAD SEDLČANY

Odbor školství a kultury, oddělení památkové péče
Nám. T. G. Masaryka 32
264 80 Sedlčany

1243/2012/MUSED | SKPP/875/2012

č. 67

Tel. 318 822 742 144, e - mail : svobodova@mu.sedlcany.cz

V Sedlčanech dne 11. 1. 2011

p. Pavel Chudárek nar. 24. 8. 1973
Křepeňice čp. 4, 264 01 Sedlčany

Závazné stanovisko Městského úřadu v Sedlčanech, Odboru školství a kultury, oddělení památkové péče k návrhu záměru restaurování nástěnné malby v 1. patře na jižní straně západní stěny místnosti tzv. dětského pokoje – objektu Tvrze Jakuba Krčína z Jelčan, katastrální území Křepeňice 675938, kulturní památky rejstř. č. 31618 / 2 -2459 Ústředního seznamu kulturních památek ČR, v obci Křepeňice 75931, parc. č. st. 1/4, okres Příbram, kraj Středočeský

ROZHODNUTÍ

Městský úřad v Sedlčanech, Odbor školství a kultury, oddělení památkové péče jako orgán příslušný k výkonu přenesené působnosti na úseku státní památkové péče, ve smyslu ustanovení § 29 odst. 2 písm. d) zákona č. 20 / 1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, k žádosti p. Pavla Chudárka nar. 24. 8. 1973, Křepeňice čp. 4, 264 01 Sedlčany, doručené dne 6. 12. 2011, ve věci návrhu záměru restaurování nástěnné malby v 1. patře na jižní straně západní stěny místnosti tzv. dětského pokoje – objektu Tvrze Jakuba Krčína z Jelčan, katastrální území Křepeňice 675938, kulturní památky rejstř. č. 31618 / 2-459 Ústředního seznamu kulturních památek ČR, v obci Křepeňice 75931, parc. č. st. 1/4, okres Příbram, kraj Středočeský, na základě písemného vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, ve smyslu § 14 odst. 6 zákona č. 20 / 1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 22. 12. 2011, č. j. č. j. NPÚ – 321 / 10093 / 2011, Mgr. Marie Kuldová, vydává v souladu s ustanovením § 14 odst. 1 zákona č. 20 / 1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, toto

z á v a z n é s t a n o v i s k o :

Záměr restaurování nástěnné malby v 1. patře na jižní straně západní stěny místnosti tzv. dětského pokoje – objektu Tvrze Jakuba Krčína z Jelčan, katastrální území Křepeňice 675938, kulturní památky rejstř. č. 31618 / 2 -2459 Ústředního seznamu kulturních památek ČR, v obci Křepeňice 75931, parc. č. st. 1/4, okres Příbram, kraj Středočeský, dle návrhu restaurátorského záměru, zpracovaného pí. Hedvikou Herbsovou, Školská ul. 73, 252 68 Středokluky, MK ČR 7706/ 98, ved. práce. Doc. Jaroslav J. Alt, ak. malíř, je **přípustný** dle § 14 odst. 3 cit. zákona, za těchto podmínek, určených v souladu s ustanovením § 10 odst. 3 vyhlášky č. 66 / 1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 20 / 1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů :

1. Bude proveden podrobný restaurátorský průzkum objektu s použitím metod a rozsahu uvedených v návrhu restaurátorského záměru zpracovaného Hedvikou Herbsovou.
2. Místa odběru vzorků a provedení zkoušek čištění budou určena při schůzce na místě za přítomnosti zástupce Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště středních Čech v Praze a zástupce Městského úřadu v Sedlčanech, Odboru školství a kultury, oddělení památkové péče. Budou odebrány i vzorky ze stěn (a stropu) přilehajících, nebo jinak souvisejících se sledovanou částí nástěnných maleb.
3. Vizualní průzkum bude rozšířen o přesný heraldický průzkum a bude zahájen i systematický ikonografický průzkum ve spolupráci se specialisty na renesanční malířství.
4. Průzkumem získané informace budou zakresleny do grafického podkladu v rozsahu domluveném při konzultaci na místě.
5. Po vyhodnocení průzkumu bude zpracován podrobný záměr restaurování včetně technologií a materiálů a budou provedeny zkoušky navržených restaurátorských postupů. Záměr a zkoušky budou předloženy zástupci Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště středních Čech v Praze k posouzení a schválení.

6. Prováděním restaurátorských a průzkumových prací budou pověřeni pouze restaurátoři - držitelé povolení MK ČR v příslušné specializaci.
7. Postup restaurátorských prací bude průběžně dokumentován.
8. V průběhu restaurování budou vlastníkem restaurovaného díla svolávány – písemně – kontrolní dny, za účasti zástupce Národního památkového ústavu, ústředního pracoviště a zástupce Městského úřadu v Sedlčanech, Odboru školství a kultury, oddělení památkové péče.
9. Ukončení akce proběhne v rámci komisionálního předávacího řízení za přítomnosti zástupce vlastníka, restaurátorů realizujících restaurátorské práce na výše uvedené akci, zástupce Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště středních Čech v Praze a zástupce Městského úřadu v Sedlčanech, Odboru školství a kultury, oddělení památkové péče.
10. V rámci předávacího řízení bude zástupci vlastníka, odborné organizaci státní památkové péče (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze) a Městskému úřadu v Sedlčanech, Odboru školství a kultury, oddělení památkové péče předána v jednom vyhotovení závěrečná restaurátorská zpráva v rozsahu daném vyhláškou č. 66 / 1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 20 / 1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

O d ů v o d n ě n í

Ve smyslu § 14 zákona č. 20 / 1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, je vlastník nemovité kulturní památky povinen při zamýšlené údržbě, opravě, rekonstrukci, restaurování nebo jiné úpravě si předem vyžádat závazné stanovisko Městského úřadu v Sedlčanech, Odboru školství a kultury, oddělení památkové péče. V tomto rozhodnutí jsou stanoveny podmínky, které je třeba při takové úpravě respektovat.

Městský úřad v Sedlčanech, Odbor školství a kultury, oddělení památkové péče obdržel dne 6. 12. 2011 žádost p. Pavla Chudárka nar. 24. 8. 1973, bytem Křepenice čp. 4, 264 01 Sedlčany, o vydání závazného stanoviska ve věci návrhu záměru restaurování nástěnné malby v 1. patře na jižní straně západní stěny místnosti tzv. dětského pokoje – objektu Tvrze Jakuba Krčína z Jelčan, katastrální území Křepenice 675938, kulturní památky rejstř. č. 31618 /2-459 Ústředního seznamu kulturních památek ČR, v obci Křepenice 75931, parc. č. st. 1/4, okres Příbram, kraj Středočeský, dle návrhu restaurátorského záměru, zpracovaného pí. Hedvikou Herbsovou, Školská ul. 73, 252 68 Středokluky, MK ČR 7706/ 98, ved. práce. Doc. Jaroslav J. Alt, ak. malíř), a tímto podáním zahájil řízení ve smyslu § 44 zákona č. 500 / 2004 Sb., o správním řízení (správní řád).

Dne 9. 12. 2011 požádal Městský úřad v Sedlčanech, Odbor školství a kultury, oddělení památkové péče o písemné odborné vyjádření v předmětné věci Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze (dále jen NPÚ).

Dne 30. 12. 2011 bylo vlastníku objektu kulturní památky, v souladu s § 36 odst. 3 zákona č. 500 / 2004 Sb., o správním řízení, k seznámení s podklady získanými k rozhodnutí zasláno písemné odborné vyjádření NPÚ Praha, ze dne 22. 12. 2011, č. j. NPÚ – 321 / 10093 / 2011, Mgr. Marie Kuldová.

Možnosti vyjádřit se k tomuto podkladu, ke způsobu jeho zjištění a případně navrhnout jeho doplnění, vlastník ve stanovené lhůtě nevyužil.

Tvrz v Křepenicích byla dostavěna rožmberským regentem Jakubem Krčínem z Jelčan a Sedlčan v roce 1584. Její výstavba v dějinných souvislostech navazovala na původní Krčínovu stavební realizaci tvrze letohrádku Nový Leptač u Netolic. „Náhradou“ za netolickou tvrz, v roce 1580 přejmenovanou novým vlastníkem Vilémem z Rožmberka na Kratochvíli, získal Krčín Křepenice.

Je pravděpodobné, že i stavba nové Krčínovy tvrze byla alespoň zčásti ovlivněna renesančním architektem Baldasarem Maggim zArogna. Podle zprávy z roku 1667 bylo v hlavní budově čtvercového půdorysu osm malovaných pokojů, pět komor a jeden mázhaus. Jak poznamenává Jarmila Krčálová v kapitole o nástěnných malbách ve stavebně historickém průzkumu z roku 1973, neodpovídá počet místností stavu dnešnímu, ani historickému. Tato zpráva nás může alespoň utvrdit v tom, že interiéry křepenicé tvrze byly pokryty nástěnnými malbami v celém rozsahu.

Návrh na průzkum byl podán na jižní stranu západní stěny v místnosti zvané Dětský pokoj, která je v 1. patře tvrze. Západní stěna celé místnosti je ve středu přerušena půdorysným odskočením. Původní místnost na jižní straně je hlubší o několik desítek centimetrů severní stěny příčky, která je již ubourána. Návrh na průzkum tedy obsahuje i část tohoto fragmentu severní zdi původně rozlohou poloviční místnosti (ze současné rozlohy místnosti).

Malířská výzdoba této zdi je složena od středu nahoře nalevo z erbu Konehvězdkých (Anny Zelenderové z Konehvězd, matky Kateřiny - druhé ženy Jakuba Krčina); tím jsou nástěnné malby datovány po roce 1588). Napravo jsou zbytky listnatých větví, které pokračují i do zbytku severní stěny, kde je ve větvích namalován chlapec v krátkých kalhotách. Napravo v dolní části stěny je výklenek ve tvaru zazděných dveří nahoře ukončených segmentem. Jejich lemování pásovým renesančním dekorem je stejné jako u dveří (dřívě) vedlejší místnosti. Sokl v zelené barvě ve výklenku, na rozdíl od zbytku stěny, není.

Z vizuálního restaurátorského průzkumu provedeného Hedvikou Herbsovou na místě je zatím zřejmé:

- Povrch renesanční omítky je kletovaný.
- Jde zřejmě o větší podíl freskové výzdoby.
- Přes soklovou část malby a zazděný dveřní otvor je vodorovně natřený černý pruh.

Malby jsou poškozené a zanesené nečistotami. Podrobný restaurátorský průzkum je navržen Hedvikou Herbsovou neinvazivními a invazivními metodami.

Součástí neinvazivního průzkumu bude:

- Vizuální zkoumání.
- Fotodokumentace malby ve světle UV lampy a v infračervené části spektra světla.

V rámci invazivní části průzkumu budou odebrány vzorky pro laboratorní analýzu za účelem:

- vyhotovení nábrusů a identifikace barevného souvrství, použitých pigmentů, pojiv malby a definování použité malířské techniky.
- Součástí invazivní fáze restaurátorského průzkumu budou provedeny na vytipovaných místech zkoušky různých druhů konsolidantů.

Bude provedena sondáž sledující eventuální starší barevné vrstvy a dále případná omítková souvrství. Městský úřad v Sedlčanech, Odbor školství a kultury, oddělení památkové péče vydává rozhodnutí na základě těchto podkladů :

- písemné žádosti vlastníka
- dokladu o vlastnictví kulturní památky
- písemného vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště středních Čech v Praze
- souhlasu vlastníka s prováděnými změnami

Vzhledem k výše uvedenému bylo rozhodnuto tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.

Toto rozhodnutí nenahrazuje stavební povolení.

Poučení

Proti tomuto rozhodnutí se lze podle zákona č. 500 / 2004 Sb., o správním řízení, odvolat do 15 dnů ode dne jeho doručení ke Krajskému úřadu Středočeského kraje v Praze prostřednictvím Městského úřadu v Sedlčanech, Odboru školství a kultury, oddělení památkové péče.

Poučení o doručení

Jestliže si adresát uložené písemnosti, písemnost ve lhůtě 10 dnů ode dne kdy byla k vyzvednutí připravena nevyzvedne, písemnost se považuje za doručenu posledním dnem této lhůty.

Za správnost vyhotovení :
Iva Svobodová

otisk úředního razítka

Hana Hájková
vedoucí odboru školství a kultury

Doručí se : p. Pavel Chudárek, Křepeňské čp. 4, 264 01 Sedlčany
Dále obdrží : Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze,
územní pracoviště středních Čech v Praze – Mgr. Marie Kuldová
Vypraveno : 11. 1. 2012

Chemicko-technologický průzkum barevných vrstev z nástěnné malby v Křepenicích

Zadavatel průzkumu:

- Ateliér restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita

Zadání průzkumu:

- *Stratigrafie barevných vrstev*
- *Identifikace pigmentů a pojiva*

Metody průzkumu:

- *Optická mikroskopie v dopadajícím světle* – provedeno na optickém mikroskopu OPTIPHOT2-POL (Nikon, Japan). Přítomnost organických vrstev byla pozorována na základě jejich luminiscence v UV světle.
- *Skenovací elektronová mikroskopie s energiodisperzním analyzátozem (SEM-EDS)* – provedeno na elektronovém mikroskopu TESCAN Mira 3 s analyzátozem a detektorem firmy Bruker.
- *Infračervená spektroskopie* – provedeno na infračerveném spektrometru s Fourierovou transformací (FTIR) Nicolet 380 s ATR krystalem.

Popis metodiky:

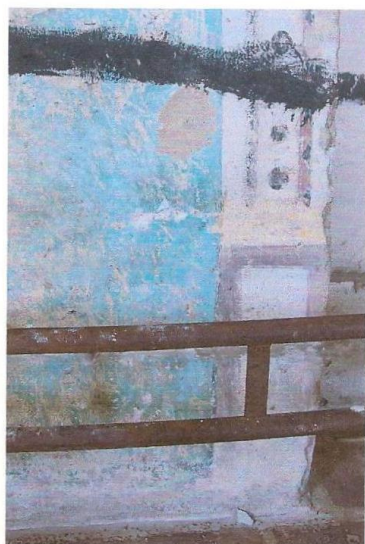
- *Stratigrafie barevných vrstev* – vzorky byly zality do dentální pryskyřice Spofacryl. Byly vybroušeny příčné řezy vzorků. Nábrusy byly pozorovány pod mikroskopem v dopadajícím viditelném, modrém a UV světle při zvětšení 50x 100x a 200x.
- *Určení prvkového složení vrstev SEM-EDS* – bylo provedeno na nábrusech připravených pro optickou mikroskopii v dopadajícím světle.
- *Určení druhu pojiva metodou FTIR* – bylo provedeno z odparku výluhu vzorků v chloroformu.

Počet vzorků k analýze: 6

Vzorky byly odebrány zadavatelem.

vzorek	popis
Vz. č. 1	zelená ve spodní části malby
Vz. č. 2	černá novodobá vrstva s originálním podkladem
Vz. č. 3	roh ve spodní části – okrové rámování
Vz. č. 4	rámování kolem výklenku – červenočerná
Vz. č. 5	svrchní část malby – zelené listy na stromě
Vz. č. 6	inkarnát z tváře

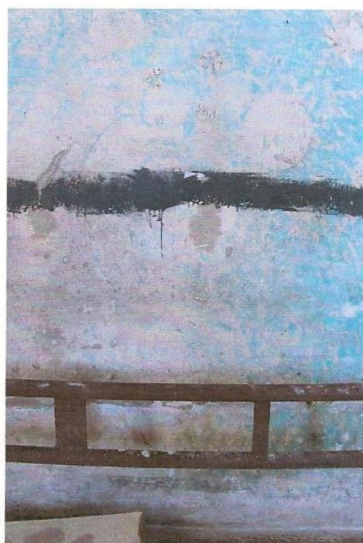
Lokalizace odběru vzorků:

Vzorek č. 1

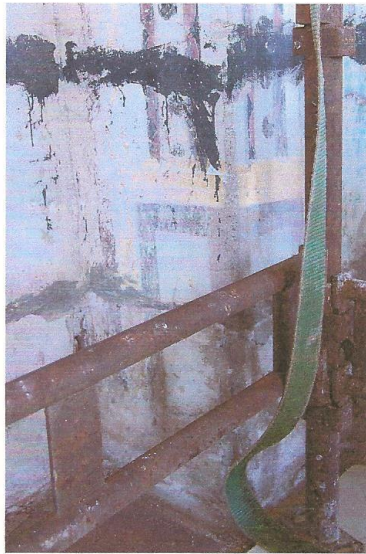
Vzorek č. 1 - detail

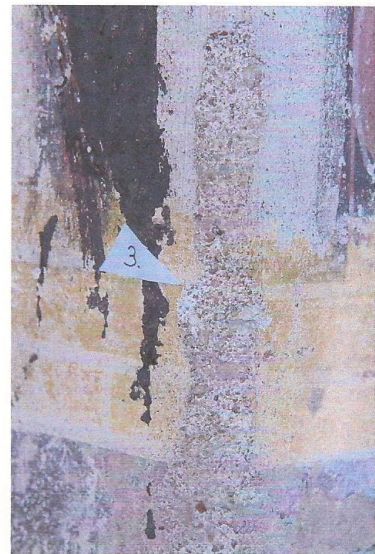
Vzorek č. 2

Vzorek č. 2 - detail

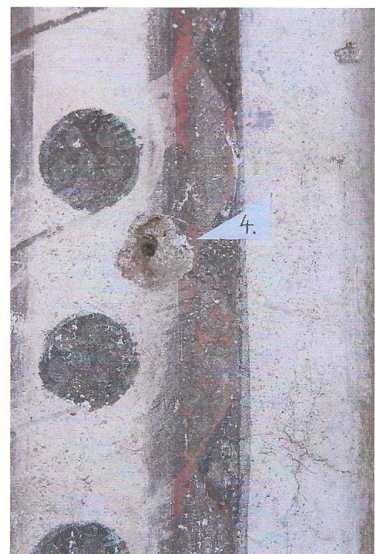
Vzorek č. 3

Vzorek č. 3 - detail

Vzorek č. 4

Vzorek č. 4 - detail

Vzorek č. 6

Vzorek č. 6 - detail

Vzorek č. 5

Vzorek č. 5 - detail

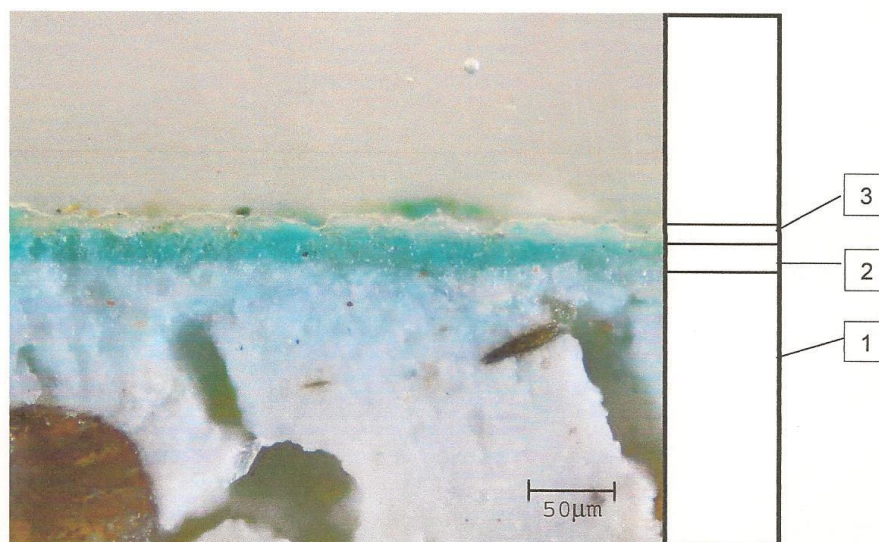
5

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl, telefon/fax 461 612 565, e-mail dekanat.FR@upce.cz,
bankovní spojení KB Pardubice 37030561/0100, IČO 00216275, DIČ CZ00216275

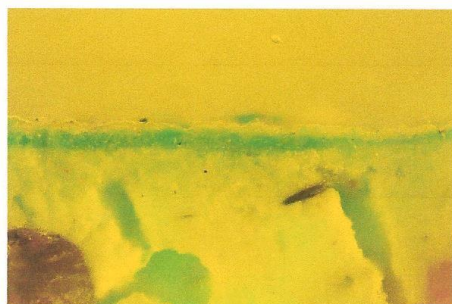
Výsledky chemicko-technologického průzkumu:

Statigrafie barevných vrstev a prvkové složení:

- *Vzorek č. 1- zelená ve spodní části malby*

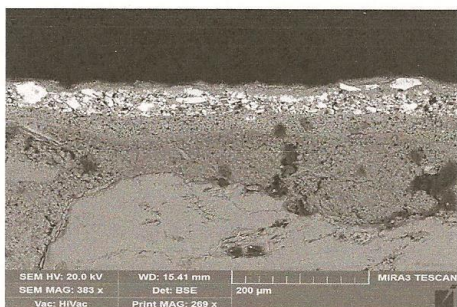
Obr. č. 1: Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

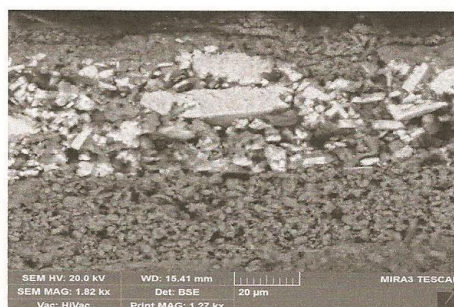
Obr. č. 2: Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

Obr. č. 3: Po excitaci UV světlem, Fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

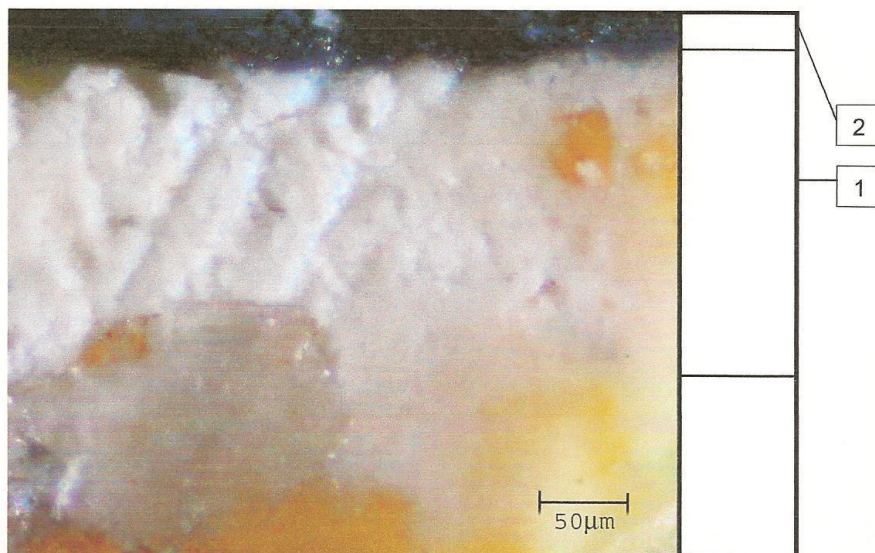
Obr. č. 4: Fotografie z elektronového mikroskopu.

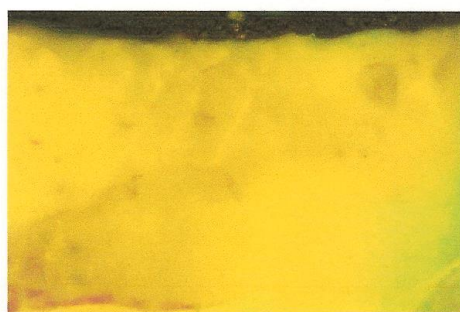
Obr. č. 5: Fotografie z elektronového mikroskopu.

1. vrstva	<p>bílá vrstva SEM-EDS: Ca, O, Si vrstva obsahující uhličitan vápenatý; dále se v této vrstvě vyskytují větší křemenná zrna</p>
2. vrstva	<p>zelená vrstva SEM-EDS: Ca, Cl, Cu, O vrstva obsahující uhličitan vápenatý, jemný měďnatý pigment obsahujícího chlor (pravděpodobně umělý bazický chlorid mědi)</p>
3. vrstva	<p>nažloutlá vrstva SEM-EDS: Ca, S, Cu, O, menší množství Cl, Si a Al mohlo by se jednat o sulfatizovanou povrchovou vrstvu</p>

- *Vzorek č. 2 - černá novodobá vrstva s originálním podkladem*

Obr. č. 6: Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

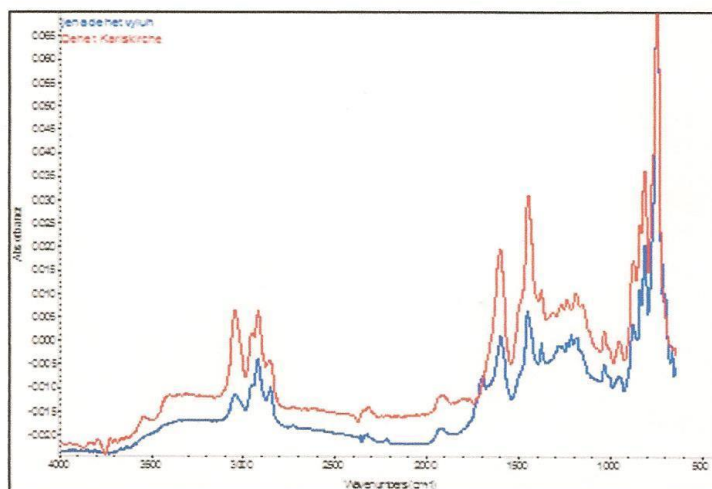
Obr. č. 7: Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

Obr. č. 8: Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

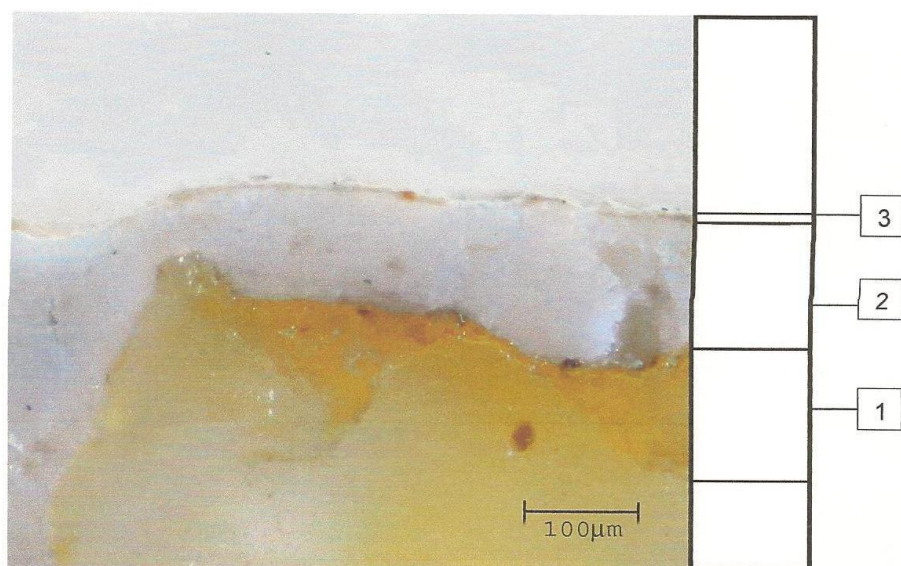
Obr. č. 9: Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

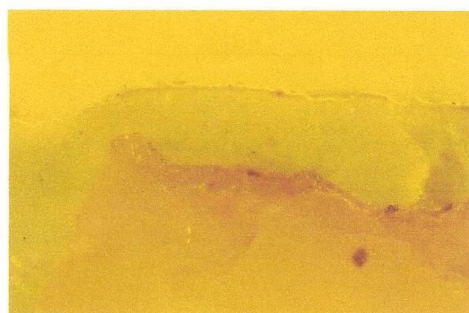
Obr. č. 10: IR spektrum z výluhu černé povrchové vrstvy.

1. vrstva	bílá vrstva vápenný podklad, výskyt větších křemenných zrn
2. vrstva	černá vrstva dehtovitá hmota na bázi bitumenu, viz. obr. Č. 9 IR spektrum a jeho srovnání se standardem dehtu

- *Vzorek č. 3 - roh ve spodní části – okrové rámování*

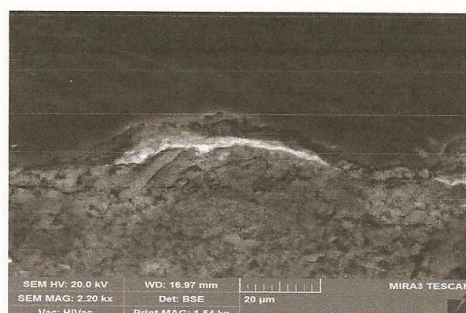
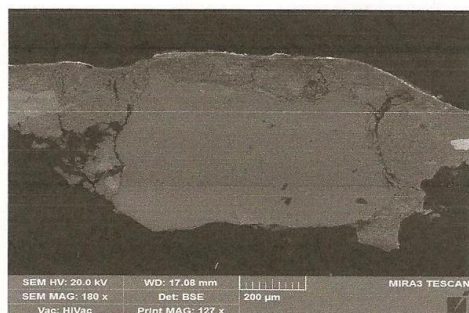
Obr. č. 11: Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

Obr. č. 12: Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

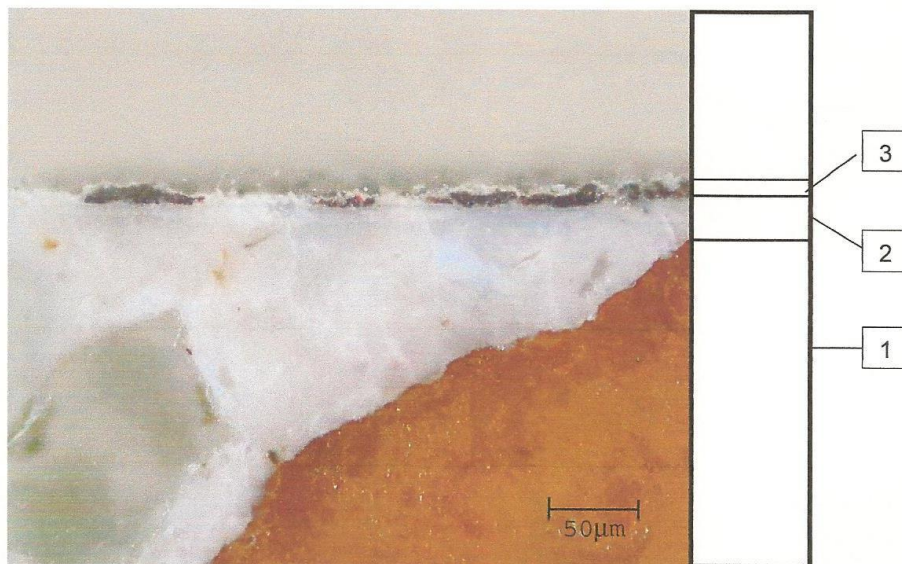
Obr. č. 13: Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

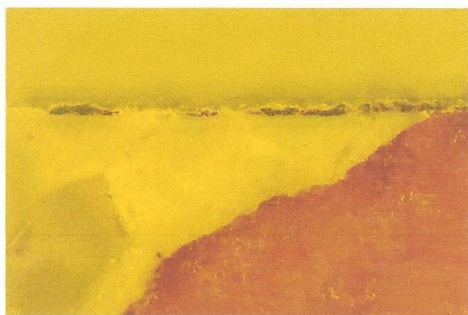
Obr. č. 14: Fotografie z elektronového mikroskopu. Obr. č. 15: Fotografie z elektronového mikroskopu

1. vrstva	žlutohnědá vrstva SEM-EDS: Si, O křemenné zrno
2. vrstva	bílá vrstva SEM-EDS: Ca, C, O vrstva obsahující uhličitan vápenatý
3. vrstva	žlutá vrstva SEM-EDS: Ca, Si, Al, Fe, menší množství S, Mg a Na vrstva zemitého okru

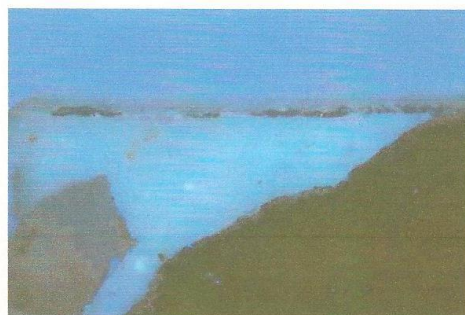
- Vzorek č. 4 - rámování kolem výklenku – červenočerná

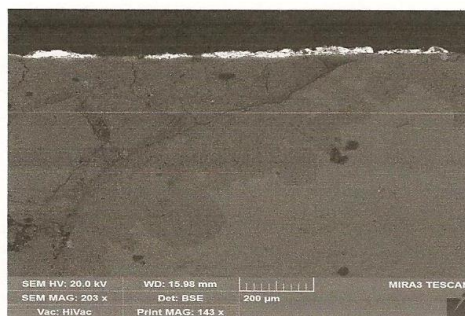
Obr. č. 16: Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

Obr. č. 17: Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

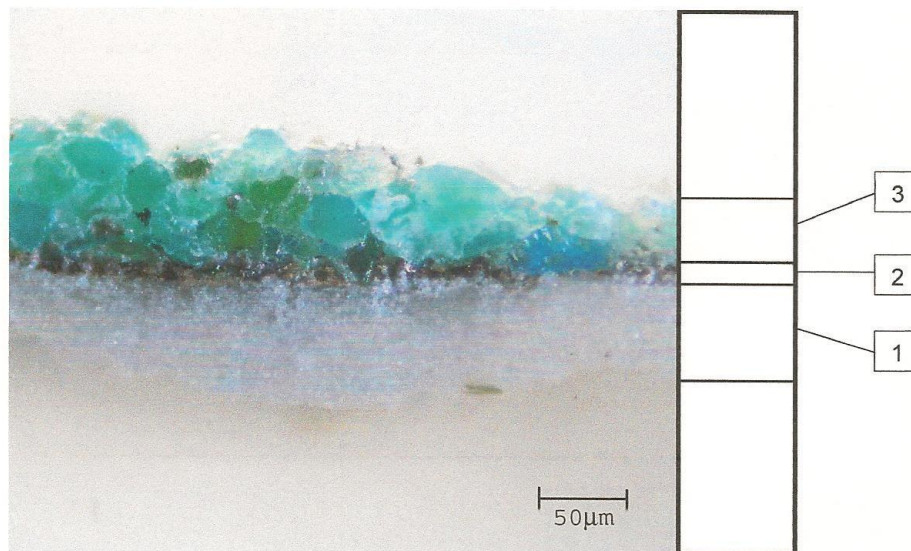
Obr. č. 18: Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

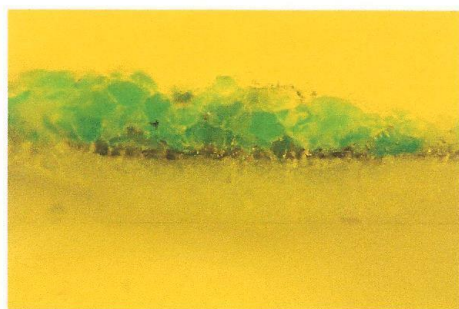
Obr. č. 19: Fotografie z elektronového mikroskopu.

1. vrstva	žlutohnědá vrstva SEM-EDS: Si, O křemenné zrno
2. vrstva	bílá vrstva SEM-EDS: Ca, C, O, menší množství Si, Al, K a Na vrstva obsahující uhličitan vápenatý, přítomnost jílovitých částí
3. vrstva	černočervená vrstva SEM-EDS: Hg, Pb, O S největší pravděpodobností se původně jednalo o červenou vrstvou tvořenou miniem s příměsí rumělky, zatím co pigment minium zčernal, tak rumělka zůstala červená

- *Vzorek č. 5 - svrchní část malby – zelené listy na stromě*

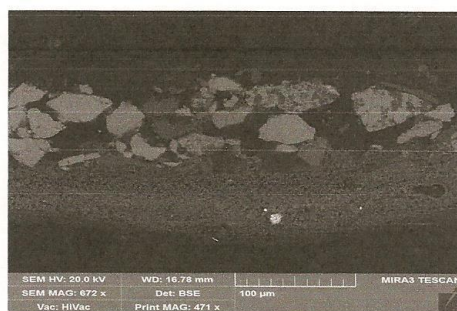
Obr. č. 20: Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

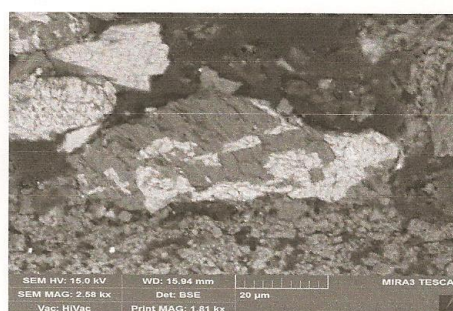
Obr. č. 21: Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

Obr. č. 22: Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

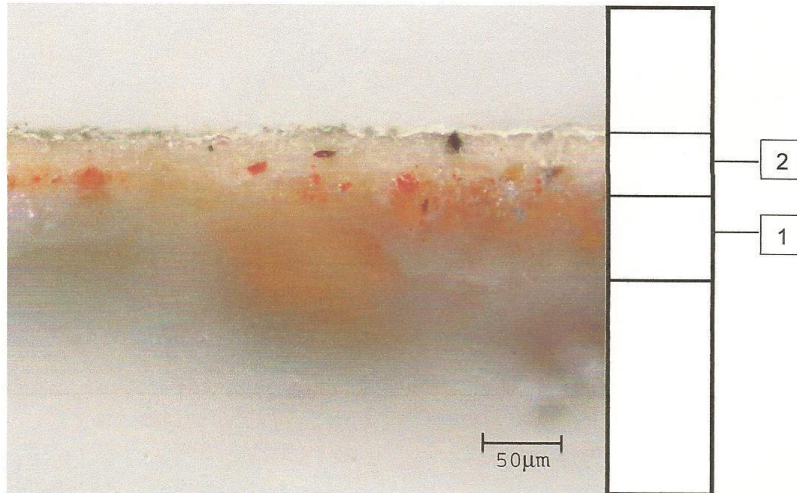
Obr. č. 23: Fotografie z elektronového mikroskopu.

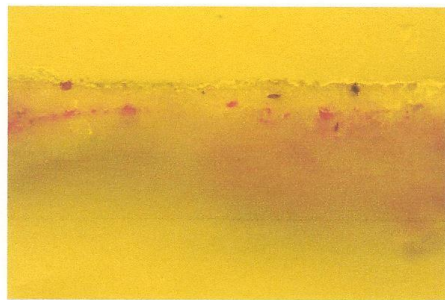
Obr. č. 24: Fotografie z elektronového mikroskopu.

1. vrstva	bílá vrstva SEM-EDS: Ca, C, O, menší množství S vrstva obsahující uhličitan vápenatý
2. vrstva	černá vrstva SEM-EDS: C vrstva černého organického pigmentu (uhlíkaté černi)
3. vrstva	zelená vrstva SEM-EDS: Ca, Cu, Si, Al, Fe, Mg, O, Cl vrstva se směsí pigmentů malachitu a chryzocolla (v přírodě se často vyskytují společně také s azuritem)

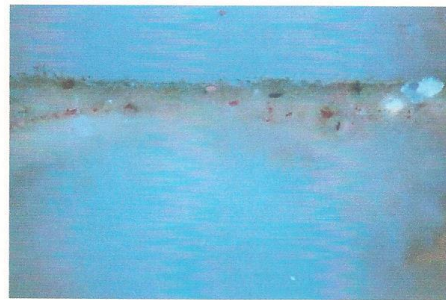
Vzorek č. 6 - inkamát z tváře

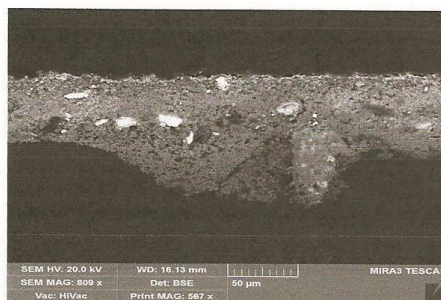
Obr. č. 25: Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

Obr. č. 26: Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

Obr. č. 27: Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

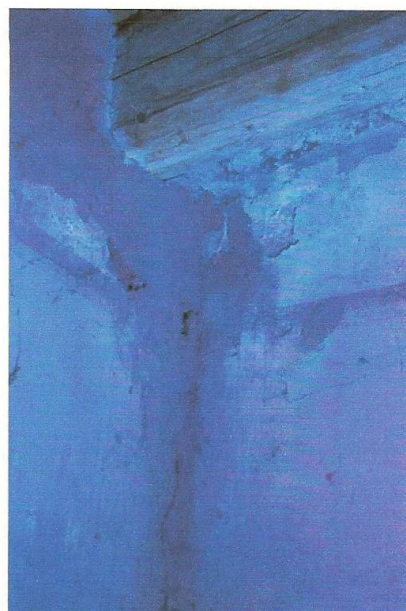
Obr. č. 28: Fotografie z elektronového mikroskopu.

1. vrstva	bílá vrstva SEM-EDS: Ca, C, O, vrstva obsahující uhličitan vápenatý
2. vrstva	růžová vrstva SEM-EDS: Ca, S, C, O, P černá zrna Hg a Pb vrstva obsahující uhličitan vápenatý s červenými zrny rumělky a minia, zrna pigmentu minia jsou zčernalá

Odběr vzorků na základě osvitů nástěnné malby pomocí UV lampy

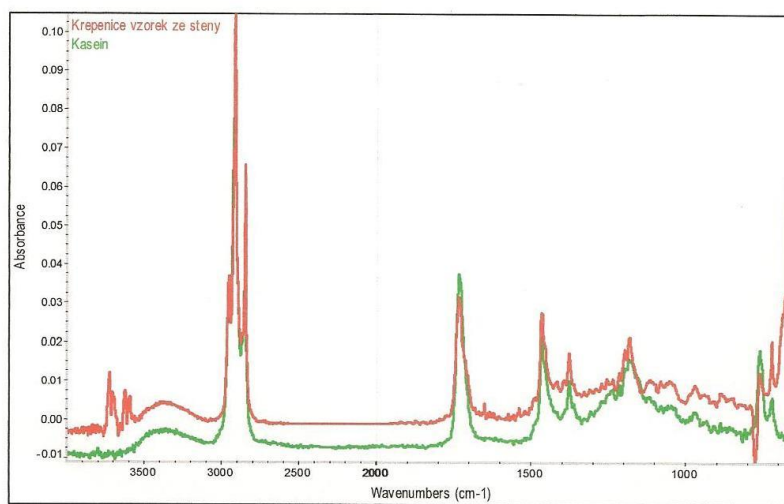

Obr. č. 29: Fotografie levého horního rohu jižní části západní stěny.

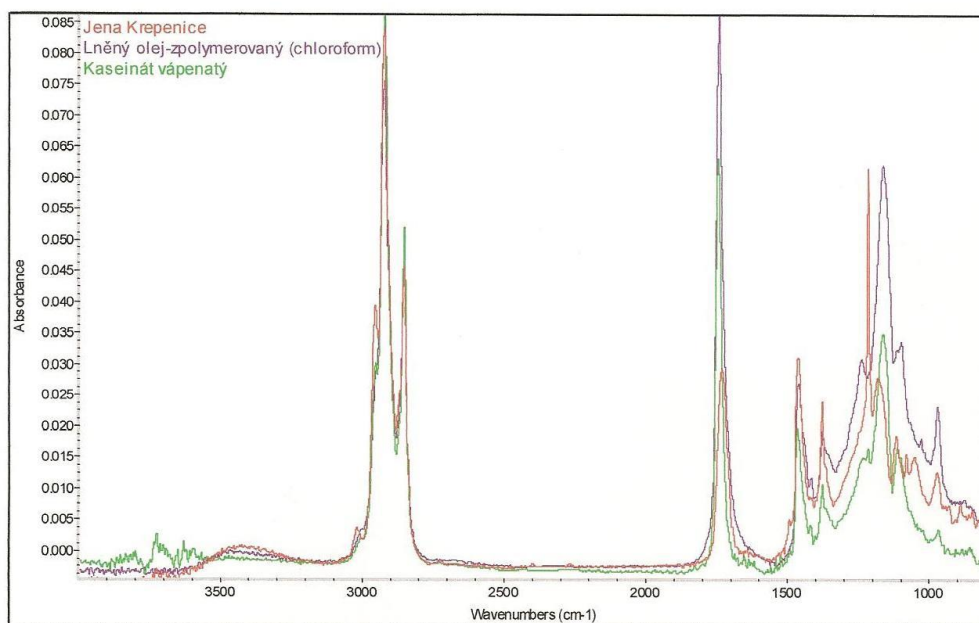

Obr. č. 30: Fotografie levého horního rohu jižní části západní stěny v UV světle – bílá luminiscence na okrajích druhotné plomby

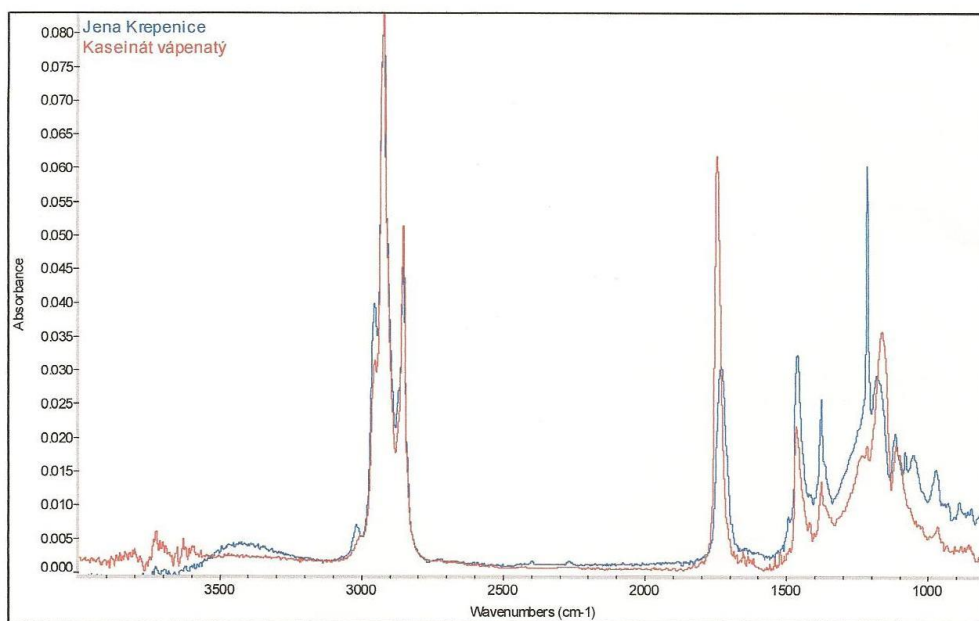
Infračervená spektrofotometrie s Fourierovou transformací

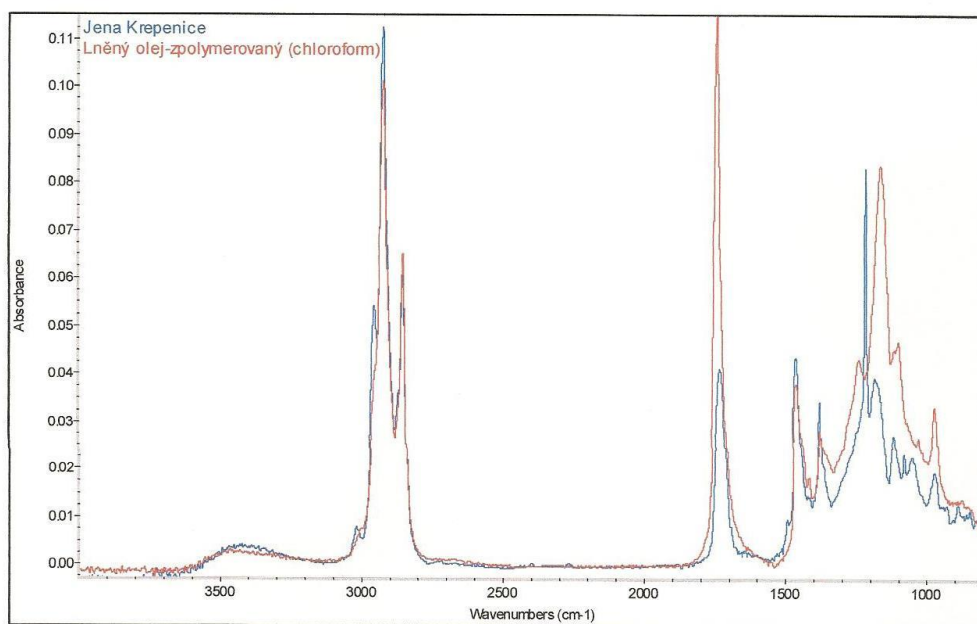
Obrázek 31: Srovnání FTIR spekter měřená z odparku výluhu vzorků ze stěny bez barevné úpravy

Obrázek 32: Srovnání FTIR spekter měřená z odparku výluhu vzorků č. 5

Obrázek 33: Srovnání spekter vzorků č. 5

Obrázek 34: Srovnání spekter vzorků č. 5

Výsledky mikrochemických testů:

Vzorek	Důkaz vysýchavých olejů	Důkaz bílkovin	Důkaz gum
Vzorek č. 3	-	+	-
Vzorek č. 5	-	+	-

Vzorek obsahuje velké množství ++, Vzorek obsahuje malé množství +, vzorek neobsahuje -.

Závěr:

Technika malby je pravděpodobně secco. Barevné vrstvy jsou pojené kaseinem. Přestože stěžejní mikrochemická zkouška určená pro detekci bílkovin nebyla na některých vzorcích průkazná, tak dle dalších testů a analýz se zdá být kasein jako pojivo nejprůkaznější. Zmíněná stěžejní mikrochemická zkouška je založena na důkazu pyrolových derivátů, které jsou prchavé a reagují s p-dimethylaminobenzaldehydem za vzniku Schiffových bází. V kyselém prostředí vzniká rudofialové zabarvení na filtračním papíru zvlhčeném nasyceným roztokem p-dimethylaminobenzaldehydu. Dodatečná zkouška primárně určená pro důkaz olejů je založena na reakci vzorku se čpavkem a následně peroxidem vodíku. V přítomnosti olejů dochází ke vzniku amoniových mýdel vyšších mastných kyselin, po reakci s peroxidem vodíku dojde k uvolňování kyslíku z peroxidu a tvorbě stabilní pěny. Testovaný vzorek vykazoval mírné uvolňování kyslíku, které ovšem nebylo tak bouřlivé, jako v případě olejů a nedošlo k napěnění analyzátu. Popsané chování vzorku by spíše mohlo ukazovat na přítomnost kaseinu, respektive na přítomnost malého podílu tuků z tvarohu. Celou hypotézu podporuje analýza výluhu vzorku odebraného z rohu stěny, kde nejsou přítomny barevné vrstvy (viz Obr. 29 a 31). Z tohoto vzorku byla prokázána přítomnost kaseinu. V několika z analyzovaných vzorků technikou EDS se také prokázalo menší množství fosforu.

Není zcela zřejmé, proč se objevují dva typy zeleného pigmentu s podobnou barevností. Mohlo by se jednat o ekonomický důsledek vyplývající z dostupnosti obou pigmentů a nebo by spodní část nástěnné malby mohl vytvářet jiný autor. Zda by se mohlo jednat o dva zásahy z různého období není z analýz prokazatelné. Druhá vrstva u vzorku č.5 je na bázi organického pigmentu. Obsahuje uhlikatou černě (pravděpodobně se jedná o podkladovou vrstvu zvanou VENEDA, která se podkládala pod zelenou barevnou vrstvu).

Z nábrusu není zcela patrná změna barevnosti nicméně je zřejmé, že zrna pigmentu minia v inkarnátu (vz.č.6) jsou zčernalá stejně jako v případě červenočerného rámování kolem váklenku (vz.č.4.) Zřetelněji je to vidět z fotodokumentace místa odběru.

Fotografie levého horního rohu jižní části západní stěny (obrázek 29 a 30) vykazuje známky fluorescence. Prokázání případného biologického napadení by vyžadovalo další analýzy kultivací živé hmoty. Pokus o zobrazení biologického materiálu pomocí elektronové mikroskopie SEM bohužel nebyl průkazný.

Zpracoval:

Ing. Jakub Havlín, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice

V Litomyšli